

VÝVOJ OBYVATELSTVA V KRAJÍCH ČESKÉ REPUBLIKY

2020

Obyvatelstvo

Praha, 15. 10. 2021

Kód publikace: 130157-21

Č. j.: CSU-009564/2021-61

Zpracoval: Odbor statistiky obyvatelstva

Ředitel odboru: Mgr. Robert Šanda

Kontaktní osoba: Mgr. Michaela Němečková, e-mail: michaela.nemeckova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

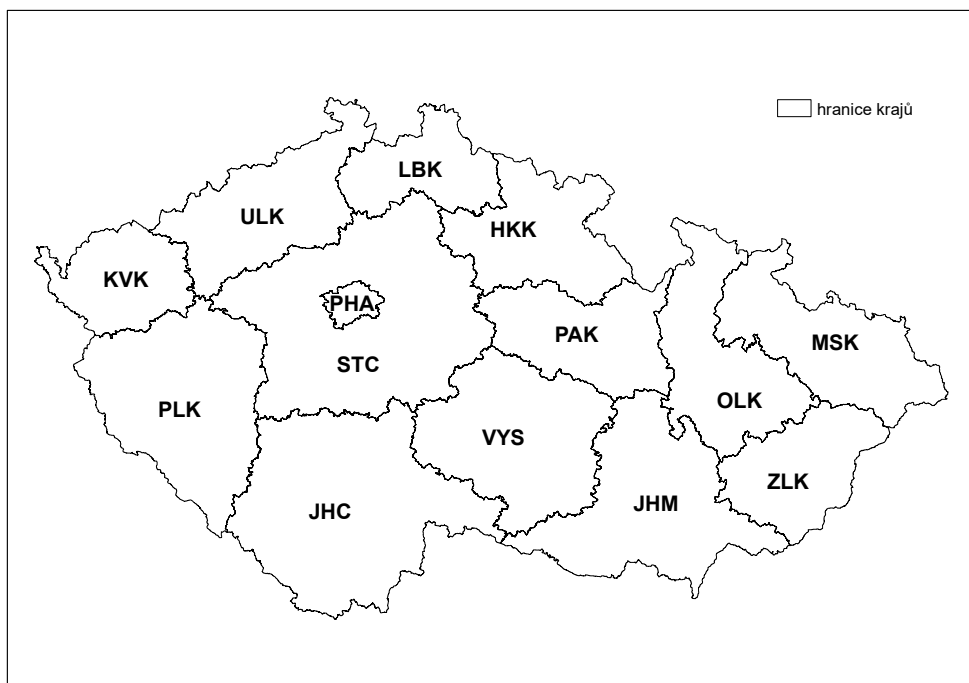
Úvod	1
1 Počet obyvatel a věkové složení	2
2 Sňatečnost	14
3 Rozvodovost	23
4 Porodnost	31
5 Úmrtnost	45
6 Migrace	64
Příloha	73
Zdroje dat	74

Úvod

Česká republika se od roku 2000 územně člení na čtrnáct vyšších územních samosprávných celků (krajů), jejichž hranice jsou vymezeny zákonem (zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření VÚSC v platném znění). Tato publikace se věnuje demografickému vývoji¹ v krajích v posledních deseti letech, od roku konání posledního sčítání lidu v roce 2011 do roku 2020, se zaměřením na poslední rok.

V průběhu let 2011–2020 došlo k úpravě hranic krajů pouze jedenkrát. K 1. lednu 2016 se změnila hranice sedmi krajů, a to Středočeského, Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého, Jihomoravského, Olomouckého a Moravskoslezského, v souvislosti s účinností zákona č. 15/2015 Sb., o zrušení vojenského újezdu Brdy, o stanovení hranic vojenských újezdů, o změně hranic krajů a o změně souvisejících zákonů (zákon o hranicích vojenských újezdů). Změna hranic znamenala i změnu kraje bydliště obyvatel dotčených území, rozdíly v počtu obyvatel krajů před a po legislativní úpravě byly však zanedbatelné (změna kraje bydliště se dotkla v úhrnu 45 obyvatel). Data v celé desetileté časové řadě, tříděná dle územního členění platného v daném roce události, tak lze považovat za územně srovnatelná.

Obr. A Kraje České republiky, 2020

Tab. A Zkratky použité v grafech a kartogramech

Název kraje	Zkratka	Název kraje	Zkratka
Hlavní město Praha	PHA	Královéhradecký	HKK
Středočeský	STC	Pardubický	PAK
Jihočeský	JHC	Vysočina	VYS
Plzeňský	PLK	Jihomoravský	JHM
Karlovarský	KVK	Olomoucký	OLK
Ústecký	ULK	Zlínský	ZLK
Liberecký	LBK	Moravskoslezský	MSK

¹ Oproti předchozím letům publikace nově neobsahuje kapitolu o vývoji potratovosti. Sběr dat o potratech má v gesci Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR), který údaje zveřejňuje v tematické publikaci Potraty (viz www.uzis.cz). Český statistický úřad data sebraná ÚZIS ČR přebírá v nezměněné podobě, přičemž je lze i nadále najít ve standardních tabulkových publikacích (např. v Demografické ročence ČR na <https://www.czso.cz/csu/czso/publikace-o-obyvatelstvu>).

1 Počet obyvatel a věkové složení

V průběhu roku 2020 se počet obyvatel Česka dále zvýšil, i když podstatně mírněji než v letech předcházejících. Ze čtrnácti krajů zaznamenalo početní růst pouze pět z nich, naopak devět krajů početně ztratilo. Nejvíce obyvatel České republiky má bydliště ve Středočeském kraji a v Praze, v každém více než 1,3 milionu. Tyto kraje zároveň dlouhodobě vykazují největší přírůstky obyvatel. Naopak nejméně osob, méně než 300 tisíc, žije v Karlovarském kraji, a počet obyvatel zde dlouhodobě klesá. Největší meziroční populační úbytek v roce 2020 zaregistroval Moravskoslezský kraj. I přes různorodý vývoj celkového počtu obyvatel má věkové složení obyvatel jednotlivých krajů shodné tendence vývoje. Ve všech krajích roste podíl dětské i seniorské složky populace. Na konci roku 2020 představovaly osoby ve věku 65 a více let ve většině krajů více než jednu pětinu populace.

Pořadí krajů podle počtu obyvatel se v čase částečně mění. V období od počátku roku 2011 do konce roku 2020² se tato statistika přepisovala čtyřikrát (viz poznámka pod obr. 1.1). K poslední a poměrně zásadní změně došlo právě roku 2020, když se na pozici třetího nejlidnatějšího kraje přesunul ze čtvrtého místa Jihomoravský kraj (1 195 327 obyvatel k 31. 12. 2020), naopak kraj Moravskoslezský (1 192 834 obyvatel) sestoupil ze třetího na čtvrté³ – prohodilo se tak pořadí ustálené od roku 2009⁴ (až do roku 2008 byl přitom Moravskoslezský kraj ze všech nejpočetnější). Nejlidnatějším krajem zůstal kraj Středočeský, ve kterém mělo na konci roku 2020 podle bilance ČSÚ registrovaný pobyt 1 397 997 osob (tab. 1.1). Druhým nejlidnatějším krajem bylo nadále Hlavní město Praha s 1 335 084 obyvateli (k 31. 12. 2020). Ve čtyřech doposud jmenovaných milionových krajích má tak bydliště v úhrnu téměř polovina obyvatel České republiky (47,9 % v roce 2020), jen v Praze a Středočeském kraji čtvrtina (25,5 % v roce 2020).

Tab. 1.1 Počet obyvatel, 2011*–2020 (k 31. 12.)

Kraj	Počet obyvatel							Stav 31. 12. 2020		
	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020	muži	ženy	muži %
Hl. město Praha	1 234 037	1 267 449	1 280 508	1 294 513	1 308 632	1 324 277	1 335 084	653 654	681 430	49,0
Středočeský	1 264 986	1 326 876	1 338 982	1 352 795	1 369 332	1 385 141	1 397 997	691 986	706 011	49,5
Jihočeský	635 771	637 834	638 782	640 196	642 133	644 083	643 551	318 048	325 503	49,4
Plzeňský	571 256	576 616	578 629	580 816	584 672	589 899	591 041	293 818	297 223	49,7
Karlovarský	303 804	297 828	296 749	295 686	294 896	294 664	293 311	145 013	148 298	49,4
Ústecký	828 448	822 826	821 377	821 080	820 789	820 965	817 004	405 277	411 727	49,6
Liberecký	437 920	439 639	440 636	441 300	442 356	443 690	442 476	217 847	224 629	49,2
Královéhradecký	554 555	551 421	550 804	551 089	551 021	551 647	550 803	271 680	279 123	49,3
Pardubický	516 260	516 149	517 087	518 337	520 316	522 662	522 856	259 789	263 067	49,7
Vysočina	512 245	509 475	508 952	508 916	509 274	509 813	508 852	253 153	255 699	49,7
Jihomoravský	1 163 627	1 175 025	1 178 812	1 183 207	1 187 667	1 191 989	1 195 327	587 462	607 865	49,1
Olomoucký	639 030	634 718	633 925	633 178	632 492	632 015	630 522	308 718	321 804	49,0
Zlínský	590 087	584 676	583 698	583 056	582 921	582 555	580 119	284 585	295 534	49,1
Moravskoslezský	1 234 705	1 213 311	1 209 879	1 205 886	1 203 299	1 200 539	1 192 834	584 073	608 761	49,0
ČR	10 486 731	10 553 843	10 578 820	10 610 055	10 649 800	10 693 939	10 701 777	5 275 103	5 426 674	49,3

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

V žebříčku krajů podle počtu obyvatel následoval s odstupem za kraji s více jak milionem obyvatel tradičně na pátém místě kraj Ústecký s 817 004 obyvateli (dle bilance k 31. 12. 2020). V dalších sedmi krajích na 6. až 12. místě mělo podle posledních údajů hlášen pobyt 643 551 až 508 852 obyvatel, přičemž kraje byly

² Veškeré údaje o počtu obyvatel vychází z výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2011 a následných bilancí založených na údajích o pohybu obyvatel (statistických hlášení o narození a úmrtí a údajů o stěhování) v jednotlivých letech.

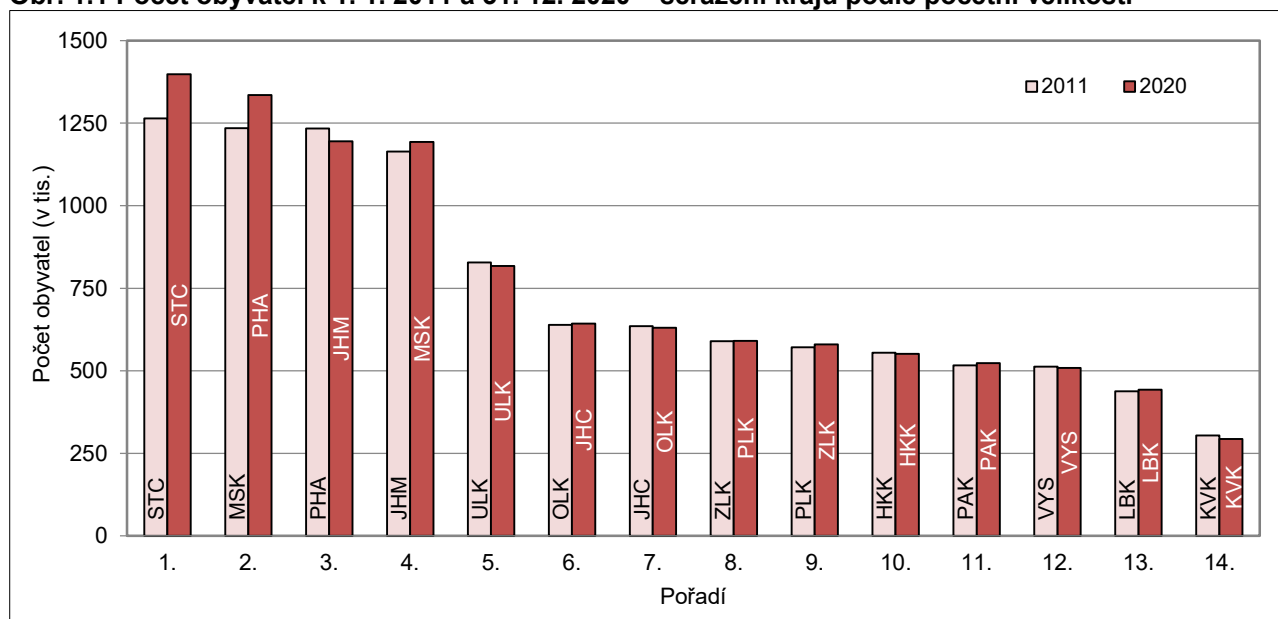
³ Rozdíl v početnosti těchto dvou populací se postupně snižoval již několik let. Zatímco v roce 2015 bylo v Moravskoslezském kraji o 38,3 tisíce obyvatel více než v Jihomoravském, na konci roku 2019 již jen o 8,6 tisíce a v roce 2020 mělo v severomoravském kraji bydliště naopak o 2,5 tisíce obyvatel méně.

⁴ Z pohledu pořadí krajů podle koncových stavů k 31. 12.

podle velikosti populace seřazeny sestupně následovně: Jihočeský, Olomoucký, Plzeňský, Zlínský, Královéhradecký, Pardubický a Vysočina (obr. 1.1). Na předposledním místě v žebříčku krajů podle počtu obyvatel v roce 2020 byl, stejně jako v předcházejících letech, kraj Liberecký (442 476 obyvatel) a statistiku uzavíral tradičně jako nejméně početný kraj Karlovarský (293 311 obyvatel).

Obr. 1.1 Počet obyvatel k 1. 1. 2011 a 31. 12. 2020 – seřazení krajů podle početní velikosti

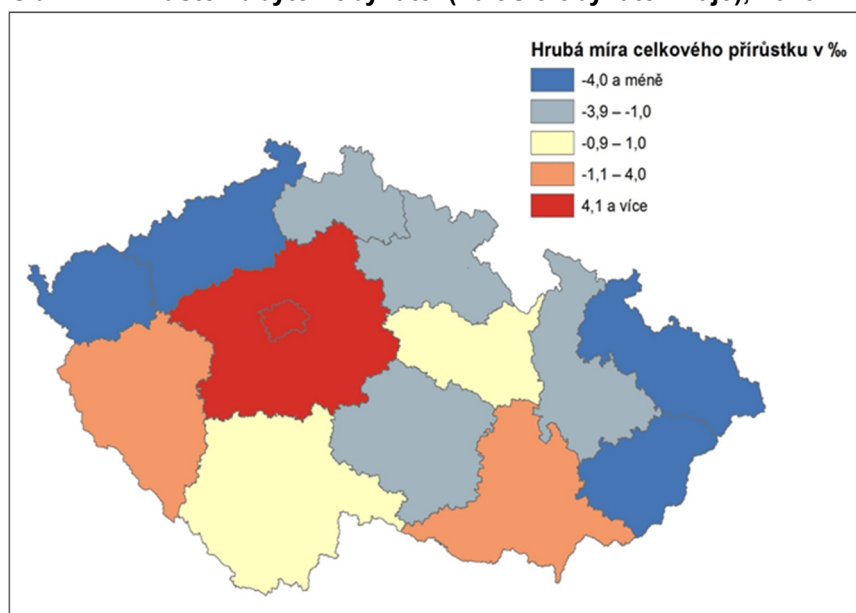
Pozn.: V průběhu let 2011–2020 došlo k těmto změnám pořadí krajů podle počtu obyvatel: mezi počátkem a koncem roku 2011 posun Hlavního města Prahy na 2. pozici místo kraje Moravskoslezského (ten se posunul na 3. místo), mezi roky 2012 a 2013 vzájemná výměna pořadí Jihočeského a Olomouckého kraje na 6. a 7. místě (na 6. místo se posunul Jihočeský), v roce 2018 posun kraje Plzeňského z 9. na 8. místo (výměna pozice s krajem Zlínským) a v roce 2020 sestup Moravskoslezského kraje z 3. na 4. místo a naopak posun Jihomoravského ze 4. na 3. pozici.

Počet obyvatel České republiky během roku 2020 vzrostl celkem o 7 838 na 10 701,8 tisíce (k 31. 12.), jednalo se o nejmenší meziroční nárůst za období 2011–2020. Nízké tempo růstu charakterizovalo vývoj populací i na úrovni jednotlivých krajů, když míra celkového přírůstku (přírůstek obyvatel na tisíc obyvatel středního stavu) byla ve všech krajích v roce 2020 nejnižší pro období posledních minimálně pěti let. V roce 2020 populačně vzrostlo pět krajů, zatímco devět naopak populačně ubylo. O rok dříve, v roce 2019, byly ztrátové pouze čtyři kraje. Nejvyšší absolutní i relativní přírůstek zaznamenal v roce 2020 Středočeský kraj (12,9 tisíce; celkový přírůstek na 1 000 obyvatel 9,2 ‰) a dále Hlavní město Praha (10,8 tisíce; 8,1 ‰). V obou krajích si jsou absolutní i relativní přírůstky již sedmým rokem v řadě poměrně blízké⁵. Třetí největší pozitivní populační přírůstek (absolutní i relativní) měl v roce 2020 kraj Jihomoravský (3,3 tisíce; 2,8 ‰), čímž došlo k přerušení šestileté řady, kdy třetím nejrychlejším tempem rostl Plzeňský kraj. Ten byl tentokrát s přírůstkem 1,1 tisíce a mírou celkového přírůstku 1,9 ‰ na čtvrtém místě. Poslední kraj, který v roce 2020 zaznamenal růst populace, byl kraj Pardubický (o 0,4 ‰).

V ostatních krajích došlo dle demografické bilance v roce 2020 k poklesu počtu obyvatel. V absolutním i v relativním měřítku byl úbytek obyvatel největší v Moravskoslezském kraji, který přišel za rok o 7,7 tisíce osob ze své populace, což představovalo míru poklesu 6,4 ‰ (oproti průměru let 2011–2019 dvojnásobnou). Dále pak podle výše míry celkového úbytku následovaly kraje Ústecký (–4,8 ‰), Karlovarský (–4,6 ‰), Zlínský (–4,2 ‰), Liberecký (–2,7 ‰), Olomoucký (–2,4 ‰), Vysočina (–1,9 ‰), Královéhradecký (–1,5 ‰) a Jihočeský (–0,8 ‰).

⁵ Specifická byla situace v roce 2013, kdy v Praze kvůli zápornému saldu zahraniční migrace počet obyvatel meziročně klesl. V letech 2011 a 2012 byla míra celkového přírůstku ve Středočeském kraji zhruba dvojnásobná oproti Praze.

Obr. 1.2 Přírůstek/úbytek obyvatel (na tisíc obyvatel kraje), 2020

Kraje Moravskoslezský, Karlovarský, Ústecký, Zlínský a Olomoucký patří mezi kraje, které své obyvatele ztrácí dlouhodobě, zatímco pro Liberecký a Jihočeský kraj byl meziroční úbytek v roce 2020 výjimečný, když v předcházejících letech tohoto desetiletí se řadily k populačně ziskovým krajům⁶. V úhrnu za celé druhé desetiletí 21. století, při srovnání počtu obyvatel na počátku roku 2011 a na konci roku 2020, zaznamenaly největší růst populace kraje Středočeský (o 11 %) a Hlavní město Praha (o 8 %), u ostatních krajů byla změna velikosti populace výrazně menší. K navýšení počtu obyvatel o 3 % za posledních deset let došlo shodně v kraji Plzeňském a v kraji Jihomoravském. Mírný 1% přírůstek si připsaly kraje Jihočeský, Liberecký a Pardubický. V druhé polovině krajů byl počet osob s registrovaným pobytem na konci roku 2020 nižší než na počátku roku 2011, přičemž nejvýrazněji v kraji Karlovarském a Moravskoslezském (shodně o 3 %).

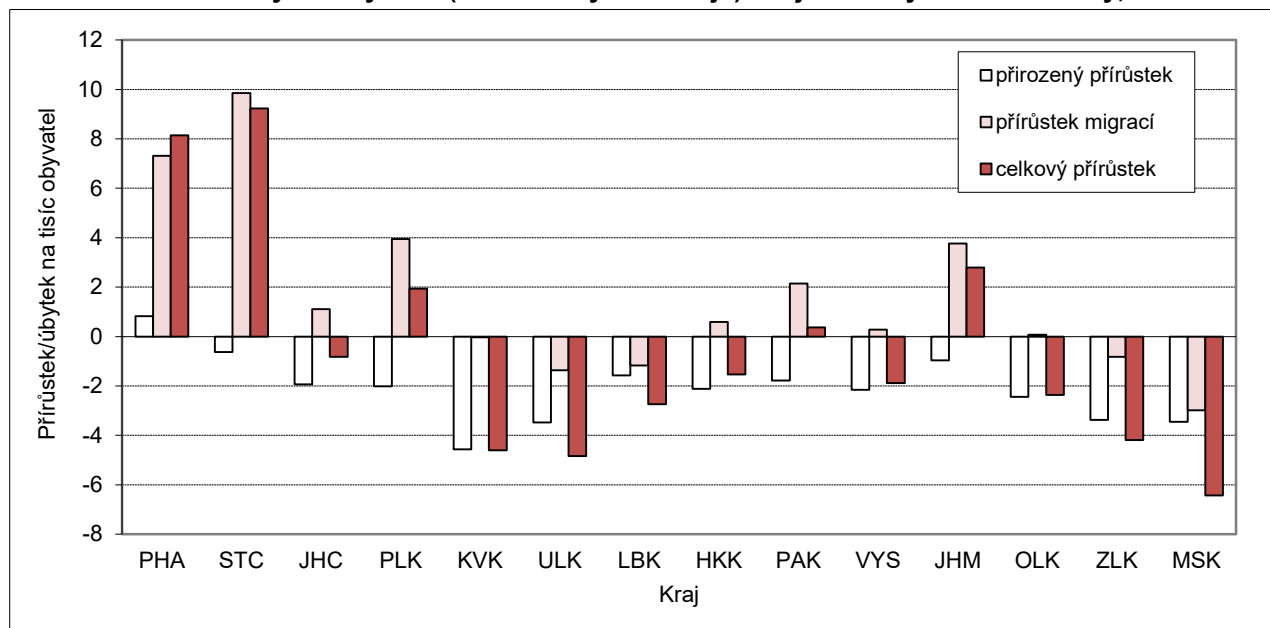
Tab. 1.2 Celkový přírůstek obyvatel, 2011–2020

Kraj	Absolutně							Relativně (na 1 000 obyvatel)						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	7 627	8 370	13 059	14 005	14 119	15 645	10 807	6,2	6,6	10,3	10,9	10,9	11,9	8,1
Středočeský	14 359	11 577	12 125	13 813	16 537	15 809	12 856	11,3	8,8	9,1	10,3	12,2	11,5	9,2
Jihočeský	367	534	948	1 414	1 937	1 950	-532	0,6	0,8	1,5	2,2	3,0	3,0	-0,8
Plzeňský	453	1 493	1 994	2 187	3 856	5 227	1 142	0,8	2,6	3,5	3,8	6,6	8,9	1,9
Karlovarský	-639	-1 465	-1 055	-1 063	-790	-232	-1 353	-2,1	-4,9	-3,5	-3,6	-2,7	-0,8	-4,6
Ústecký	-422	-1 146	-1 473	-297	-291	176	-3 961	-0,5	-1,4	-1,8	-0,4	-0,4	0,2	-4,8
Liberecký	680	788	997	664	1 056	1 334	-1 214	1,6	1,8	2,3	1,5	2,4	3,0	-2,7
Královéhradecký	-699	-169	-617	285	-68	626	-844	-1,3	-0,3	-1,1	0,5	-0,1	1,1	-1,5
Pardubický	151	-223	938	1 250	1 979	2 346	194	0,3	-0,4	1,8	2,4	3,8	4,5	0,4
Vysočina	-308	-420	-523	-36	358	539	-961	-0,6	-0,8	-1,0	-0,1	0,7	1,1	-1,9
Jihomoravský	2 686	2 172	3 789	4 395	4 460	4 322	3 338	2,3	1,9	3,2	3,7	3,8	3,6	2,8
Olomoucký	-392	-993	-795	-747	-686	-477	-1 493	-0,6	-1,6	-1,3	-1,2	-1,1	-0,8	-2,4
Zlínský	-1 057	-585	-978	-642	-135	-366	-2 436	-1,8	-1,0	-1,7	-1,1	-0,2	-0,6	-4,2
Moravskoslezský	-4 092	-4 365	-3 432	-3 993	-2 587	-2 760	-7 705	-3,3	-3,6	-2,8	-3,3	-2,1	-2,3	-6,4
ČR	18 714	15 568	24 977	31 235	39 745	44 139	7 838	1,8	1,5	2,4	2,9	3,7	4,1	0,7

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

⁶ Odhlédneme-li od mírného úbytku (o jednotky osob) v Libereckém kraji v roce 2012.

Obr. 1.3 Přírůstek/úbytek obyvatel (na tisíc obyvatel kraje) dle jednotlivých složek měny, 2020

Vývoj počtu obyvatel mezi jednotlivými roky formují výsledky dvou procesů – přirozené měny (rozdíl mezi počtem živě narozených dětí a počtem zemřelých) a migrace (rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých, blíže viz kapitola 6). V roce 2020 se na celkovém růstu populace podílely oba tyto procesy pouze v Praze, oproti tomu o početní růst Středočeského, Plzeňského, Pardubického a Jihomoravského kraje se zasloužila pouze migrace (obr. 1.3). Nejvyšší přirozený přírůstek z krajů příslušel Praze již osmým rokem v řadě (v roce 2020 nárůst přirozenou měnou o 1 092 osob, 10,1 % z celkového přírůstku), v letech 2011–2019 se soustavně přirozenou měnou zvyšoval počet obyvatel také v dalších třech krajích – ve Středočeském, Libereckém a Jihomoravském (tab. 1.3). V ostatních třinácti krajích, i v republice jako celku, byl v roce 2020 počet zemřelých osob vyšší než počet živě narozených, za čímž primárně stál výrazný nárůst počtu zemřelých v době epidemie onemocnění covid-19 (blíže kapitola 5). Přírůstek resp. úbytek obyvatel přirozenou měnou se meziročně nejvýrazněji snížil v kraji Karlovarském (míra úbytku o 2,6 promil. bodu) a Zlínském (o 2,5 promil. b.) a také (o více než 2 promil. body) v Ústeckém, Pardubickém a Moravskoslezském. Ani v Praze, kde byla meziroční změna nejméně výrazná (pokles míry o 1,3 promilového bodu), však nešlo o pokles zanedbatelný či srovnatelný s vývojem v předchozích letech.

Tab. 1.3 Přirozený přírůstek obyvatel, 2011–2020

Kraj	Absolutně							Relativně (na 1 000 obyvatel)						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	1 876	2 339	2 788	3 125	3 043	2 755	1 092	1,5	1,9	2,2	2,4	2,3	2,1	0,8
Středočeský	1 910	1 553	2 053	2 075	1 089	1 365	-865	1,5	1,2	1,5	1,5	0,8	1,0	-0,6
Jihočeský	5	-333	304	128	52	-220	-1 248	0,0	-0,5	0,5	0,2	0,1	-0,3	-1,9
Plzeňský	-322	-446	-213	-176	-194	-329	-1 190	-0,6	-0,8	-0,4	-0,3	-0,3	-0,6	-2,0
Karlovarský	-66	-537	-352	-653	-736	-578	-1 344	-0,2	-1,8	-1,2	-2,2	-2,5	-2,0	-4,6
Ústecký	-196	-925	-795	-730	-1 239	-1 114	-2 846	-0,2	-1,1	-1,0	-0,9	-1,5	-1,4	-3,5
Liberecký	426	125	575	46	20	52	-695	1,0	0,3	1,3	0,1	0,0	0,1	-1,6
Královéhradecký	-311	-254	-65	-81	-347	-397	-1 168	-0,6	-0,5	-0,1	-0,1	-0,6	-0,7	-2,1
Pardubický	-53	-138	299	-17	-2	114	-929	-0,1	-0,3	0,6	0,0	0,0	0,2	-1,8
Vysočina	44	171	310	152	153	-139	-1 101	0,1	0,3	0,6	0,3	0,3	-0,3	-2,2
Jihomoravský	938	665	1 455	1 234	1 052	1 138	-1 156	0,8	0,6	1,2	1,0	0,9	1,0	-1,0
Olomoucký	-248	-502	-34	-354	-253	-555	-1 542	-0,4	-0,8	-0,1	-0,6	-0,4	-0,9	-2,4
Zlínský	-601	-443	-331	-305	-260	-517	-1 960	-1,0	-0,8	-0,6	-0,5	-0,4	-0,9	-3,4
Moravskoslezský	-1 577	-1 684	-1 081	-1 482	-1 262	-1 706	-4 137	-1,3	-1,4	-0,9	-1,2	-1,0	-1,4	-3,5
ČR	1 825	-409	4 913	2 962	1 116	-131	-19089	0,2	0,0	0,5	0,3	0,1	0,0	-1,8

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Nejvyšší přirozený úbytek byl stejně jako v předešlých letech v Moravskoslezském kraji (−4 137 osob; −3,5 ‰) a v kraji Ústeckém (−2 846 osob; −3,5 ‰), resp. v relativním vyjádření v kraji Karlovarském (−4,6 ‰). Pravidelný každoroční úbytek obyvatel přirozenou měnou zaznamenávala od roku 2011 celá jedna polovina krajů (kromě uvedených tří také Plzeňský, Královéhradecký, Olomoucký a Zlínský). V případě Karlovarského, Ústeckého, Olomouckého, Zlínského a Moravskoslezského kraje k poklesu počtu obyvatel povětšinou přispívalo i záporné saldo stěhování. Ve třech krajích (Jihočeský, Pardubický, Vysočina) bilance přirozené měny v letech 2011–2020 kolísala mezi kladnými a zápornými hodnotami (tab. 1.3).

V populaci celé České republiky i v populacích jednotlivých krajů mírně převažují ženy nad muži (tab. 1.1). Podíl mužů v populaci se na konci roku 2020 na úrovni krajů pohyboval v rozmezí 49,0 až 49,7 %. Nejvyšší podíl žen a naopak nejnižší podíl mužů v populaci dlouhodobě charakterizuje skladbu obyvatelstva Hlavního města Prahy – k 31. 12. 2020 byli muži zastoupeni ze 49,0 %, absolutně bylo žen o 27,8 tisíce více než mužů. Na úrovni 49 % byl podíl mužů také v populaci moravských krajů – Jihomoravského, Olomouckého, Zlínského a Moravskoslezského. Naopak nejbližší si byl, stejně jako v letech předcházejících, počet mužů a žen v populaci Kraje Vysočina, kde podíl mužů na konci roku 2020 dosáhl 49,7 %, když absolutní počet žen převyšoval počet mužů o 2,5 tisíce.

Základní **věková struktura** rozděluje populaci na tři hlavní skupiny (0–14, 15–64 a 65+ let) se v jednotlivých krajích v období 2011–2020 vyvíjela homogenně. Podíl osob v produktivním věku 15–64 let pravidelně ve všech krajích klesal, naopak podíly osob v nejmladší věkové skupině 0–14 let a ve skupině seniorů ve věku 65 a více let se prakticky každoročně zvyšovaly.

Dětská složka populace (osoby mladší 15 let) téměř ve všech krajích v období od počátku roku 2011 do konce roku 2020 v absolutním počtu narůstala, v roce 2020 byl ale meziroční růst ve většině krajů v rámci poslední dekády nejmenší⁷. Vývoj se odlišoval v Karlovarském kraji, kde počet dětí kolísal mezi 44 a 45 tisíci, v Ústeckém kraji byl růst zaznamenán pouze v letech 2012–2018 a v Moravskoslezském v letech 2014–2019. V těchto třech krajích tak byl nárůst počtu dětí mezi stavem na počátku roku 2011 a ke konci roku 2020 nejmenší (u Karlovarského byla změna nepatrná, v případě Ústeckého kraje a Moravskoslezského byla 3%). V Karlovarském kraji byla přítom dětská složka vzhledem k populační velikosti celého kraje ze všech krajů ČR pravidelně i nejméně početná.

Tab. 1.4 Počet a podíl dětí ve věku 0–14 let, 2011*–2020 (k 31. 12.)

Kraj	Počet dětí							Podíl dětí (%)		
	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011*	2016	2020
Hl. město Praha	159 246	188 832	194 897	201 232	206 668	210 847	212 824	12,9	15,2	15,9
Středočeský	196 997	226 204	231 504	236 704	241 941	246 128	249 281	15,6	17,3	17,8
Jihočeský	93 107	97 967	99 112	100 169	101 230	101 919	102 490	14,6	15,5	15,9
Plzeňský	81 010	86 398	87 678	88 938	90 310	91 693	92 300	14,2	15,2	15,6
Karlovarský	44 468	44 382	44 413	44 352	44 461	44 750	44 518	14,6	15,0	15,2
Ústecký	127 122	130 213	130 785	131 548	131 642	131 591	131 156	15,3	15,9	16,1
Liberecký	66 477	69 406	70 382	71 109	71 752	72 336	72 688	15,2	16,0	16,4
Královéhradecký	81 037	83 557	84 212	84 982	85 577	86 013	86 123	14,6	15,3	15,6
Pardubický	76 371	79 315	80 394	81 098	82 063	83 010	83 619	14,8	15,5	16,0
Vysočina	75 089	76 722	77 329	77 987	78 620	79 274	79 651	14,7	15,2	15,7
Jihomoravský	165 555	178 921	182 280	185 660	189 153	191 600	193 420	14,2	15,5	16,2
Olomoucký	92 385	95 884	96 735	97 707	98 361	98 806	99 259	14,5	15,3	15,7
Zlínský	83 668	85 652	86 293	87 104	87 958	88 411	88 643	14,2	14,8	15,3
Moravskoslezský	179 233	180 263	181 261	182 087	183 324	183 824	183 769	14,5	15,0	15,4
ČR	1 521 765	1 623 716	1 647 275	1 670 677	1 693 060	1 710 202	1 719 741	14,5	15,6	16,1

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

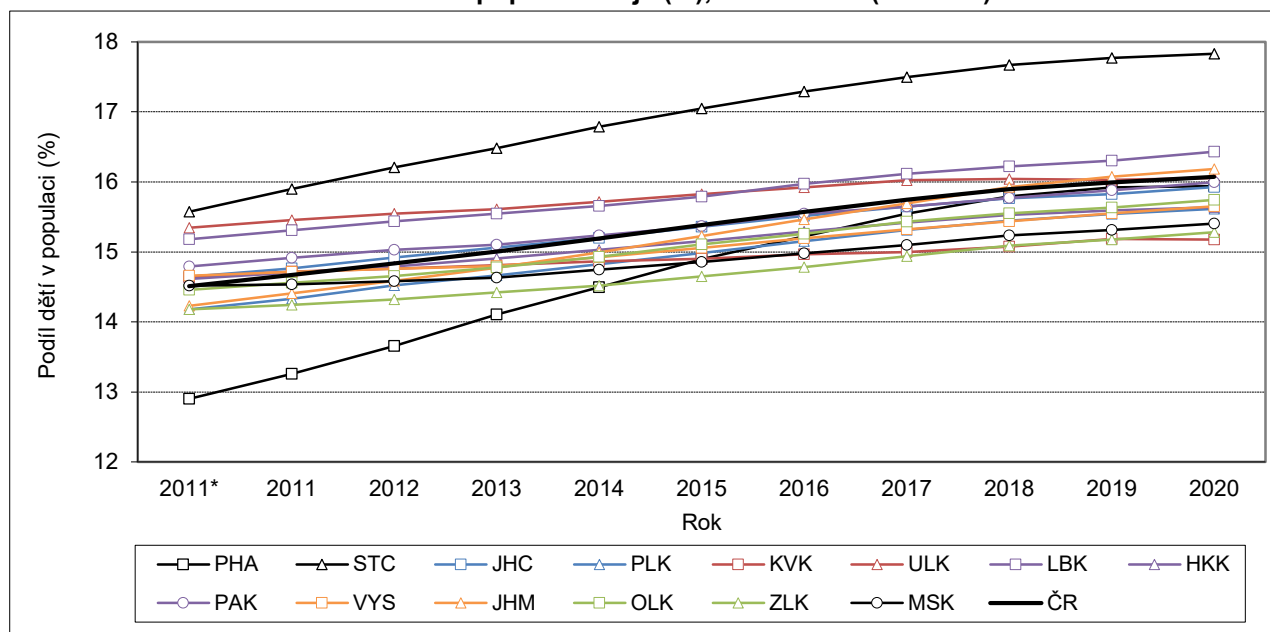
⁷ V Pardubickém kraji a v Kraji Vysočina byl nejmenší meziroční nárůst v roce 2013, v kraji Olomouckém v roce 2019.

Naopak nejvíce obyvatel ve věku 0–14 let má pravidelně od roku 2008 kraj Středočeský (249 tisíc v roce 2020). Druhý nejvyšší počet obyvatel mladších 15 let vykazoval do roku 2013 Moravskoslezský kraj, od roku 2014 pak Hlavní město Praha (213 tisíc v roce 2020). Právě v Praze vzrostl počet obyvatel ve věku 0–14 let mezi lety 2011 a 2020 vůbec nejvýrazněji – o 34 % (+54 tisíc). O téměř 27 % se během sledovaných deseti let také zvýšil počet dětí s bydlištěm ve Středočeském kraji (abs. o 52 tisíc). V ostatních krajích byl nárůst absolutního počtu dětí v tomto období podstatně nižší, maximálně 17% (Jihomoravský kraj, abs. +28 tisíc), resp. v Karlovarském kraji v zásadě žádný (rozdíl 50 dětí).

Zastoupení dětské složky v populaci daného kraje bylo na konci roku 2020 v rámci období let 2011–2020 v krajích vůbec nejvyšší, resp. v Karlovarském kraji druhé nejvyšší (se shodným podílem jako v roce 2019). Největší část populace (17,8 %; o téměř 2 p. b. více než byla republiková úroveň) představovaly děti do 15 let věku ve Středočeském kraji. Podíl dětí ve Středočeském kraji byl po celé období oproti podílu v ostatních krajích výrazně vyšší, přičemž jeho odstup se až do roku 2017 ještě zvětšoval (obr. 1.4). Druhý nejvyšší (ve srovnání se Středočeským podílem o 1,4 p. b. nižší) byl na konci roku 2020 podíl dětí v kraji Libereckém (16,4 %), třetí v Jihomoravském (16,2 %). Mírně vyšší než celorepublikový byl ještě v kraji Ústeckém (16,1 %). Kraje Středočeský, Ústecký a Liberecký jsou jedinými třemi kraji, které v letech 2011–2020 měly podíl dětí v populaci vždy nad⁸ republikovou úroveň. Naopak úplně nejnižší (tab. 1.4) bylo v roce 2020 zastoupení dětské složky v obyvatelstvu kraje Karlovarského (15,2 %), Zlínského (15,3 %) a Moravskoslezského (15,4 %). Tato trojice je neměnná od roku 2016. Do roku 2015 byla ke krajům s nejnižším podílem dětí v obyvatelstvu řazena také Praha, postupně se však zdejší podíl dětí díky ze všech krajů nejrychlejšímu růstu (o 3,0 p. b. mezi roky 2011 a 2020) přiblížil k průměru. Naopak nejméně se za uplynulých deset let zvýšil podíl dětí v Karlovarském kraji (o 0,5 p. b.) a v kraji Ústeckém (o 0,7 p. b.), což bylo rovněž spjata se změnou pozic v žebříčku krajů ve vztahu k průměru (Ústecký kraj se proměnil z nadprůměrného kraje na průměrný, Karlovarský z mírně nadprůměrného na podprůměrný).

Obr. 1.4 Podíl dětí ve věku 0–14 let v populaci kraje (%), 2011*–2020 (k 31. 12.)

* Údaj k 1. 1.

Počet obyvatel ve věku 15–64 let (tab. 1.5) se v České republice pravidelně snižuje, za čímž stojí odchod početně silných generací narozených na konci 40. let a na počátku 50. let 20. století z produktivní do postproduktivní složky, spojený s přesunem početně nejslabších ročníků narozených na přelomu 90. let

⁸ Nadprůměrný byl pak již jen podíl dětí v roce 2011 v Karlovarském kraji a v Kraji Vysočina, v Jihočeském a Pardubickém kraji před rokem 2015 a v letech 2018–2020 v Jihomoravském kraji.

20. století a prvního desetiletí 21. století do věku nad 15 let. Specifický je v tomto směru pouze vývoj v Praze a ve Středočeském kraji, kde v posledních šesti, resp. čtyřech letech počet obyvatel ve věku 15–64 let rostl, meziročně vyšší byl v roce 2019 i v kraji Plzeňském. V pozadí lze vidět zejména nárůst obyvatel tohoto věku díky migraci. Mezi stavem k počátku roku 2011 a stavem ke konci roku 2020 byl největší absolutní úbytek osob ve věku 15–64 let v Moravskoslezském kraji (–101 tisíc; o 12 %) a dále v Ústeckém (–61 tisíc; o 11 %). Z pohledu relativního však nejvýrazněji, o 13 %, ubylo osob v produktivním věku v kraji Karlovarském (absolutně o 27 tisíc). V Praze byl poslední údaj o počtu obyvatel v produktivním věku prakticky srovnatelný s jeho výší z počátku desetiletí (rozdíl o 63 osob, relativně o 0,01% růst), ve Středočeském kraji byl počet 15–64letých obyvatel v roce 2020 vyšší než na počátku roku 2011 (o 7 tisíc, resp. o 0,8 %).

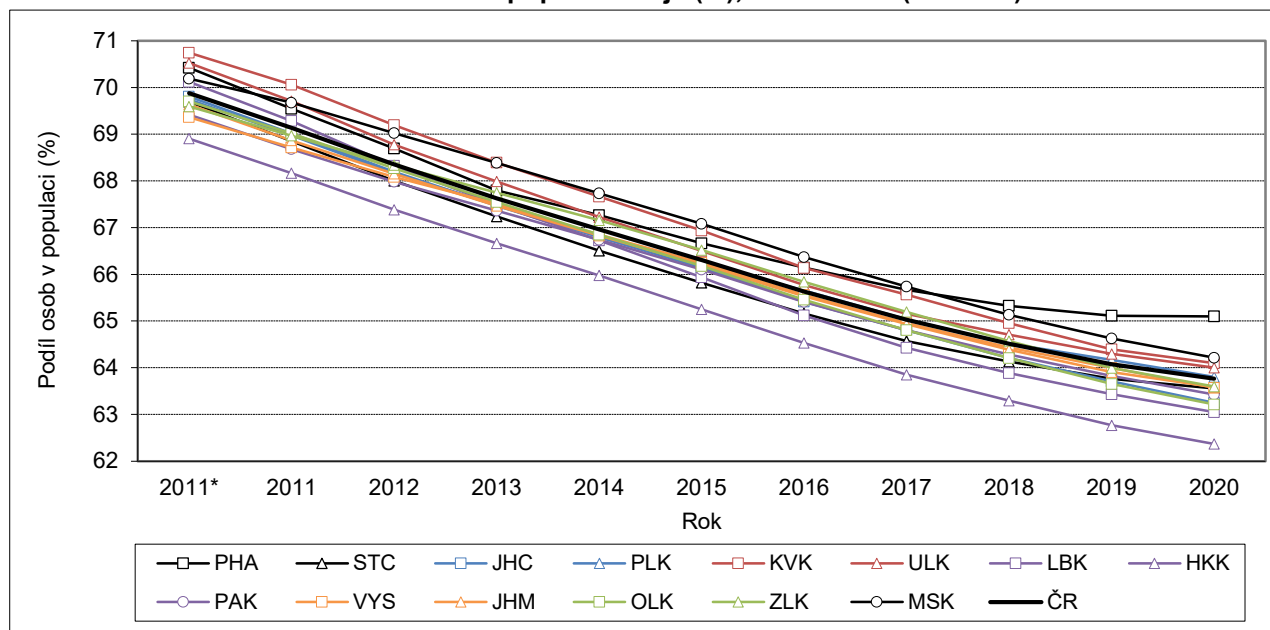
Tab. 1.5 Počet a podíl osob ve věku 15–64 let, 2011*–2020 (k 31. 12.)

Kraj	Počet osob							Podíl osob (%)		
	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011*	2016	2020
Hl. město Praha	869 086	844 932	846 980	850 044	854 866	862 264	869 149	70,4	66,1	65,1
Středočeský	881 630	873 382	872 510	873 540	878 132	883 188	888 538	69,7	65,2	63,6
Jihočeský	443 785	421 869	417 841	414 856	412 313	410 332	407 042	69,8	65,4	63,2
Plzeňský	398 420	381 934	379 877	377 756	377 210	378 516	377 106	69,7	65,7	63,8
Karlovarský	214 931	199 349	196 260	193 867	191 556	189 736	188 009	70,7	66,1	64,1
Ústecký	584 246	547 147	540 254	534 972	531 098	527 847	522 895	70,5	65,8	64,0
Liberecký	307 068	289 890	286 937	284 306	282 606	281 448	278 969	70,1	65,1	63,0
Královéhradecký	382 138	359 816	355 420	351 888	348 778	346 227	343 510	68,9	64,5	62,4
Pardubický	358 377	341 189	338 204	335 911	334 475	333 567	331 606	69,4	65,4	63,4
Vysočina	355 326	337 491	333 665	330 572	328 141	326 248	323 453	69,4	65,6	63,6
Jihomoravský	810 293	777 833	772 488	768 319	764 698	761 769	760 010	69,6	65,5	63,6
Olomoucký	445 416	420 019	414 933	410 336	406 113	402 274	398 548	69,7	65,5	63,2
Zlínský	410 659	388 916	384 285	380 106	376 378	372 805	368 944	69,6	65,8	63,6
Moravskoslezský	866 622	813 948	802 969	792 722	783 759	775 886	765 935	70,2	66,4	64,2
ČR	7 327 997	6 997 715	6 942 623	6 899 195	6 870 123	6 852 107	6 823 714	69,9	65,6	63,8

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

Obr. 1.5 Podíl osob ve věku 15–64 let v populaci kraje (%), 2011*–2020 (k 31. 12.)

* Údaj k 1. 1.

Podíl, který připadá na obyvatele v nejširší hlavní věkové skupině 15–64 let, si je v jednotlivých krajích poměrně blízký, až do roku 2018 rozpětí nepřesáhlo 2 p. b., v posledních dvou letech pak činilo 2,3, resp. 2,7 p. b. (vliv vývoje v Praze). Na konci roku 2020 se zastoupení produktivní složky pohybovalo v intervalu 62,4 až 65,1 %. Nejvyšší bylo v populaci Hlavního města Prahy (65,1 %), dále v kraji Moravskoslezském (64,2 %) a Karlovarském (64,1 %). Naopak nejnižší bylo zastoupení osob produktivního věku v populaci Královéhradeckého (62,4 %), Libereckého (63,0 %) a Olomouckého kraje (63,2 %). Královéhradecký podíl osob v produktivním věku byl přitom po celé období (pravidelně již od roku 2008) výrazně nižší než v ostatních krajích (obr. 1.5). Ve všech krajích bez výjimky se podíl 15–64letých v čase postupně snižoval (nepřetržitě minimálně od roku 2008), v Praze však tempo poklesu v posledních letech výrazně zpomalilo. Během posledních deseti let podíl obyvatel ve věku 15–64 let na celkové populaci ve všech krajích poklesl o 5 (v Praze) až 7 p. b. (v Libereckém kraji), když na počátku roku 2011 ještě v krajích dosahoval 69–71 %.

Skupina seniorů ve věku 65 a více let se ze tří hlavních věkových skupin vyvíjí nejdynamičtěji. Ve všech krajích ČR v období 2011–2020 pravidelně absolutně i relativně (s výjimkou stagnace podílu seniorů v Praze v roce 2020) rostla. Absolutní počet seniorů se mezi počátkem roku 2011 a koncem roku 2020 nejvýrazněji navýšil v Libereckém kraji (o 41 %; absolutně o 26 tisíc osob), dále ve Středočeském (o 40 %; +74 tisíc), Ústeckém (o 39 %; +46 tisíc) a Karlovarském (o 37 %; +16 tisíc). Relativně nejnižší, ale i tak více než pětina, byl přírůstek seniorů v Praze (o 23 %; +47 tisíc) a dále v kraji Zlínském (o 28 %; +27 tisíc). Od roku 2018 má nejvíce seniorů registrované bydliště ve Středočeském kraji, na konci roku 2020 šlo o 260,2 tisíce osob ve věku 65 a více let. Druhý nejvyšší počet seniorů pak připadá na dříve vedoucí Prahu (253,1 tisíce na konci roku 2020).

Tab. 1.6 Počet a podíl osob ve věku 65+ let, 2011*–2020 (k 31. 12.)

Kraj	Počet osob							Podíl osob (%)		
	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011*	2016	2020
Hl. město Praha	205 705	233 685	238 631	243 237	247 098	251 166	253 111	16,7	18,6	19,0
Středočeský	186 359	227 290	234 968	242 551	249 259	255 825	260 178	14,7	17,5	18,6
Jihočeský	98 879	117 998	121 829	125 171	128 590	131 832	134 019	15,6	19,1	20,8
Plzeňský	91 826	108 284	111 074	114 122	117 152	119 690	121 635	16,1	19,2	20,6
Karlovarský	44 405	54 097	56 076	57 467	58 879	60 178	60 784	14,6	18,9	20,7
Ústecký	117 080	145 466	150 338	154 560	158 049	161 527	162 953	14,1	18,3	19,9
Liberecký	64 375	80 343	83 317	85 885	87 998	89 906	90 819	14,7	18,9	20,5
Královéhradecký	91 380	108 048	111 172	114 219	116 666	119 407	121 170	16,5	20,2	22,0
Pardubický	81 512	95 645	98 489	101 328	103 778	106 085	107 631	15,8	19,0	20,6
Vysočina	81 830	95 262	97 958	100 357	102 513	104 291	105 748	16,0	19,2	20,8
Jihomoravský	187 779	218 271	224 044	229 228	233 816	238 620	241 897	16,1	19,0	20,2
Olomoucký	101 229	118 815	122 257	125 135	128 018	130 935	132 715	15,8	19,3	21,0
Zlínský	95 760	110 108	113 120	115 846	118 585	121 339	122 532	16,2	19,4	21,1
Moravskoslezský	188 850	219 100	225 649	231 077	236 216	240 829	243 130	15,3	18,7	20,4
ČR	1 636 969	1 932 412	1 988 922	2 040 183	2 086 617	2 131 630	2 158 322	15,6	18,8	20,2

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

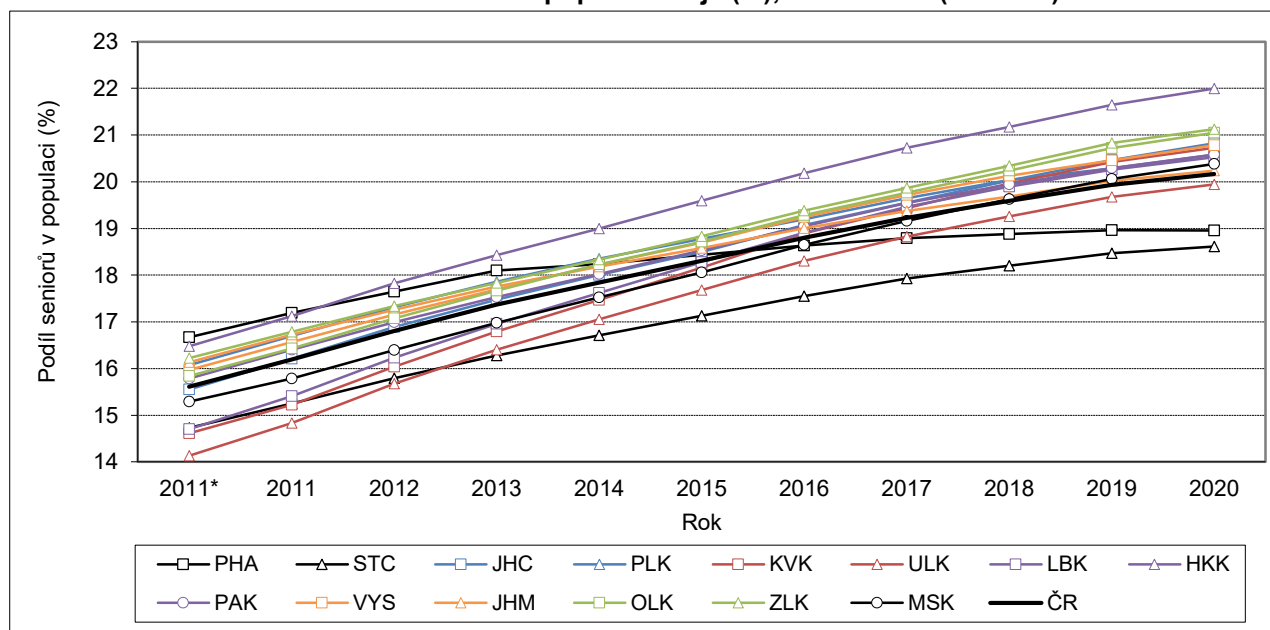
* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

V roce 2020 byl meziroční nárůst počtu seniorů nejvýraznější v populaci Středočeského a Jihočeského kraje (shodně o 1,7 %; absolutně +4 tisíce, resp. +2 tisíce) a v kraji Plzeňském (1,6 %; +2 tisíce), naopak nejmenší v Praze (o 0,8 %; +2 tisíce) a v Ústeckém kraji (o 0,9 %; +1 tisíc). Ve všech krajích šlo o vůbec nejnižší míru růstu počtu seniorů v meziročním srovnání v posledním desetiletí. Přestože se tempo růstu počtu seniorů již v předchozích letech obecně mírně snižovalo, je zřejmé z vývoje ukazatelů úmrtnosti, že na nízkém přírůstku se podepsala v roce 2020 probíhající epidemie covidu-19⁹.

⁹ Pokud by hypoteticky úmrtnost zůstala i v roce 2020 na úrovni roku 2019, počet obyvatel ve věku 65 a více let by byl ve všech krajích vyšší, než jaký podle definitivní bilance demografických událostí k 31. 12. ČSÚ zaznamenal. Největší

Podíl obyvatel ve věku 65 a více let měl v krajích jednotný rostoucí trend (obr. 1.6). Již od roku 2008 nebyl v žádném z krajů zaznamenán meziroční pokles podílu seniorů v populaci, pouze v roce 2020 meziročně stagnoval v Praze (pokles o 1 setinu p. b.). V období let 2011–2020 (tab. 1.6) narostlo nejvíce zastoupení seniorů v kraji Karlovarském (o 6,1 p. b.) a dále v kraji Libereckém a Ústeckém (shodně o 5,8 p. b.). Nárůst podílu v Karlovarském kraji byl spojen se změnou pozice kraje v žebříčku této statistiky (dříve jeden z nejnižších podílů, nyní nadprůměrný). Naopak nejmírnější byl nárůst podílu seniorů v Praze (o 2,3 p. b.), díky čemuž se Praha během let proměnila z kraje s nejvyšším podílem seniorů (na této pozici byla naposledy na konci roku 2011) na kraj s jedním z nejnižších zastoupení seniorů v populaci (v letech 2017–2020 dokonce druhý nejnižší podíl z krajů). V podobném duchu se změnilo také postavení kraje Jihomoravského, který měl v roce 2020 až 11. nejvyšší podíl seniorů, zatímco v roce 2011 byl v mezikrajském srovnání čtvrtý nejvyšší. Opačným směrem se oproti tomu v žebříčku posunul kraj Jihočeský, když se z kraje s v roce 2011 průměrným podílem seniorů (9. pořadí v rámci krajů) stal do roku 2020 kraj s nadprůměrným podílem seniorů (4. nejvyšší z krajů).

Obr. 1.6 Podíl osob ve věku 65 a více let v populaci kraje (%), 2011*–2020 (k 31. 12.)

* Údaj k 1. 1.

Na konci roku 2020 dosáhl podíl seniorské složky v obyvatelstvu nejvýše v Královéhradeckém kraji, stejně jako v předcházejících osmi letech (v roce 2011 maximum příslušelo Praze). Obyvatelé ve věku 65 a více let zde představovali 22,0 % populace a více než jednu pětinu tvořili již pátým rokem v řadě. Královéhradecká hodnota podílu seniorů se ve statistice (podobně jako dříve Praha) přitom postupně oddělovala od ostatních krajů – v roce 2020 převyšovala druhý Zlínský kraj s 21,1% podílem o 0,9 p. b., zatímco v roce 2012 Prahu na druhém místě o 0,2 p. b. Na třetím místě se již popáté za sebou umístil kraj Olomoucký, aktuálně s podílem 21,0 % seniorů v populaci. Hranici jedné pětiny seniorů v populaci prolomilo do konce roku 2020 ještě dalších osm krajů. Do skupiny krajů s podprůměrným zastoupením seniorů (v roce 2020 méně než 20,2%) se řadily stejně jako o rok dříve pouze tři kraje s poměrně značnými rozestupy. Nejnižší zastoupení seniorů bylo v roce 2020 osmým rokem v řadě evidováno v kraji Středočeském (18,6 % v roce 2020). Druhá nejnižší hodnota připadá pravidelně od roku 2017 Hlavnímu městu Praze (19,0 % v roce 2020) a třetí kraji Ústeckému (19,9 % na konci roku 2020).

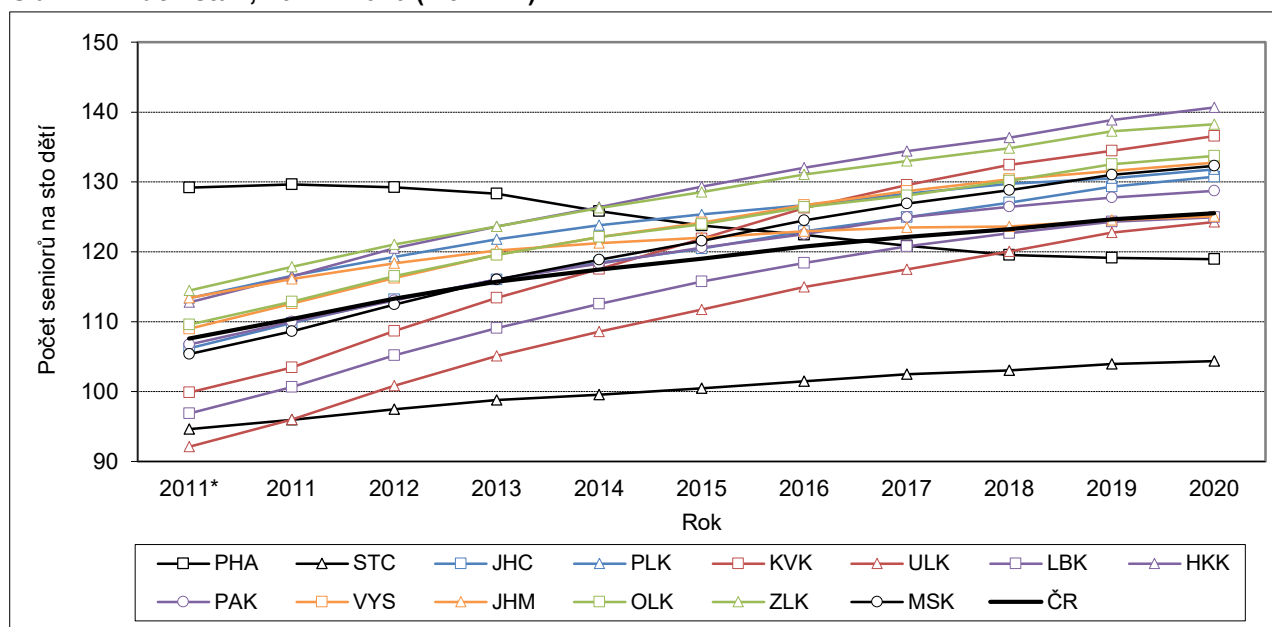
rozdíly v míře růstu počtu seniorů se ukázaly ve Zlínském kraji (1,0% reálný oproti 2,1% hypotetickému), v kraji Karlovarském (reálný 1,0% vs. hypotetický 1,9%) a v Ústeckém (reálný 0,9% vs. hypotetický 1,7%), naopak nejméně se lišil reálný vývoj proti hypotetickému v kraji Plzeňském (reálný 1,6% vs. hypotetický 2,1%).

V populaci České republiky je již od roku 2006 více seniorů ve věku 65 a více let než dětí ve věku 0–14 let a jejich převaha postupně roste (obr. 1.7). Na počátku druhého desetiletí, v roce 2011, se však ještě u tří krajů (Středočeský, Ústecký a Liberecký) udržoval počet seniorů nižší než počet dětí, teprve od roku 2015 byla hodnota indexu stáří vyšší než 100 (tj. osoby ve věku 65+ let převážily nad dětmi do 15 let věku) ve všech krajích České republiky. Jako poslední se přes tuto hranici přehoupl Středočeský kraj. Podle posledních údajů k 31. 12. 2020 se index stáří pohyboval v jednotlivých krajích v rozmezí 104 (Středočeský kraj) až 141 (Královéhradecký kraj) seniorů na sto dětí (tab. 1.7).

Nejvýrazněji se během desetiletí zvýšil index stáří v kraji Karlovarském (z hodnoty 100 na 137) a Ústeckém (z 92 na 124). U Ústeckého kraje však jeho pozice v žebříčku krajů byla v podstatě neměnná (kraj s jedním z nejnižších indexů stáří), zatímco Karlovarský kraj se proměnil z kraje s čtvrtým nejnižším indexem stáří v roce 2011 na kraj s třetí největší převahou seniorů nad dětmi v roce 2020 (i v letech 2017–2019). Naopak nejméně mezi rokem 2011 a 2020 narostla hodnota indexu stáří ve Středočeském kraji (z 95 na 104), který byl se značným odstupem krajem s nejnižším počtem seniorů na sto dětí po celé desetileté období, a v kraji Jihomoravském (ze 113 na 125).

Obr. 1.7 Index stáří, 2011*–2020 (k 31. 12.)

* Údaj k 1. 1.

V Hlavním městě Praze se vývoj indexu stáří zcela vymykal obecnému trendu pravidelného meziročního růstu (obr. 1.7). Hodnota ukazatele zde na počátku roku 2011 dosahovala 129 seniorů na 100 dětí, přičemž výrazně převyšovala hodnoty v ostatních krajích (na druhém místě Zlínský s indexem 114), a od roku 2012 pravidelně každoročně klesala (nárůst dětí zde byl relativně nejvyšší, naopak nárůst seniorů nejnižší). V roce 2020 připadalo dle bilance k 31. 12. v Praze na sto dětí do 15 let 119 seniorů ve věku 65+ let (průměr za ČR činil 126 seniorů na sto dětí). Obdobně se proměnila pozice kraje Jihomoravského, který na počátku roku 2011 obsadil příčku 3. nejvyššího indexu stáří (byl o 6 seniorů na sto dětí vyšší než průměr), zatímco v roce 2020 desátou (index stáří o 1 nižší než průměr).

Průměrný věk obyvatel jednotlivých krajů se vyvíjel v souladu s již popsány změnami věkového složení (tab. 1.7). Ve všech krajích s výjimkou Prahy byl na konci roku 2020 průměrný věk vyšší než na počátku roku 2011, tempo růstu však nebylo napříč kraji jednotné. V Praze průměrný věk kolísal na 41,8–42,0 letech, v ostatních krajích se za posledních deset let navýšil o 1,2–2,7 roku (na úrovni republiky o 1,7 roku).

Nejmírnější byl nárůst průměrného věku obyvatel ve Středočeském kraji (o 1,2 roku), v kraji Jihomoravském (o 1,5 roku) a Plzeňském (o 1,7 roku), naopak největší nárůst (o 2,7 roku) se odehrál v kraji Karlovarském, dále v kraji Ústeckém, Vysočina a Moravskoslezském (ve všech třech shodně o 2,3 roku).

Tab. 1.7 Index stáří a průměrný věk obyvatel, 2011*–2020 (k 31. 12.)

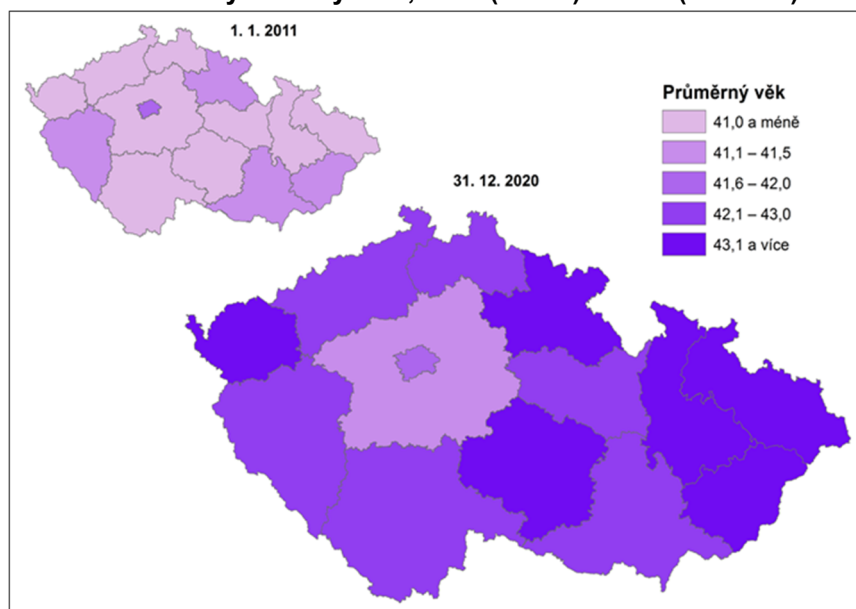
Kraj	Index stáří							Průměrný věk						
	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011*	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	129	124	122	121	120	119	119	41,8	42,0	42,0	41,9	41,9	41,9	42,0
Středočeský	95	100	101	102	103	104	104	40,1	40,8	41,0	41,1	41,2	41,3	41,4
Jihočeský	106	120	123	125	127	129	131	40,9	42,1	42,3	42,5	42,7	42,8	43,0
Plzeňský	113	125	127	128	130	131	132	41,2	42,3	42,5	42,6	42,7	42,8	42,9
Karlovarský	100	122	126	130	132	134	137	40,6	42,1	42,4	42,7	42,9	43,1	43,3
Ústecký	92	112	115	117	120	123	124	40,1	41,4	41,6	41,8	42,0	42,2	42,4
Liberecký	97	116	118	121	123	124	125	40,4	41,6	41,8	41,9	42,1	42,3	42,4
Královéhradecký	113	129	132	134	136	139	141	41,3	42,5	42,7	42,9	43,1	43,3	43,4
Pardubický	107	121	123	125	126	128	129	40,8	41,9	42,1	42,3	42,4	42,6	42,7
Vysočina	109	124	127	129	130	132	133	40,8	42,1	42,3	42,6	42,8	42,9	43,0
Jihomoravský	113	122	123	123	124	125	125	41,1	42,0	42,2	42,3	42,4	42,5	42,6
Olomoucký	110	124	126	128	130	133	134	41,0	42,2	42,4	42,6	42,8	43,0	43,1
Zlínský	114	129	131	133	135	137	138	41,2	42,5	42,7	42,9	43,1	43,3	43,4
Moravskoslezský	105	122	124	127	129	131	132	40,7	42,0	42,2	42,5	42,7	42,9	43,0
ČR	108	119	121	122	123	125	126	40,9	41,9	42,0	42,2	42,3	42,5	42,6

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší počty v daném roce, pouze barvou nejnižší počty v daném roce.

* V případě roku 2011 údaj k 1. 1.

Z pohledu průměrného věku obyvatel má nejmladší populaci již od konce roku 2011 Středočeský kraj (41,4 let v roce 2020), který na této pozici vystřídal do té doby nejmladší Ústecký kraj. Naopak nejvyšší hodnoty průměrného věku obyvatel evidovaly v posledních sedmi letech pravidelně kraje Královéhradecký a Zlínský (oba 43,4 roku v roce 2020). V roce 2019 a 2018 patřila první příčka kraji Zlínskému, v předcházejících letech 2013–2017 a v roce 2020 byl na špici kraj Královéhradecký. Na počátku desetiletí, v letech 2011 a 2012, byla společně s Královéhradeckým krajem nejstarším krajem z hlediska průměrného věku Praha, která nyní patří ke krajům věkově nejmladším (2. nejnižší průměrný věk v roce 2020 – 42,0 let). K opačnému posunu došlo během let v případě Karlovarského kraje (z mladšího kraje na 11. místě se stal kraj s 3. nejvyšším průměrným věkem obyvatel).

Obr. 1.8 Průměrný věk obyvatel, 2011 (k 1. 1.) a 2020 (k 31. 12.)

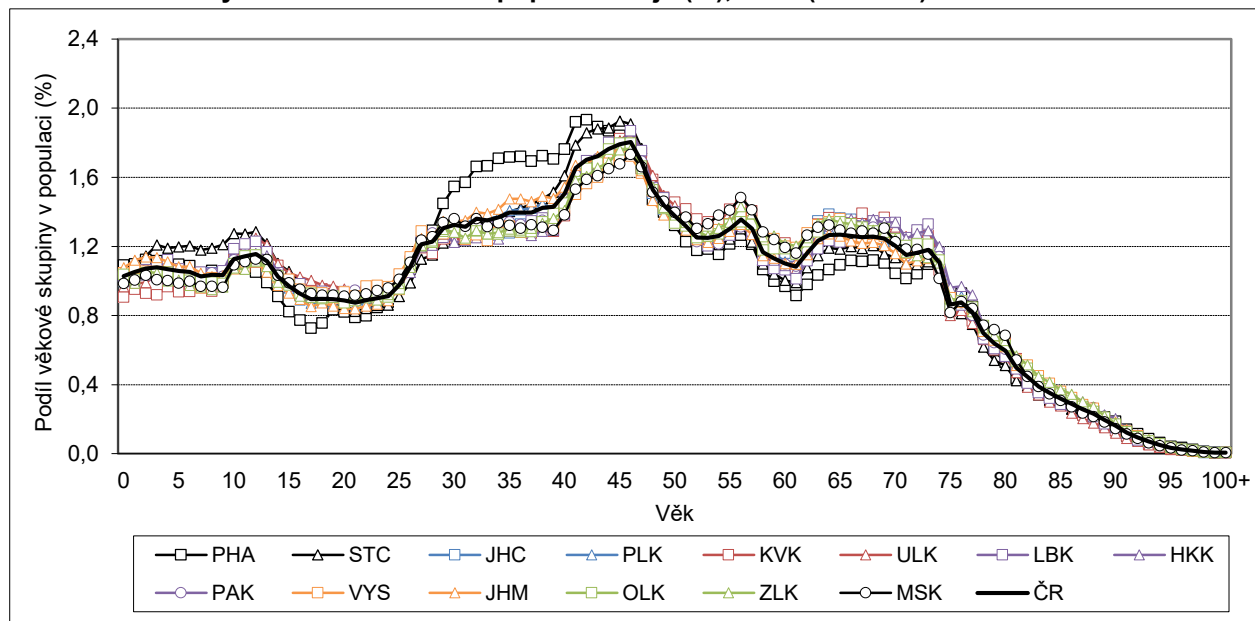

Věková struktura se ve všech krajích utvářela časově obdobným vývojem porodnosti, úmrtnosti a migrace, a proto i nepravidelnosti věkového složení (v detailnějším pohledu na obr. 1.9 a 1.10) jsou v jednotlivých krajích obdobné. Nejvíce obyvatel mají všechny kraje aktuálně v pětiletých věkových skupinách 40–44 let a

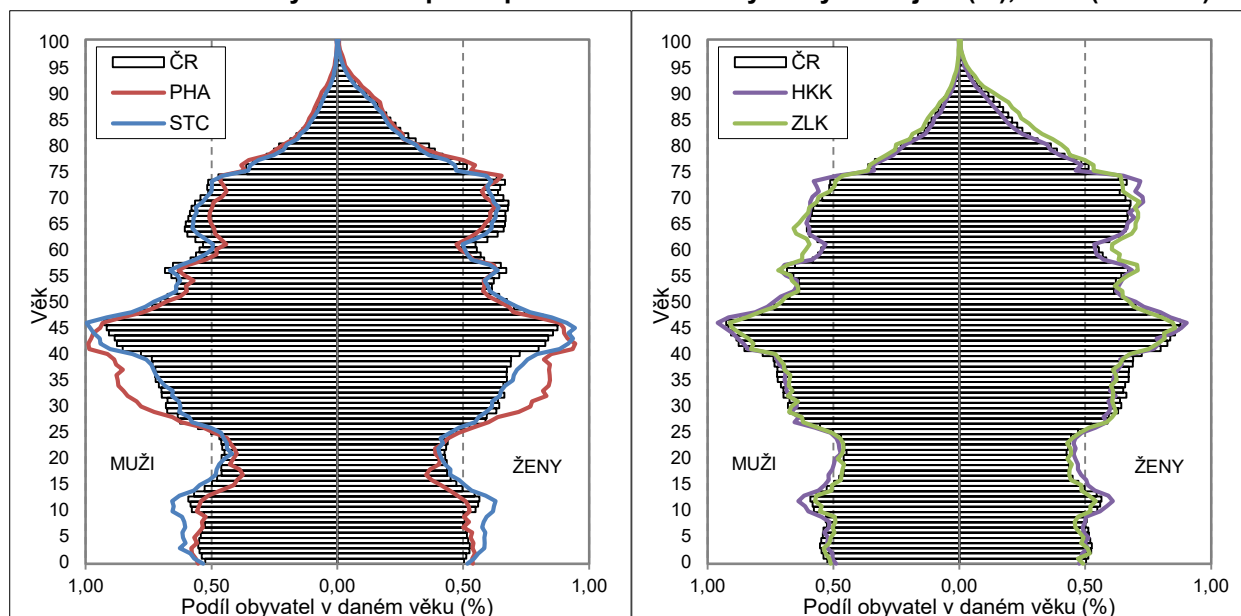

45–49 let¹⁰, kterými procházejí silné ročníky narozených v 70. letech 20. století. Ve věkových skupinách 15–19 a 20–24 let se naopak odráží velmi nízký počet narozených na přelomu 20. a 21. století¹¹. Oproti sousedním věkovým skupinám je oslabena také početní velikost skupiny 55–59 a 60–64 let, a to důsledkem poklesu porodnosti na přelomu 50. a 60. let 20. století po legalizaci umělého přerušování těhotenství. Největší variabilitu napříč kraji má zastoupení osob 30–45letých a 60–69letých, kdy například Praha je specifická vyšším zastoupením obyvatel mladšího produktivního věku (30–40 let) zásluhou přírůstků obyvatel zahraniční migrací a naopak nižší váhou šedesátníků, ale i osob ve věku 15–20 let. Středočeský kraj zase charakterizuje vyšší váha osob 40–44letých a dětí do 10 let věku, což reflektuje vnitřní migraci do zázemí hlavního města.

Obr. 1.9 Podíl obyvatel daného věku v populaci kraje (%), 2020 (k 31. 12.)

Obr. 1.10 Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku ve vybraných krajích (%), 2020 (k 31. 12.)

¹⁰ V krajích Praha, Středočeský a Jihomoravský a v České republice úhrnem jsou nejpočetnější věkovou skupinou osoby 40–44leté, ve zbývajících krajích dominují již osoby 45–49leté.

¹¹ Ve většině krajů je nejméně početnou pětiletou věkovou skupinou (vyjma seniorů) skupina 20–24, ve třech krajích (Praha, Pardubický a Vysočina) jde o skupinu 15–19 let.

2 Sňatečnost

V roce 2020 došlo ve všech krajích v důsledku zavedených protiepidemických opatření k významnému snížení počtu sňatků. Rostoucí trend sňatečnosti z předcházejících let tak byl přerušeno. Nejvýraznější úbytek sňatků, téměř čtvrtinový, byl evidován v Karlovarském kraji, naopak nejmírnější, o jednu sedminu, ve Zlínském kraji. Nejslabším kalendářním měsícem na sňatky byl v roce 2020 v jednotlivých krajích březen či duben, kdy byly restriktce nejpřísnější, a naopak nejbohatším srpen. Meziročně výrazně nižší byla také úroveň sňatečnosti, její regionální diference se však nezměnila. Nejvyšší zůstala sňatečnost ve Zlínském kraji a v Kraji Vysočina a nejnižší v Praze.

Na počátku druhého desetiletí 21. století docházelo ve všech krajích¹² České republiky ještě k poklesu počtu sňatků (trend trvající od 90. let 20. století). Historického minima bylo dosaženo na republikové úrovni a téměř ve všech krajích v roce 2013, v Karlovarském, Jihomoravském a Olomouckém hned v roce 2011 a v kraji Libereckém až v roce 2014. V dalších letech byl však trend úhrnu sňatků již rostoucí a meziroční úbytky v letech 2014–2018 výjimečné¹³, v roce 2019 pak počet sňatků v šesti krajích poklesl a v osmi nadále rostl. V posledním desetiletí tak počet sňatků vrcholil¹⁴ ve dvou krajích (Libereckém a Zlínském) v roce 2017, v dalších šesti (Jihočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Pardubický, Vysočina) v roce 2018 a ve zbylých šesti (Praha, Středočeský, Královéhradecký, Jihomoravský, Olomoucký a Moravskoslezský) v roce 2019.

V roce 2020 zaznamenaly všechny kraje výrazný meziroční pokles počtu sňatků. Nejvyšší byl v Karlovarském kraji (o 23 %), dále v Praze a Královéhradeckém kraji (v obou o 20 %), naopak nejnižší ve Zlínském (o 13 %), Pardubickém a Jihomoravském kraji (v obou o 14 %). V případě Karlovarského a Královéhradeckého kraje bylo dokonce překonáno historické minimum počtu sňatků od vzniku současných krajů k 1. 1. 2000, které dosud připadalo na rok 2011 resp. 2013.

Tab. 2.1 Sňatky podle kraje bydliště ženicha, 2011–2020

Kraj	Absolutní počet sňatků							Podíl (%) protogamních sňatků			
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2019	2020
Hl. město Praha	5 873	6 073	6 415	6 604	6 549	6 841	5 455	64,8	69,4	68,6	68,2
Středočeský	5 540	5 903	6 154	6 524	6 656	6 872	5 631	60,7	65,2	63,9	62,2
Jihočeský	2 845	2 887	3 175	3 145	3 407	3 284	2 792	65,8	69,4	65,9	64,8
Plzeňský	2 454	2 638	2 857	2 857	3 034	3 006	2 479	62,8	64,9	64,9	61,9
Karlovarský	1 238	1 392	1 504	1 551	1 631	1 593	1 232	54,2	57,7	57,2	57,1
Ústecký	3 447	3 572	3 723	3 901	4 299	4 207	3 508	56,7	59,2	58,3	56,9
Liberecký	1 954	2 031	2 126	2 289	2 265	2 288	1 906	58,8	63,3	62,2	61,0
Královéhradecký	2 347	2 465	2 565	2 669	2 791	2 797	2 228	61,8	65,6	66,5	64,5
Pardubický	2 228	2 382	2 472	2 450	2 648	2 552	2 184	65,6	71,2	70,3	68,2
Vysočina	2 167	2 333	2 445	2 554	2 689	2 666	2 154	72,5	74,7	73,5	72,1
Jihomoravský	4 894	5 414	5 837	6 040	6 156	6 164	5 272	68,7	71,4	70,7	69,7
Olomoucký	2 605	2 864	2 925	3 039	3 204	3 213	2 665	67,9	69,9	69,9	66,8
Zlínský	2 404	2 696	2 802	2 940	2 856	2 903	2 513	72,2	73,2	74,9	71,2
Moravskoslezský	5 141	5 541	5 768	6 004	6 285	6 484	5 396	65,0	68,9	66,6	65,5
ČR	45 137	48 191	50 768	52 567	54 470	54 870	45 415	64,3	67,8	66,9	65,4

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

¹² Sňatky jsou standardně regionálně tříděny podle kraje bydliště ženicha. Rozdíl mezi počtem sňatků dle trvalého bydliště ženicha a nevěsty byl v roce 2020 největší v Praze (dle bydliště ženicha o 189 více než dle bydliště nevěsty), v ostatních krajích se pohyboval maximálně v řádku několika desítek.

¹³ V roce 2015 byl meziroční úbytek sňatků zaznamenán v jednom kraji, v letech 2014 a 2017 ve dvou krajích, v roce 2018 ve třech krajích.

¹⁴ V případě kraje Středočeského, Plzeňského a Vysočiny bylo toto maximum dokonce vyšší než lokální maximum z roku 2007 (v tomto roce vzrostl počet sňatků ve všech krajích, a to poměrně výrazně, avšak jen dočasně, v pozadí stála atraktivní data v 7. měsíci roku 2007).

K nijak zásadní změně pořadí krajů podle počtu sňatků v roce 2020 nedošlo. Svě prvenství obhájil kraj Středočeský (na 1. místě místo Prahy od roku 2018) a poslední pozici kraj Karlovarský (po celé desetiletí nejnižší úhrn sňatků).

Podíl sňatků uzavřených dvěma svobodnými snoubenci (tzv. protogamní sňatky) se od počátku desetiletí do roku 2015 zvýšil na republikové úrovni z 64 na 68 %, poté měl naopak klesající tendenci, přičemž v roce 2020 meziročně poklesl o 1,5 p. b. na 65,4 % (naposledy na podobné úrovni v roce 2012). Nejvyšší pokles podílu sňatků dvou svobodných osob mezi roky 2019 a 2020 byl zaznamenán ve Zlínském (o 4 p. b.), Plzeňském a Olomouckém kraji (v obou o 3 p. b.) a naopak nejnižší (v řádu desetin p. b.) v Praze a v kraji Karlovarském, kde v podstatě stagnoval (pokles v řádu setin p. b.). Při vzájemném porovnání jednotlivých krajů se dlouhodobě drží v popředí jako kraj s nejvyšším podílem protogamních sňatků Kraj Vysočina (72,1 %) a kraj Zlínský (71,2 % v roce 2020), naopak v pozadí s nejnižším podílem Ústecký (56,9 %) a Karlovarský (57,1 %) kraj.

Zastoupení svobodných mužů, resp. žen, na úhrnném počtu ženichů, resp. nevěst, které odpovídá podílu sňatků prvního pořadí, je ještě mírně vyšší než zastoupení sňatků protogamních. V celorepublikovém pohledu se dlouhodobě pohybuje kolem 75 % (zbylá jedna čtvrtina tak připadá na sňatky druhého či vyššího pořadí pro muže/ženu), na úrovni krajů v minimech na úrovni 65–70 %, v maximech nad hladinou 80 % (tab. 2.2). V roce 2020 došlo téměř ve všech krajích k meziročnímu snížení podílu svobodných ženichů resp. nevěst, pouze v Praze a v Karlovarském kraji bylo zaznamenáno jeho navýšení. Stejně jako v předchozích letech vykazoval v roce 2020 nejvyšší podíl svobodných ženichů Kraj Vysočina (80,2 %) a Zlínský kraj (79,9 %), do manželství vyššího pořadí tak zde vstupovala pouze jedna pětina snoubenců. U nevěst byl podíl svobodných oproti předešlým letům nově nejvyšší v Praze (79,4 %), za čímž především stálo výrazné meziroční snížení jejich podílu v dříve vedoucích krajích Zlínském (o 3 p. b.) a Vysočina (o 2 p. b.). Naopak nejnižší byl podíl prvních sňatků u obou pohlaví shodně v Ústeckém (67,0 % svobodných ženichů, resp. 67,5 % nevěst) a Karlovarském kraji (68,4 % svobodných ženichů, resp. 69,6 % nevěst), a bylo tomu tak i v letech předcházejících.

Tab. 2.2 Podíl prvních sňatků (%) podle pohlaví, 2011–2020

Kraj	Muži							Ženy						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	73,0	76,6	75,9	77,5	76,8	76,6	76,2	76,2	80,1	79,6	80,0	80,4	79,1	79,4
Středočeský	71,2	73,7	74,0	73,0	74,1	73,2	72,1	71,6	75,3	74,6	74,6	74,3	74,6	72,3
Jihočeský	75,6	77,4	76,2	75,8	76,1	75,5	74,2	74,7	78,2	76,0	76,2	76,1	74,6	73,9
Plzeňský	73,3	74,6	75,0	75,9	74,9	76,4	72,8	72,2	74,1	75,9	75,1	74,4	73,7	72,0
Karlovarský	65,5	68,3	68,9	70,4	70,0	70,2	68,4	65,7	69,0	69,3	71,2	70,8	67,4	69,6
Ústecký	68,2	69,7	69,4	69,5	68,3	69,3	67,0	67,5	70,5	69,8	71,0	68,2	69,7	67,5
Liberecký	70,0	73,0	73,0	71,7	71,5	71,1	70,9	69,4	73,2	73,0	71,9	73,0	71,5	70,6
Královéhradecký	73,2	75,0	75,3	74,5	75,4	75,0	73,4	71,4	74,3	74,7	74,6	76,1	75,0	73,8
Pardubický	75,3	79,5	78,6	79,0	77,3	78,0	76,0	75,1	78,3	77,9	79,3	77,1	78,5	76,1
Vysočina	81,1	84,0	81,5	81,7	80,6	80,9	80,2	79,7	81,6	81,9	80,3	79,6	80,6	79,1
Jihomoravský	76,8	79,8	79,4	79,7	78,8	78,8	77,7	78,4	79,2	80,0	80,2	79,5	79,0	78,3
Olomoucký	77,1	78,2	77,4	78,7	78,0	77,8	75,7	76,0	78,4	78,6	78,8	77,9	78,4	75,5
Zlínský	80,7	82,1	82,7	80,8	82,6	82,5	79,9	80,0	79,8	82,3	80,9	82,3	82,2	78,9
Moravskoslezský	74,0	77,4	75,2	76,1	75,8	75,5	74,7	73,7	76,7	76,6	75,3	75,5	74,8	74,4
ČR	73,9	76,5	76,0	76,2	75,9	75,8	74,5	74,1	76,8	76,8	76,7	76,4	76,0	74,8

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Počty sňatků jsou dlouhodobě v průběhu kalendářního roku nerovnoměrně rozloženy, přičemž se sezónnost mezi jednotlivými kraji příliš neliší. V roce 2020 se nejvíce sňatků uskutečnilo ve všech krajích v srpnu a naopak nejméně v březnu (v osmi krajích viz tab. 2.3) či v dubnu (v šesti krajích). Zatímco měsíc s maximálním počtem sňatků se nijak neodchyloval z obecně nejoblíbenějšího období pro uzavření sňatku, které zahrnuje měsíce červen až září, minimum obvykle připadá na přelom roku (prosinec až únor). Na

specifickou četnost sňatků v jednotlivých měsících roku 2020 měla především vliv různé přísná (co do maximálního počtu účastníků svatebního obřadu¹⁵ resp. společenských akcí obecně) protiepidemická vládní opatření, přičemž od 16. 3. do 20. 4. byly svatby zakázány úplně (s výjimkou svateb, které se mohly konat pouze v případě ohrožení života snoubence). Meziročně se tak počet sňatků nejvíce snížil ve všech krajích v dubnu (o 74–85 %) a v březnu (o 45–78 %), významný byl meziroční pokles ve všech krajích také v květnu, červnu a listopadu, v Karlovarském kraji i v prosinci (pokles o 52 %, zatímco ostatní kraje v prosinci evidovaly maximálně 13% pokles či dokonce meziroční růst). Naopak meziročně vyšší byl počet sňatků v únoru, kde na sobotu připadla atraktivní data 22. a 29. 2., a v srpnu (obecně oblíbený měsíc, nejslabší protiepidemické restriktce, možný kompenzační růst), ve většině krajů i v říjnu (pět sobot v měsíci, atraktivní datum sobota 10. 10.).

Tab. 2.3 Sňatky podle měsíce konání, 2020

Kraj	Počet sňatků												Celkem
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Hl. město Praha	139	283	93	110	233	774	739	1 141	1 104	523	163	153	5 455
Středočeský	98	296	75	108	210	961	810	1 265	1 065	504	110	129	5 631
Jihočeský	59	152	41	35	93	484	379	647	534	258	55	55	2 792
Plzeňský	49	135	34	26	92	404	364	589	440	220	51	75	2 479
Karlovarský	38	56	16	19	45	200	193	294	210	111	26	24	1 232
Ústecký	73	158	50	48	153	556	531	828	595	316	101	99	3 508
Liberecký	38	98	34	24	90	317	271	423	343	164	50	54	1 906
Královéhradecký	39	104	36	35	84	350	339	541	407	190	48	55	2 228
Pardubický	33	105	30	33	86	356	282	520	431	226	43	39	2 184
Vysočina	35	93	29	38	76	371	299	510	407	216	37	43	2 154
Jihomoravský	95	250	73	93	245	899	642	1 091	1 070	561	117	136	5 272
Olomoucký	46	142	40	32	106	418	358	572	535	304	44	68	2 665
Zlínský	41	120	21	48	102	391	307	572	507	296	50	58	2 513
Moravskoslezský	106	314	75	93	241	772	726	1 091	981	672	173	152	5 396
ČR	889	2 306	647	742	1 856	7 253	6 240	10 084	8 629	4 561	1 068	1 140	45 415

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném kraji/v ČR.

Sezónnost sňatků v rámci kalendářního roku je možné přesněji měřit pomocí měsíčních indexů, které udávají poměr mezi počtem sňatků v daném měsíci k průměrnému měsíci roku (v daném kraji) po přepočtu na stejný počet dnů. V průměru předchozích let 2011–2019 (obr. 2.1) vykazovaly téměř všechny kraje nejvyšší měsíční index sňatečnosti v červnu (2–2,5krát více sňatků než v průměrném měsíci), až na Karlovarský (maximum v srpnu; index 2,1) a Zlínský kraj (maximum v září; index 2,2). V roce 2020 se vrchol sňatečnosti přesunul téměř ve všech krajích na srpen (index 2,4–2,9), alternativně na září (v Jihomoravském kraji, resp. i v Praze, kde byl index pro srpen i září shodný). Kromě typického června a července se k měsícům bohatým na sňatky ve všech krajích v roce 2020 zařadil i dlouhodobě podprůměrný měsíc říjen (s indexem 1,01–1,47). Ostatní kalendářní měsíce (tab. 2.4) byly ve všech krajích co do počtu uskutečněných svatebních obřadů chudší, většinou pod úroveň 50 % průměrného měsíce, vyjma února, jehož index se pohyboval ve všech krajích mezi 55 a 73 % průměrného měsíce, přičemž v období let 2011–2019 dosahoval jen úrovně 30 % (průměr).

Nejvíce nerovnoměrné rozložení počtu sňatků do měsíců bylo v roce 2020 v Kraji Vysočina (měsíční index v rozpětí 0,16 až 2,80; variační koeficient 86 %) a v Pardubickém kraji (index 0,16 až 2,81; var. koef. 85,4 %), naopak nejrovnoměrnější v Moravskoslezském kraji (index 0,16 až 2,39; var. koef. 62,9 %) a

¹⁵ Od 10. 3. 2020 vládní nařízení stanovovala maximální možný počet osob na společenských akcích. Maximální počet osob byl vymezen počtem 100 (10. 3. – 12. 3. 14h a 11. 5. – 18. 10.) či 30 (12. 3. 14h – 15. 3., 19. 10. – 21. 10., 3. 12. – 17. 12.), 20 (23. 11. – 2. 12., 18. 12. – 26. 12.), 15 (od 27. 12.), resp. 10 (20. 4. – 10. 5., 22. 10. – 22. 11.). Od 16. 3. do 20. 4. platil úplný zákaz akcí s výjimkou svateb, které se mohly konat pouze v případě ohrožení života snoubence.

v Praze (index 0,20 až 2,47; var. koef. 67,8 %). Třídění krajů dle nepravidelnosti rozložení sňatků do měsíců se v roce 2020 nijak zásadně nelišilo od předchozích let až na navýšení variačního koeficientu.

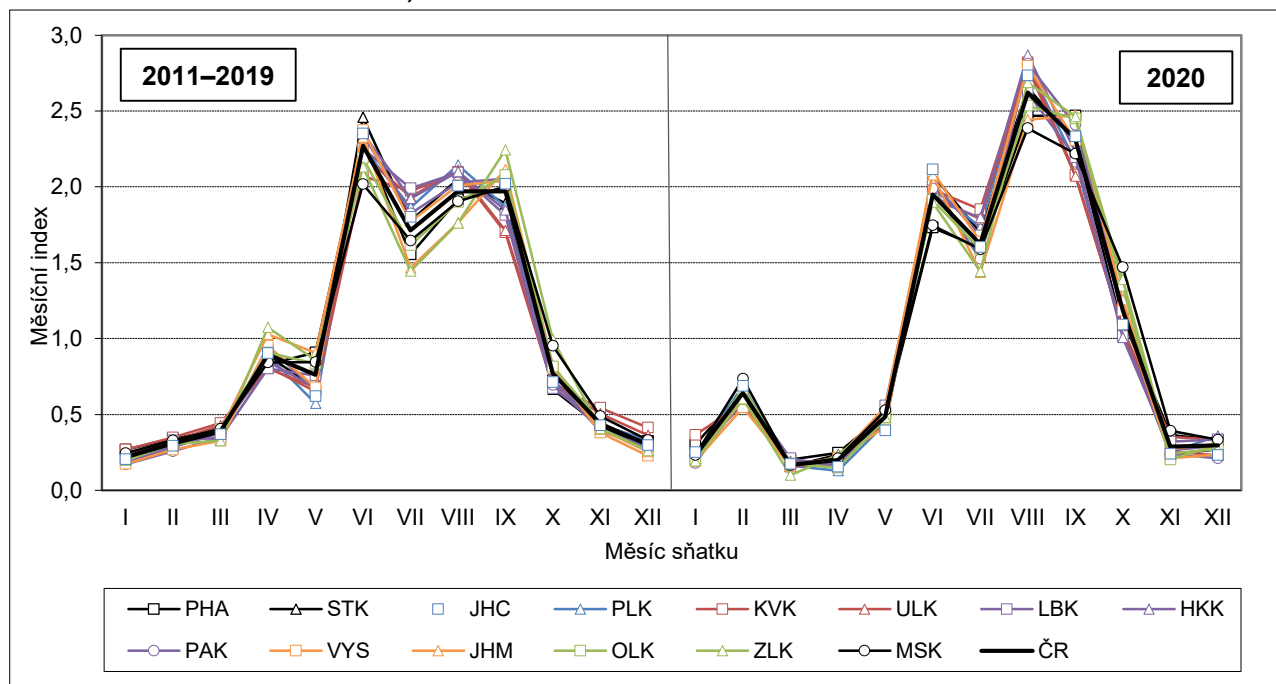
Tab. 2.4 Sezónnost sňatečnosti, 2020

Kraj	Měsíční index*												variační koef. (%)
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Hl. město Praha	0,30	0,65	0,20	0,25	0,50	1,73	1,60	2,47	2,47	1,13	0,36	0,33	67,8
Středočeský	0,21	0,66	0,16	0,23	0,44	2,08	1,70	2,65	2,31	1,06	0,24	0,27	79,7
Jihočeský	0,25	0,69	0,17	0,15	0,39	2,11	1,60	2,73	2,33	1,09	0,24	0,23	83,3
Plzeňský	0,23	0,69	0,16	0,13	0,44	1,99	1,73	2,81	2,17	1,05	0,25	0,36	79,8
Karlovarský	0,36	0,57	0,15	0,19	0,43	1,98	1,85	2,82	2,08	1,06	0,26	0,23	80,0
Ústecký	0,25	0,57	0,17	0,17	0,52	1,94	1,79	2,79	2,07	1,06	0,35	0,33	75,7
Liberecký	0,24	0,65	0,21	0,15	0,56	2,03	1,68	2,62	2,20	1,02	0,32	0,33	72,7
Královéhradecký	0,21	0,59	0,19	0,19	0,45	1,92	1,80	2,87	2,23	1,01	0,26	0,29	82,8
Pardubický	0,18	0,61	0,16	0,18	0,46	1,99	1,52	2,81	2,41	1,22	0,24	0,21	85,4
Vysočina	0,19	0,55	0,16	0,22	0,42	2,10	1,64	2,80	2,31	1,18	0,21	0,24	86,0
Jihomoravský	0,21	0,60	0,16	0,22	0,55	2,08	1,44	2,44	2,47	1,26	0,27	0,30	74,9
Olomoucký	0,20	0,67	0,18	0,15	0,47	1,91	1,59	2,53	2,45	1,35	0,20	0,30	77,5
Zlínský	0,19	0,60	0,10	0,23	0,48	1,90	1,44	2,69	2,46	1,39	0,24	0,27	81,0
Moravskoslezský	0,23	0,73	0,16	0,21	0,53	1,75	1,59	2,39	2,22	1,47	0,39	0,33	62,9
ČR	0,23	0,64	0,17	0,20	0,48	1,95	1,62	2,62	2,32	1,19	0,29	0,30	75,1

* Měsíční index vypovídá o poměru měsíčního počtu sňatků a průměrného měsíčního počtu daného roku v daném kraji. Jedná se o očištěný index (po přepočtu na stejný počet dnů v měsíci).

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném kraji/v ČR.

Obr. 2.1 Sezónnost sňatečnosti, 2011–2020

Hodnocení intenzity sňatečnosti je na regionální úrovni obtížné. Z důvodu neexistence bilancí obyvatel podle rodinného stavu pro nižší územní celky nelze vypočítat tzv. čisté míry sňatečnosti (počet sňatků na tisíc obyvatel svobodných, rozvedených a ovdovělých) ani tabulky sňatečnosti svobodných, které jsou standardně základem analýzy sňatečnosti svobodných na republikové úrovni. Stejně tak nejsou k dispozici

dostatečně vypovídající data pro výpočet sňatečnosti rozvedených¹⁶. Intenzitu sňatečnosti v jednotlivých krajích je tak možno popsat pouze ukazateli vycházejícími z redukovaných měr, které poměří počty sňatků osob daného věku k celkovému počtu osob stejného věku bez ohledu na jejich rodinný stav (tedy včetně již vdaných a ženatých, kteří reálně do dalšího manželství vstoupit nemohou, čímž je hodnota ukazatele ze své podstaty redukovaná). V této publikaci byla pro posouzení intenzity sňatečnosti v kraji zvolena úhrnná redukovaná sňatečnost ve věku 16–49 let (tab. 2.5) a úhrnná redukovaná sňatečnost svobodných ve věku 16–49 let (obr. 2.4 a 2.5). Nicméně vzhledem k různé skladbě obyvatel krajů podle rodinného stavu a věku je nutné k uvedeným údajům přistupovat tak, že vzájemné srovnání hodnot ukazatele v jednotlivých krajích může být tímto ovlivněno.

V souladu s ročním úhrnem sňatků se měnila od počátku desetiletí i úhrnná redukovaná sňatečnost mužů a žen ve věku 16–49 let, když nejprve docházelo ve všech krajích k poklesu její úrovně na lokální minimum a poté mezi lety 2014–2019 měla naopak na celorepublikové úrovni rostoucí trend, z počátku s nárůstem o 5–7 % ročně, v roce 2019 již jen o 1 %. V roce 2020 pak došlo v ČR k poklesu úhrnné redukované sňatečnosti o 18 % u mužů resp. o 17 % u žen. Na krajské úrovni se počet sňatků na jednoho muže/ženu ve věku 16–49 let snížil u mužů o 14–22 % a u žen o 13–22 % (nejméně v Jihočeském, Libereckém a Zlínském kraji), ve všech případech nejvíce za poslední desetiletí. V Praze šlo o vůbec nejnižší zaznamenanou úhrnnou redukovanou sňatečnost mužů i žen tohoto kraje od vzniku současných krajů v roce 2000.

Tab. 2.5 Úhrnná redukovaná sňatečnost* ve věku 16–49 let podle pohlaví, 2011–2020

Kraj	Muži							Ženy						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	0,49	0,53	0,56	0,58	0,56	0,58	0,46	0,55	0,57	0,61	0,62	0,63	0,64	0,52
Středočeský	0,51	0,56	0,59	0,62	0,63	0,65	0,52	0,58	0,64	0,67	0,71	0,73	0,76	0,61
Jihočeský	0,55	0,59	0,64	0,64	0,70	0,66	0,57	0,61	0,66	0,72	0,72	0,80	0,77	0,66
Píseňský	0,51	0,56	0,62	0,62	0,65	0,65	0,52	0,58	0,67	0,74	0,75	0,77	0,77	0,63
Karlovarský	0,47	0,55	0,61	0,63	0,68	0,65	0,51	0,54	0,64	0,71	0,74	0,80	0,78	0,61
Ústecký	0,49	0,52	0,53	0,57	0,63	0,62	0,51	0,57	0,61	0,63	0,68	0,75	0,74	0,61
Liberecký	0,52	0,57	0,60	0,63	0,64	0,63	0,54	0,60	0,65	0,70	0,75	0,75	0,74	0,65
Královéhradecký	0,52	0,58	0,60	0,63	0,67	0,67	0,53	0,60	0,66	0,70	0,73	0,79	0,78	0,65
Pardubický	0,52	0,59	0,62	0,61	0,66	0,63	0,54	0,60	0,68	0,70	0,73	0,80	0,77	0,63
Vysočina	0,53	0,60	0,63	0,67	0,71	0,71	0,57	0,61	0,69	0,73	0,77	0,84	0,84	0,68
Jihomoravský	0,50	0,57	0,61	0,64	0,66	0,66	0,56	0,56	0,64	0,70	0,73	0,75	0,76	0,66
Olomoucký	0,49	0,57	0,58	0,63	0,66	0,67	0,55	0,55	0,65	0,67	0,73	0,75	0,79	0,64
Zlínský	0,50	0,59	0,63	0,66	0,65	0,68	0,58	0,59	0,68	0,73	0,78	0,77	0,80	0,69
Moravskoslezský	0,51	0,57	0,59	0,62	0,65	0,68	0,57	0,58	0,65	0,69	0,72	0,76	0,81	0,67
ČR	0,51	0,56	0,60	0,62	0,65	0,65	0,53	0,58	0,64	0,68	0,72	0,75	0,76	0,63

* Součet redukovaných měr sňatečnosti (počet sňatků k celkovému počtu osob) pro věky 16–49 let.

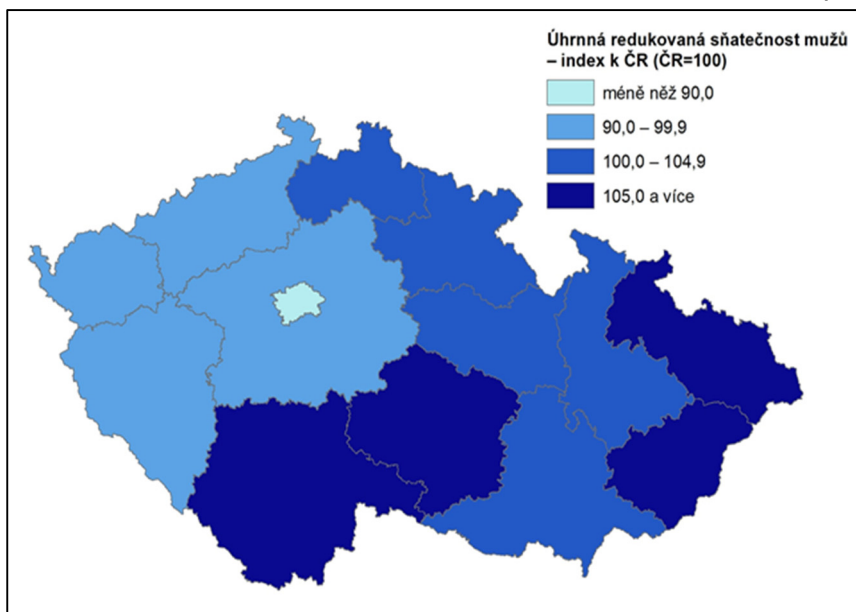
Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Redukovaná sňatečnost byla ve shodě s obecným pravidlem vždy ve všech krajích vyšší u žen než u mužů. V roce 2020 úhrnná redukovaná sňatečnost mužů dosahovala v jednotlivých krajích na 46 až 58 % (uvedená horní hranice intervalu přitom představovala v předchozím roce naopak nejnižší údaj) a u žen na 52 až 69 %. To znamená, že by při zachování redukovaných měr sňatečnosti uzavřelo ve věku 16–49 let sňatek v jednotlivých krajích 46–58 mužů ze sta, resp. 52–69 žen ze sta. Uvedená minima u obou pohlaví náležela Praze, maxima Zlínskému kraji. Dlouhodobě se řadí mezi kraje s nižší intenzitou sňatečnosti kromě Prahy rovněž kraj Ústecký a u žen kraj Středočeský a mezi kraje s vyšší intenzitou sňatečnosti kromě Zlínského Kraje Vysočina.

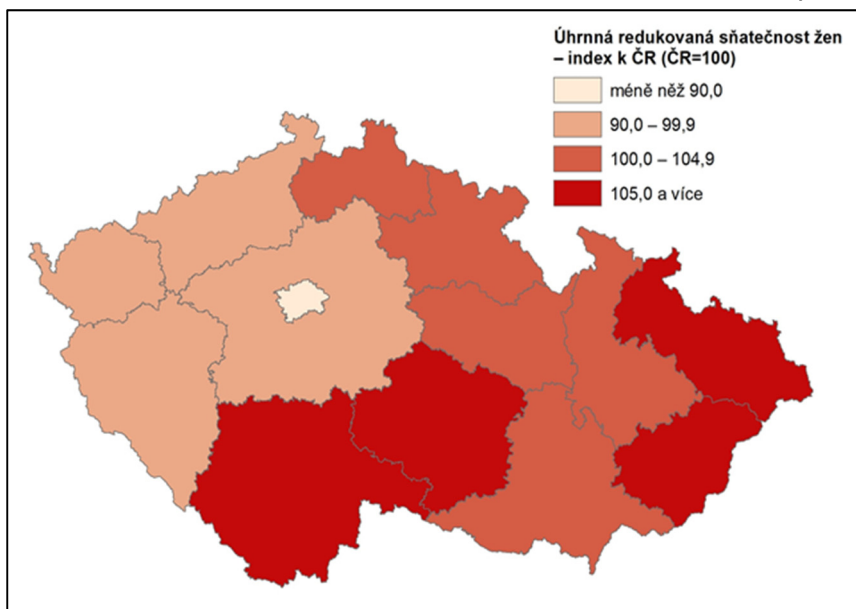
¹⁶ Výpočet intenzity sňatečnosti rozvedených je založen na třídění počtu sňatků rozvedených podle doby od rozvodu a počtu rozvodů před daným počtem let. V případě regionálního třídění však není k dispozici informace o kraji bydliště v době rozvodu předchozího manželství a díky možné změně adresy pobytu muže/ženy během manželství tak nelze zajistit ani zhodnotit vypovídající schopnost takto vypočteného ukazatele na úrovni krajů.

Obr. 2.2 Úhrnná redukovaná sňatečnost mužů ve věku 16–49 let (index k ČR), 2020

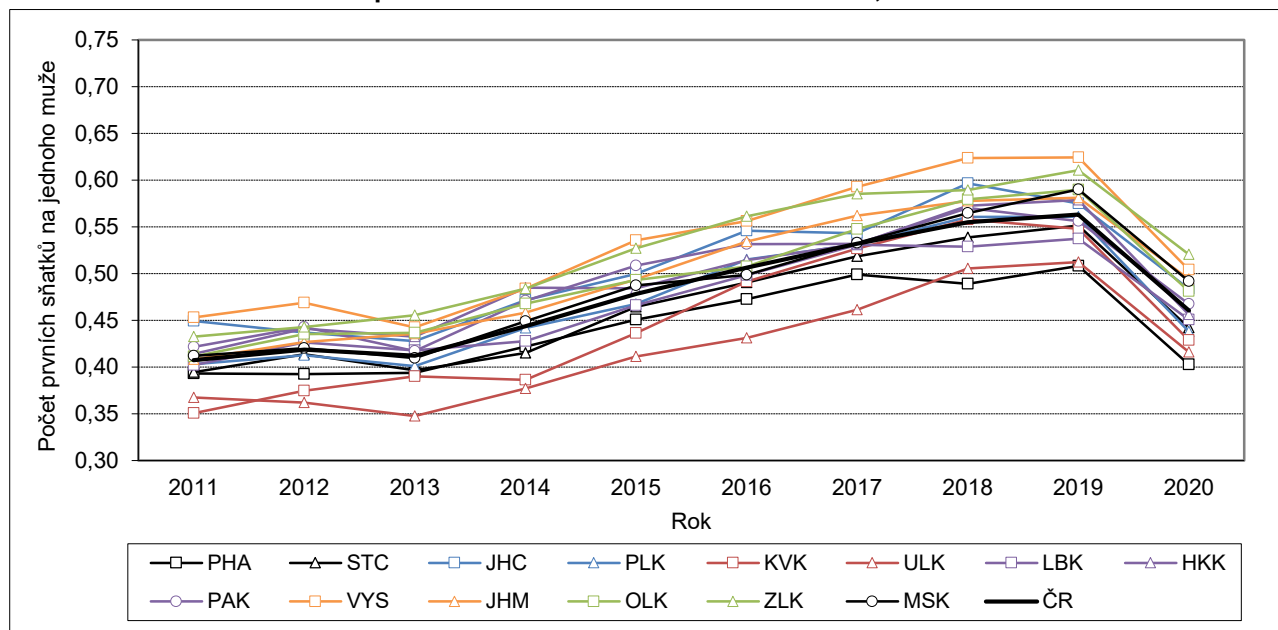

Obr. 2.3 Úhrnná redukovaná sňatečnost žen ve věku 16–49 let (index k ČR), 2020

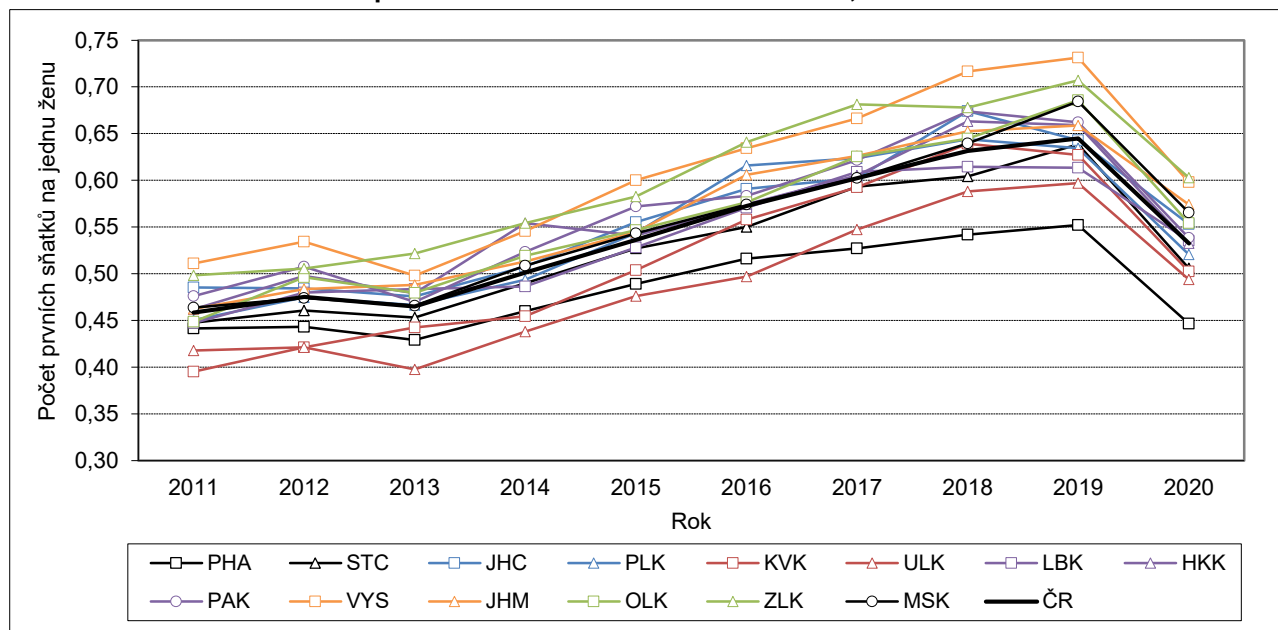

Podobný vývoj lze sledovat i v případě redukované sňatečnosti svobodných (počet prvních sňatků na tisíc mužů/žen): lokální minimum bylo evidováno na počátku desetiletí a přibližně od roku 2014 docházelo ve všech krajích a u obou pohlaví k nárůstu úrovně redukované sňatečnosti svobodných s vrcholem v roce 2018 či 2019. V roce 2020 se redukovaná prvosňatečnost v krajích meziročně snížila o 14–22 % a pohybovala se u mužů od 40 do 52 %, resp. u žen v rozmezí 45 až 60 %. Nejvyšší intenzita redukované prvosňatečnosti byla v roce 2020 u obou pohlaví ve Zlínském kraji a v Kraji Vysočina, nejnižší v Praze, což se nijak nevymykalo regionálnímu rozložení z předchozích let. V posledních sedmi letech vykazovaly podprůměrnou intenzitu prvosňatečnosti u obou pohlaví v rámci ČR kraje Středočeský, Ústecký a Praha, naopak nadprůměrnou moravské kraje – Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský a Kraj Vysočina.

Obr. 2.4 Úhrnná redukovaná prvosňatečnost mužů ve věku 16–49 let, 2011–2020

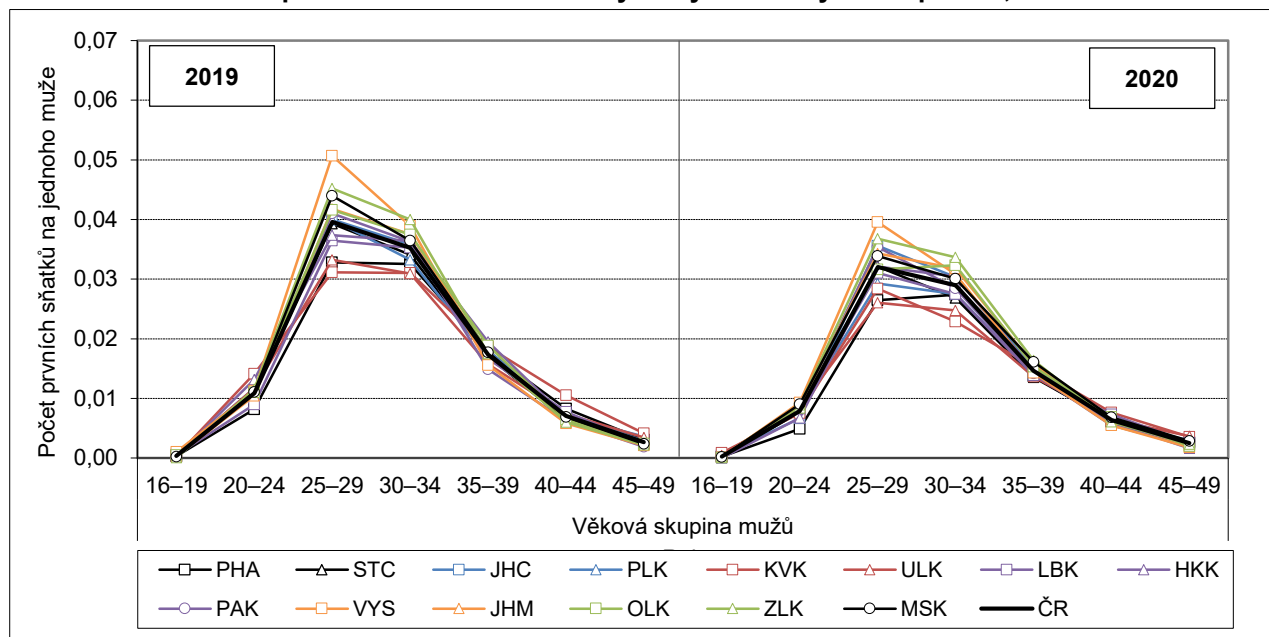
Obr. 2.5 Úhrnná redukovaná prvosňatečnost žen ve věku 16–49 let, 2011–2020

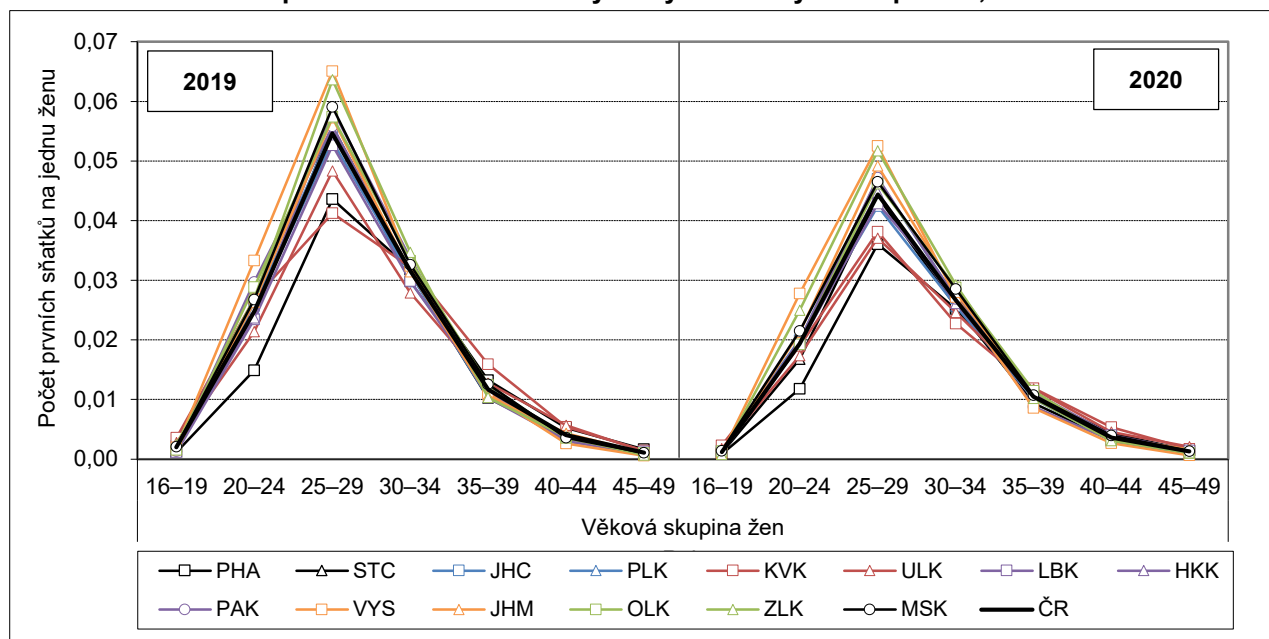
V porovnání s rokem 2019 se snížení redukované prvosňatečnosti nejvíce dotklo mužů a žen 25–29letých, naopak nejméně 16–19letých a 45–49letých, kde je ale prvosňatečnost obecně velmi nízká (obr. 2.6). Nejvyšší úroveň redukované prvosňatečnosti připadala v roce 2020 u mužů resp. žen na věk 25–29 let ve všech krajích vyjma Prahy a Olomouckého kraje, kde vrcholu poprvé dosáhla u mužů až ve věku 30–34 let.

Obr. 2.6 Redukovaná prvosňatečnost mužů ve vybraných věkových skupinách, 2019 a 2020

Obr. 2.7 Redukovaná prvosňatečnost žen ve vybraných věkových skupinách, 2019 a 2020

V průběhu období let 2011–2020 docházelo k nárůstu průměrného věku ženichů/nevěst při prvním sňatku (tab. 2.6), jenž je dlouhodobě nejvyšší u obou pohlaví v Praze a nejnižší v Kraji Vysočina (resp. v roce 2015 v Pardubickém kraji). V roce 2020 činil průměrný věk snoubenců při prvním sňatku (vycházející z redukovaných měř sňatečnosti svobodných) v Praze 32,4 let v případě ženichů a 30,4 let v případě nevěst, na opačné straně žebříčku, v Kraji Vysočina, oproti tomu 31,2 let resp. 28,6 let (rozpětí mezi kraji u mužů 1,2 let, u žen 1,8 let). Většinu krajů charakterizoval průměrný věk dosud svobodného ženicha mezi 31,6–31,9 let a dosud svobodné nevěsty mezi 29,2–29,7 let (kromě již jmenovaných krajů vyšší pouze v Karlovarském a Ústeckém kraji a nižší pouze v Pardubickém u ženichů a ve Zlínském u nevěst). V porovnání s rokem 2011 se průměrný věk ženichů/nevěst při prvním sňatku celorepublikově navýšil o 1,2 let resp. 1,5 let, v mezikrajském srovnání nejvíce o 1,6 let u mužů v Moravskoslezském kraji, resp. o 2,1 let u žen v Ústeckém kraji, naopak nejméně u ženichů o 0,5 let a u nevěst o 1,1 let v Praze.

Tab. 2.6 Průměrný věk při 1. sňatku* podle pohlaví, 2011–2020

Kraj	Muži							Ženy						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	31,9	32,2	32,2	32,1	32,3	32,3	32,4	29,4	29,8	30,1	30,0	30,2	30,4	30,4
Středočeský	30,6	31,0	31,1	31,3	31,4	31,5	31,8	27,9	28,6	28,7	28,9	29,0	29,1	29,5
Jihočeský	30,5	31,0	31,1	31,3	31,3	31,6	31,8	27,8	28,5	28,6	28,9	28,9	29,1	29,3
Plzeňský	30,8	31,1	31,2	31,2	31,2	31,6	31,9	28,0	28,4	28,6	28,7	28,7	29,0	29,4
Karlovarský	31,3	31,7	31,7	31,4	31,8	32,2	32,2	28,6	29,2	29,3	29,1	29,4	29,7	29,8
Ústecký	30,8	31,5	31,7	31,6	32,1	31,8	32,2	27,9	28,9	29,2	29,2	29,6	29,6	30,0
Liberecký	30,9	31,4	31,2	31,4	31,8	31,7	31,9	28,2	29,0	28,8	28,8	29,5	29,2	29,7
Královéhradecký	30,5	31,1	31,1	31,3	31,4	31,4	31,8	27,8	28,5	28,8	28,8	28,8	29,1	29,4
Pardubický	30,6	30,7	30,8	31,1	31,0	31,1	31,4	27,9	28,2	28,4	28,6	28,6	28,8	29,2
Vysočina	29,9	30,9	30,6	30,7	30,7	30,8	31,2	27,3	28,3	28,3	28,3	28,3	28,5	28,6
Jihomoravský	30,5	31,0	31,2	31,3	31,3	31,5	31,7	28,0	28,6	28,7	28,9	28,9	29,1	29,4
Olomoucký	30,4	31,1	31,2	31,4	31,4	31,5	31,8	27,7	28,6	28,9	28,9	28,9	29,0	29,5
Zlínský	30,4	30,9	31,0	31,2	31,4	31,2	31,6	27,7	28,3	28,6	28,7	28,8	28,9	29,0
Moravskoslezský	30,2	31,1	31,0	31,2	31,3	31,4	31,8	27,7	28,4	28,6	28,9	29,0	29,1	29,4
ČR	30,7	31,2	31,2	31,4	31,5	31,5	31,8	28,0	28,7	28,9	29,0	29,1	29,2	29,5

* Vycházející z redukovaných měr prvosňatečnosti pro věky 16–49 let.

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce

Největší podíl manželství, ve kterých má alespoň jeden ze snoubenců cizí (jinou než českou) státní příslušnost, dlouhodobě připadá na Prahu a s odstupem dále na Karlovarský kraj, naopak nejmenší zastoupení mívají taková manželství v Kraji Vysočina. V roce 2020 činil podíl těchto sňatků v prvním zmíněném kraji 19,9 %, ve druhém 11,8 %, v minimu pak 5,5 %. V ostatních krajích se zastoupení sňatků s alespoň jedním cizincem pohybovalo mezi 6–10 % (celorepublikově dosáhlo 9,5 %).

Tab. 2.7 Sňatky s alespoň jedním cizincem v krajích, 2011–2020

Kraj	Počet sňatků s alespoň jedním cizincem							Podíl (%) na všech sňatcích v kraji						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	981	1 251	1 267	1 274	1 269	1 501	1 084	16,7	20,6	19,8	19,3	19,4	21,9	19,9
Středočeský	535	610	593	620	679	806	533	9,7	10,3	9,6	9,5	10,2	11,7	9,5
Jihočeský	220	233	205	207	260	280	181	7,7	8,1	6,5	6,6	7,6	8,5	6,5
Plzeňský	223	283	268	247	285	349	250	9,1	10,7	9,4	8,6	9,4	11,6	10,1
Karlovarský	146	151	181	173	180	193	145	11,8	10,8	12,0	11,2	11,0	12,1	11,8
Ústecký	311	339	329	314	331	346	263	9,0	9,5	8,8	8,0	7,7	8,2	7,5
Liberecký	180	199	196	190	208	218	176	9,2	9,8	9,2	8,3	9,2	9,5	9,2
Královéhradecký	167	186	195	184	189	231	159	7,1	7,5	7,6	6,9	6,8	8,3	7,1
Pardubický	133	173	177	173	199	200	161	6,0	7,3	7,2	7,1	7,5	7,8	7,4
Vysočina	133	164	128	161	168	183	118	6,1	7,0	5,2	6,3	6,2	6,9	5,5
Jihomoravský	469	602	658	599	631	714	511	9,6	11,1	11,3	9,9	10,3	11,6	9,7
Olomoucký	220	222	218	216	219	253	167	8,4	7,8	7,5	7,1	6,8	7,9	6,3
Zlínský	229	250	253	239	243	272	183	9,5	9,3	9,0	8,1	8,5	9,4	7,3
Moravskoslezský	409	507	485	496	510	613	406	8,0	9,1	8,4	8,3	8,1	9,5	7,5
ČR	4 356	5 170	5 153	5 093	5 371	6 159	4 337	9,7	10,7	10,2	9,7	9,9	11,2	9,5

Téměř ve všech krajích si ženich s českým státním občanstvím v roce 2020 nejčastěji bral za manželku nevěstu-cizinku ze Slovenska, následně z Ukrajiny. V kraji Karlovarském, Ústeckém a v Kraji Vysočina tomu bylo naopak a v Moravskoslezském kraji druhou nejčastější nevěstou-cizinkou, která si brala ženicha s českým státním občanstvím, byla žena z Polska. U žen s českým státním občanstvím, které si v roce 2020 braly za manžela cizince, byl taktéž nejčastějším protějškem Slovák, pouze v Karlovarském kraji muž z Německa. Ve většině krajů byl druhým nejčastějším ženichem-cizincem českých žen právě Němec, v Karlovarském Slovák, v Pardubickém a Moravskoslezském kraji Polák, v Jihomoravském Rakušan (v Kraji Vysočina na druhém místě více zemí, pouze s nízkými jednotkami sňatků).

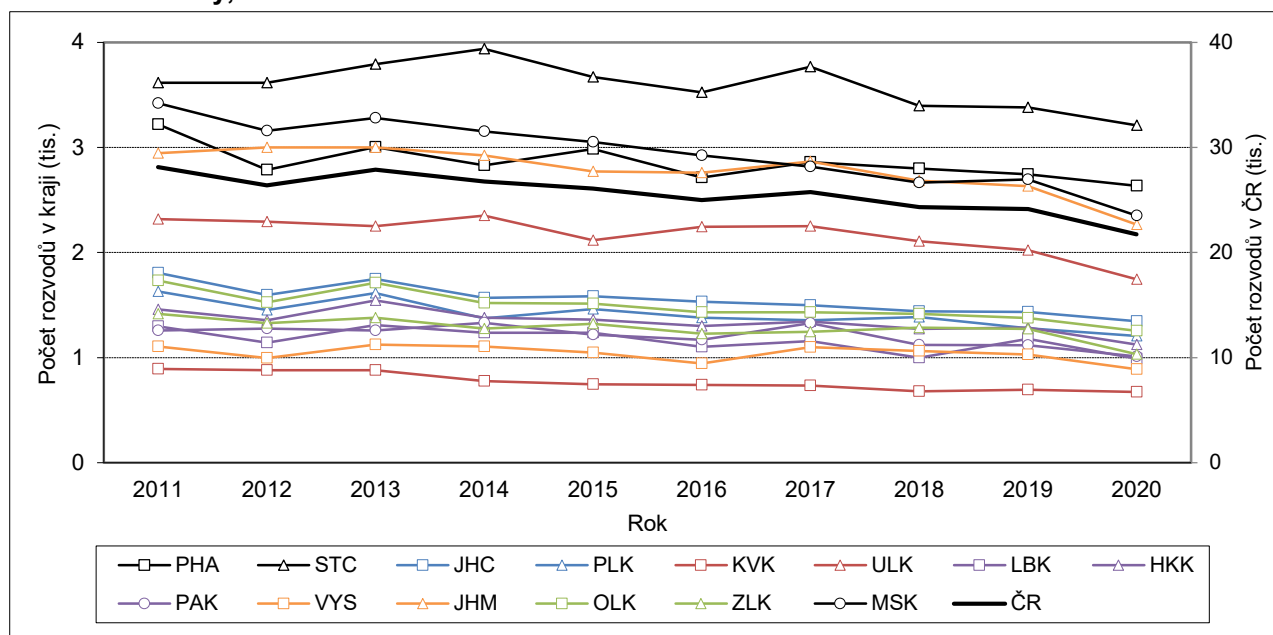

3 Rozvodovost

V roce 2020 došlo k poklesu počtu rozvodů ve všech krajích¹⁷ ČR. Protiepidemická opatření navíc přispěla ke změně dříve ustáleného a poměrně rovnoměrného rozložení rozvodů do jednotlivých měsíců roku. Rozvody vyššího než prvního pořadí představovaly v krajích, stejně jako v předchozích letech, jednu sedminu až jednu čtvrtinu všech rozvodů, s největším zastoupením na západě Čech. V roce 2020 pokračoval trend mírného nárůstu průměrného počtu dětí v rozvedených manželstvích s nezletilými dětmi. Úroveň rozvodovosti byla ve všech krajích v roce 2020 nejnižší v rámci poslední dekády a pohybovala se v rozmezí 34,5 % (Kraj Vysočina) až 51,8 % (Středočeský kraj). Při zachování měr rozvodovosti by rozvod v jednotlivých krajích v průměru nastal po 12,5–14,7 let manželství.

V průběhu let 2011–2019 byl skoro ve všech krajích pozorován mírně klesající trend v počtu rozvodů s výjimkou Libereckého a Vysočiny, kde spíše počet rozvodů stagnoval, resp. meziročně kolísal. Úbytky však nebyly v krajích každoroční. V porovnání let 2011 a 2019 se počet rozvodů snížil nejvíce (o 31–32 %) v kraji Karlovarském, Plzeňském, Moravskoslezském, Jihočeském a Olomouckém, naopak nejméně (o 6 %) ve Středočeském, jehož populace dlouhodobě výrazně roste. V roce 2020 došlo k meziročnímu úbytku počtu rozvodů ve všech krajích, když nejvyšší byl zaznamenán ve Zlínském (–19 %) a Libereckém (–16 %) kraji, naopak nejnižší v Karlovarském kraji (–3 %) a v Praze (–4 %). Ve všech krajích byl počet rozvodů pro rok 2020 vůbec nejnižší v rámci dekády 2011–2020.

Obr. 3.1 Rozvody, 2011–2020

Trend úbytku rozvodů v posledním desetiletí, který odrážel v předchozích dekáдах snižující se počet uzavřených manželství a změny v intenzitě rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství, byl v roce 2020 zesílen protiepidemickými opatřeními, resp. omezením činnosti soudů v době nouzového stavu (zejména v jarních měsících), což se následně promítlo do (dříve poměrně rovnoměrného) rozložení rozvodů v jednotlivých kalendářních měsících roku¹⁸ (obr. 3.2). Nejméně rozvodů připadlo ve všech krajích v roce 2020 na měsíc duben – jeho měsíční index se pohyboval mezi 0,15 (Kraj Vysočina) a 0,54 (Jihočeský kraj) násobkem průměrného měsíce daného roku. Podprůměrný byl ve většině krajů také počet rozvodů v březnu a květnu. Po oslabení jarních měsíců došlo následně k nárůstu počtu rozvodů. Nejsilnější byl u 9 krajů měsíc červen, v dalších dvou krajích byl červnový počet druhý nejvyšší s rozdílem od maxima jen o nízké jednotky

¹⁷ Územně jsou rozvody tříděny podle posledního společného bydliště manželů.

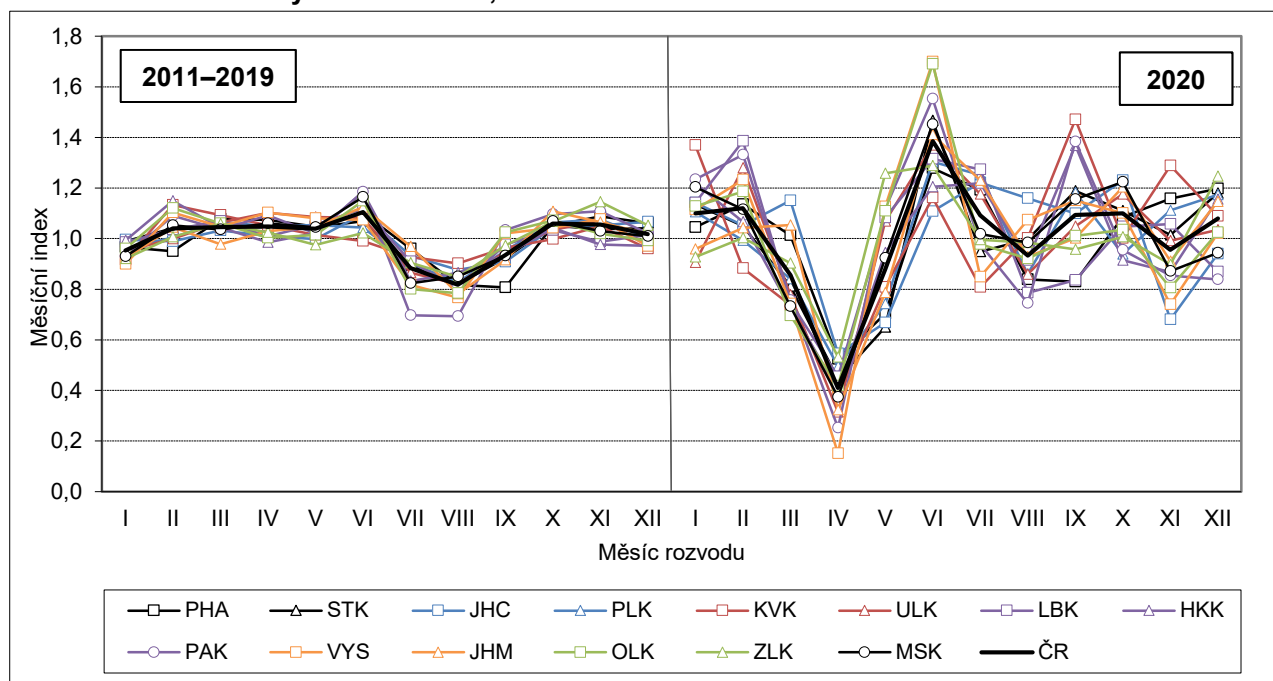
¹⁸ Rozvody jsou tříděny do jednotlivých měsíců roku podle měsíce nabytí právní moci rozsudku o rozvodu manželství.

(tab. 3.2). Pouze v Jihočeském dosahoval nejvýše v říjnu (s obdobným počtem ale i v červenci) a v Karlovarském a Královéhradeckém kraji v srpnu.

Tab. 3.1 Rozvody, 2011–2020

Kraj	Rozvody celkem							Navrhovatel rozvodu – 2020 (v %)		
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Muž	Žena	Oba
Hl. město Praha	3 220	2 983	2 715	2 860	2 798	2 743	2 633	15,3	25,0	59,7
Středočeský	3 615	3 670	3 524	3 768	3 397	3 381	3 209	17,3	29,6	53,2
Jihočeský	1 807	1 583	1 532	1 498	1 439	1 433	1 345	17,8	32,4	49,7
Plzeňský	1 630	1 462	1 380	1 356	1 386	1 279	1 207	18,9	29,2	51,9
Karlovarský	891	747	739	734	678	694	672	19,3	35,1	45,5
Ústecký	2 319	2 117	2 245	2 252	2 106	2 022	1 745	18,2	36,7	45,2
Liberecký	1 296	1 235	1 102	1 158	1 000	1 180	991	20,9	34,4	44,7
Královéhradecký	1 459	1 360	1 300	1 343	1 273	1 286	1 124	16,9	29,4	53,6
Pardubický	1 258	1 219	1 171	1 327	1 120	1 117	1 012	18,7	31,3	50,0
Vysočina	1 105	1 049	945	1 100	1 064	1 030	890	16,5	27,1	56,4
Jihomoravský	2 945	2 770	2 758	2 867	2 684	2 631	2 266	17,4	28,0	54,5
Olomoucký	1 733	1 515	1 432	1 430	1 417	1 377	1 255	18,3	33,5	48,1
Zlínský	1 415	1 323	1 228	1 246	1 285	1 274	1 033	15,4	30,9	53,7
Moravskoslezský	3 420	3 050	2 925	2 816	2 666	2 694	2 352	15,7	29,6	54,7
ČR	28 113	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734	17,3	30,2	52,5

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Obr. 3.2 Měsíční indexy* rozvodovosti, 2020

* Měsíční index vypovídá o poměru měsíčního počtu rozvodů a průměrného měsíčního počtu daného roku v daném kraji. Jedná se o očištěný index (po přepočtu na stejný počet dnů v měsíci).

Nejvíce rozvodů bývá v posledních pěti letech iniciováno společným návrhem manželů, který lze podávat od 1. ledna 2014¹⁹. V roce 2020 převažoval tento typ návrhu ve všech krajích, přičemž jeho podíl na všech rozvodech byl v mezikrajském srovnání nejnižší v Libereckém kraji (44,7 %) a nejvyšší v Praze (59,7 %). Druhou nejpočetnější skupinu představovaly rozvody, kdy navrhovatelem byla žena. V roce 2020 se jednalo

¹⁹ Na základě nového občanského zákoníku (§755–758) a zákona č. 292/2013 sb., o zvláštních řízeních soudních. Ve statistice tento druh návrhu zachycen až od roku 2015.

o 25,0 % (Praha) až 36,7 % (Ústecký kraj) všech rozvodů. Zbýlých 15,3 až 20,9 % případů pak připadalo na rozvody, kdy navrhovatelem byl muž (tab. 3.1).

Tab. 3.2 Rozvody podle měsíce právní moci, 2020

Kraj	Počet rozvodů												Celkem
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Hl. město Praha	233	237	226	113	157	276	266	187	179	242	250	267	2 633
Středočeský	309	267	221	117	177	386	258	271	313	302	267	321	3 209
Jihočeský	130	112	131	60	76	122	139	132	121	140	75	107	1 345
Plzeňský	113	95	86	49	76	129	128	88	117	96	110	120	1 207
Karlovarský	78	47	42	21	46	64	46	57	81	57	71	62	672
Ústecký	134	177	115	45	158	196	174	127	150	174	142	153	1 745
Liberecký	96	109	63	37	91	107	107	66	68	88	86	73	991
Královéhradecký	116	95	69	37	90	111	116	87	126	87	80	110	1 124
Pardubický	106	107	65	21	96	129	84	64	115	82	71	72	1 012
Vysočina	84	87	56	11	85	124	64	81	84	83	54	77	890
Jihomoravský	184	187	202	60	151	262	236	178	186	231	169	220	2 266
Olomoucký	120	118	74	43	118	174	104	98	104	110	83	109	1 255
Zlínský	81	82	79	45	110	109	87	86	81	88	76	109	1 033
Moravskoslezský	240	208	146	72	184	280	203	196	223	244	168	188	2 352
ČR	2 024	1 928	1 575	731	1 615	2 469	2 012	1 718	1 948	2 024	1 702	1 988	21 734

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném kraji/v ČR.

Na republikové úrovni se dlouhodobě zhruba jedna pětina rozvodů týká mužů resp. žen, kteří se nerozvádí poprvé (tab. 3.3). V mezikrajském srovnání bývá nejvyšší zastoupení rozvodů vyššího pořadí v krajích na západě Čech – v kraji Karlovarském či Ústeckém, případně v kraji Libereckém – a to až na úrovni jedné čtvrtiny, naopak nejnižší, kolem jedné sedminy, v moravských krajích, zejména v kraji Zlínském a Vysočina. Změna nenastala ani v roce 2020. Vůbec největší byl podíl rozvodů vyššího pořadí z pohledu mužů i žen v Ústeckém kraji (24,8 % u mužů resp. 24,1 % u žen) a druhý nejvyšší v Karlovarském kraji (24,7 % resp. 22,2 %), naopak nejmenší u mužů v Kraji Vysočina (14,8 %) a u žen ve Zlínském kraji (14,6 %).

Tab. 3.3 Podíl rozvodů vyššího pořadí (%) podle pohlaví, 2011–2020

Kraj	Muži								Ženy							
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
Hl. město Praha	22,1	19,4	19,7	19,2	20,9	19,9	17,3	20,2	18,1	18,3	16,6	17,1	17,5	15,3		
Středočeský	20,4	20,2	20,6	21,2	21,3	20,8	18,9	20,4	19,4	20,3	20,5	20,3	18,8	19,1		
Jihočeský	19,8	19,5	20,1	19,4	20,6	19,7	19,6	20,3	19,4	18,8	20,1	20,4	19,8	21,1		
Plzeňský	20,6	18,9	21,8	19,2	18,7	19,1	18,4	20,1	18,1	21,2	18,8	18,4	20,1	18,9		
Karlovarský	24,1	26,0	26,7	23,4	23,0	24,5	24,7	23,2	26,2	26,1	23,6	22,3	20,9	22,2		
Ústecký	23,2	23,5	24,4	23,4	21,3	24,9	24,8	22,5	23,0	24,5	23,8	22,7	21,2	24,1		
Liberecký	23,8	23,2	21,5	23,6	22,0	20,3	19,8	23,7	21,9	22,5	21,1	21,4	20,8	20,4		
Královéhradecký	19,7	19,1	22,5	20,4	20,4	21,3	21,7	19,5	20,0	20,3	20,8	21,8	18,8	22,2		
Pardubický	17,2	19,6	18,5	18,1	17,9	17,9	19,5	18,2	19,7	19,6	19,7	17,1	17,5	18,4		
Vysočina	14,1	15,2	14,6	16,4	13,9	15,9	14,8	15,9	16,5	15,3	15,0	14,9	17,4	16,7		
Jihomoravský	17,4	16,8	16,0	16,5	15,8	16,5	16,2	17,4	15,8	15,5	15,1	15,9	15,5	15,4		
Olomoucký	18,2	18,7	18,2	16,1	16,9	14,8	18,2	16,9	16,7	16,3	17,0	16,0	15,3	16,7		
Zlínský	13,7	13,5	14,6	15,0	13,8	14,6	16,2	13,9	15,0	16,0	14,5	15,5	14,5	14,6		
Moravskoslezský	16,9	18,6	18,8	18,3	18,7	18,0	18,8	16,5	17,7	17,9	16,9	18,7	16,6	19,3		
ČR	19,4	19,3	19,7	19,3	19,1	19,2	19,0	19,1	18,8	19,2	18,6	18,7	18,0	18,6		

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Podíl rozvodů s nezletilými dětmi se na celorepublikové úrovni pohyboval v období let 2011–2020 mezi 56 a 59 %, v roce 2020 činil 58,5 % (tab. 3.4). V mezikrajském srovnání se podíl rozvodů s nezletilými dětmi diferencoval v rozpětí zhruba 10 procentních bodů, přičemž dlouhodobě nejnižší byl v Praze (50,7 % průměrně v období 2011–2020; 54,8 % v roce 2020), v Karlovarském (53,4 % desetiletý průměr; 55,8 % v roce 2020) a v Moravskoslezském kraji (56,7 % průměrně; 54,1 % v roce 2020, minimum ze všech krajů). Naopak nejvyšší podíl rodin s nezletilými dětmi u rozvodů v dlouhodobém pohledu vykázal Kraj Vysočina (61,0 % desetiletý průměr; 60,7 % v roce 2020), Středočeský kraj (60,7 % průměr; 62,3 % v roce 2020, maximum z krajů), kraj Pardubický (60,4 % průměr; 58,9 % v roce 2020) a Jihočeský (59,8 % průměr; 61,0 % v roce 2020).

Tab. 3.4 Rozvody podle počtu nezletilých dětí žijících v manželství, 2011–2020

Kraj	Rozvody s nezletilými dětmi (%)							Počet nezletilých dětí v rozved. manželstvích			Prům. počet dětí* (2020)
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2020	
Hl. město Praha	45,5	49,4	53,0	52,7	52,3	52,1	54,8	2 061	2 197	2 231	1,55
Středočeský	57,6	60,9	62,0	62,1	60,9	62,0	62,3	3 101	3 549	3 227	1,61
Jihočeský	60,2	61,0	61,7	58,3	59,3	60,7	61,0	1 655	1 500	1 328	1,62
Plzeňský	59,3	59,8	58,9	56,7	58,7	58,5	58,5	1 400	1 356	1 120	1,59
Karlovarský	53,8	54,4	53,3	55,7	50,3	52,7	55,8	684	580	567	1,51
Ústecký	56,8	54,7	57,3	58,6	61,0	58,7	56,7	1 930	1 703	1 518	1,53
Liberecký	56,1	58,0	60,3	58,3	59,8	58,6	59,5	1 090	1 093	932	1,58
Královéhradecký	57,5	57,2	60,7	62,4	61,7	61,5	59,0	1 278	1 211	1 048	1,58
Pardubický	59,5	60,8	61,1	61,0	59,9	61,7	58,9	1 145	1 193	970	1,63
Vysočina	61,6	59,8	63,3	60,8	59,0	63,1	60,7	1 092	1 012	899	1,66
Jihomoravský	56,3	56,6	59,6	61,0	59,0	59,0	59,0	2 525	2 427	2 117	1,58
Olomoucký	58,2	58,9	58,7	59,7	59,3	60,8	60,2	1 570	1 387	1 216	1,61
Zlínský	59,0	60,3	60,0	59,4	59,1	62,9	60,9	1 276	1 284	1 022	1,62
Moravskoslezský	56,5	57,6	57,3	58,4	56,3	56,7	54,1	2 909	2 695	1 992	1,56
ČR	56,3	57,5	58,9	59,0	58,4	59,0	58,5	23 716	23 187	20 187	1,59

* Průměrný počet nezletilých dětí v rozvedených manželstvích s nezletilými dětmi.

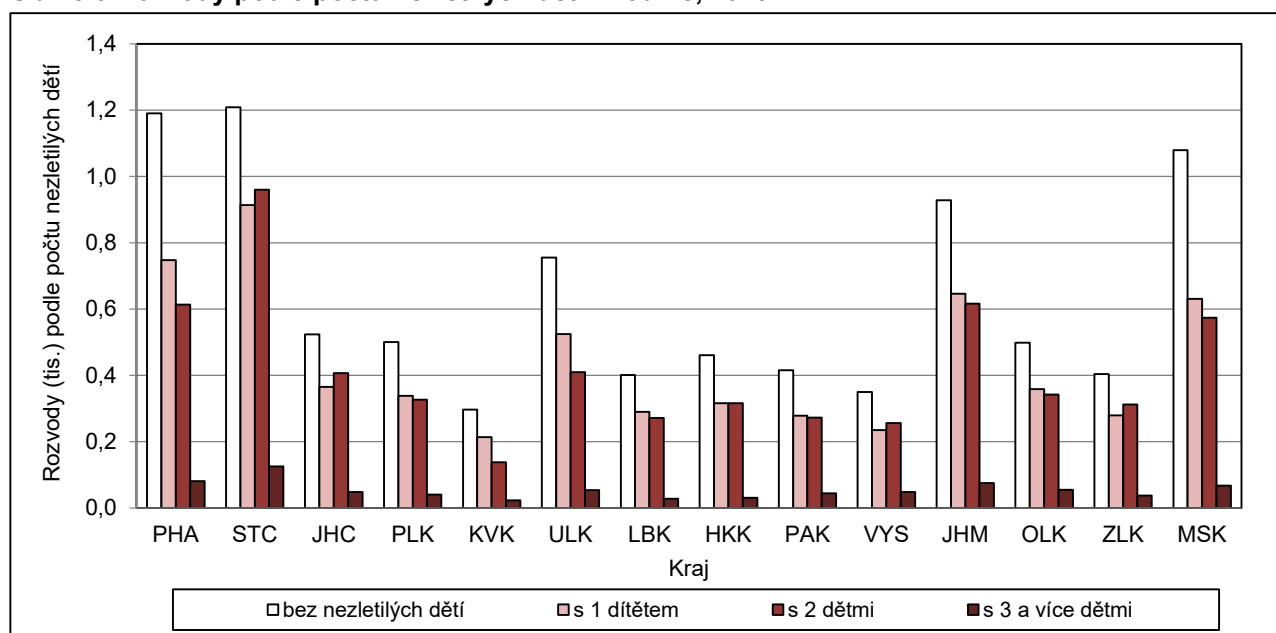
Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Průměrný počet nezletilých dětí v rozvedených manželstvích s nezletilými dětmi měl v průběhu desetiletí ve všech krajích rostoucí trend. Zatímco v roce 2011 se na krajské úrovni pohyboval v rozmezí 1,41–1,60, v roce 2020 dosahoval průměrného počtu 1,51–1,66. Dlouhodobě nejvyšší průměr přitom vykazoval Kraj Vysočina (1,60 v roce 2011 a 1,66 v roce 2020), naopak nejnižší střídavě Praha (1,41 v roce 2011 a 1,55 v roce 2020), Karlovarský (1,43 v roce 2011 a 1,51 v roce 2020, minimum z krajů) a Ústecký kraj (1,46 resp. 1,53 v krajních letech období 2011–2020).

Z pohledu detailní struktury rozvodů podle počtu nezletilých dětí tvoří pravidelně nejčetnější skupinu ukončená manželství bez nezletilých dětí²⁰ (v roce 2020 představovala v krajích 38–46 % rozvodů), dále s jedním či dvěma dětmi, u kterých je jejich zastoupení na celorepublikové úrovni i v rámci krajů poměrně podobné (kolem 20–30 % každá skupina). Výrazně nejméně početná je skupina rozvodů manželství s třemi a více nezletilými dětmi v době rozvodu (obvykle zahrnuje 3–4 % rozvodů, v Praze 2–3 %, v Kraji Vysočina 4–6 %). Pokud se zaměříme pouze na rozvedená manželství s nezletilými dětmi v rodině, v roce 2020 se zastoupení rodin s jedním dítětem pohybovalo na úrovni krajů v rozmezí 44 až 57 % (nejméně Zlínský kraj; nejvíce Karlovarský kraj), přičemž pouze v kraji Středočeském, Jihočeském, Vysočina a Zlínském jich bylo méně než rozvodů rodin s dvěma dětmi (obr. 3.3). Rozvedená manželství s dvěma dětmi tvořila v krajích 37–50 % a rodiny s třemi a více dětmi zbylých 5–9 % z těch, ve kterých nějaké nezletilé děti v době rozvodu byly, přičemž nejvyšší byla jejich váha v Kraji Vysočina a dále v Pardubickém kraji.

²⁰ Nemusí jít nutně o manželské páry vždy bezdětné, tato skupina zahrnuje i rozvody párů, jejichž dítě/děti jsou již v době rozvodu zletilé.

Obr. 3.3 Rozvody podle počtu nezletilých dětí v rodině, 2020

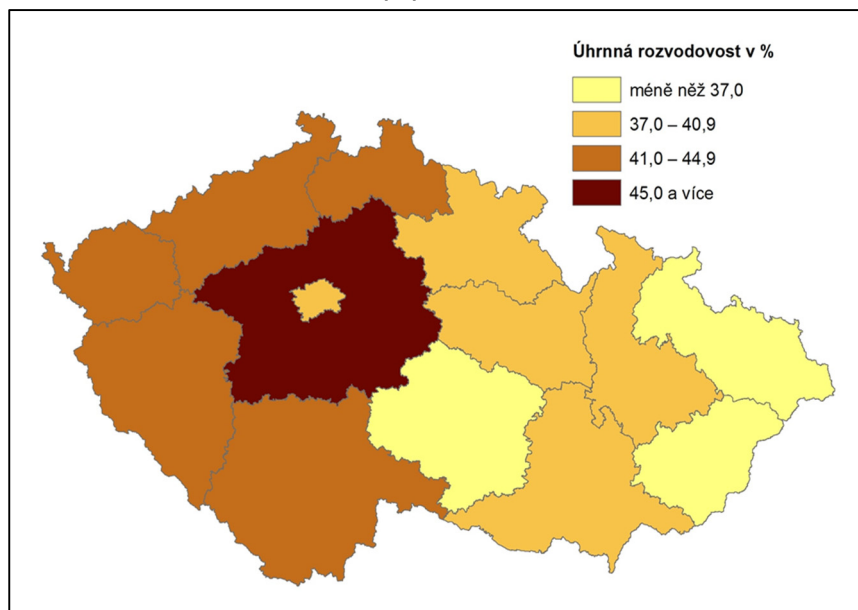
Hodnocení intenzity rozvodovosti bývá běžně založeno na mírách rozvodovosti podle délky trvání manželství, tj. poměru počtu rozvodů v dané délce trvání manželství a počtu sňatků uzavřených před daným počtem let. Pro správnou (metodicky čistou) aplikaci tohoto výpočtu v regionálním pohledu však chybí u rozvodu údaj o adrese bydliště při uzavření sňatku, který by umožnil správné přiřazení rozvodu k původnímu souboru sňatků dle kraje bydliště (a očistit tato data nelze ani z přebíraných administrativních dat o migraci). V krajích s vysokou mírou registrované migrace je tak intenzita rozvodovosti vypočtená z dostupných údajů do určité míry migrací ovlivněna. To se týká zejména Středočeského kraje, kde vypočtené údaje rozvodovost částečně nadhodnocují, opačným směrem pak může působit migrace (emigrace) například na údaj o úhrnné rozvodovosti v kraji Moravskoslezském.

Při setrvání měr rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství na úrovni roku 2020 by rozvodem v ČR skončilo 40,6 % manželství²¹, v letech 2011–2019 se přitom úhrnná rozvodovost pohybovala v rozmezí 44,5–47,8 %. Meziroční snížení úrovně rozvodovosti bylo možné v roce 2020 pozorovat ve všech krajích, nejzřetelněji ve Zlínském (o 8,1 p. b.) a Libereckém (o 7,8 p. b.), naopak nejmenší v Karlovarském kraji a v Praze (o méně než 2 p. b.). V celé jedné polovině krajů se tak úroveň rozvodovosti dostala až pod 40% hranici, zatímco v letech 2011–2019 takto nízké hodnoty zaznamenal pouze výjimečně v některých letech jediný kraj, a to Vysočina.

Regionální rozložení se přitom od předchozích let výrazně neodchýlilo. Stejně jako v předchozích letech druhého desetiletí 21. století suverénně nejvyšší úhrnnou rozvodovost vykazoval Středočeský kraj²² (51,8 % v roce 2020 a 57,1 % v průměru za období 2011–2019). Druhá nejvyšší rozvodovost, která příslušela kraji Libereckému (42,8 % v roce 2020 a 48,2 % v průměru let 2011–2019), byla téměř o deset procentních bodů nižší. Naopak nejnižší úroveň rozvodovosti v dlouhodobém pohledu i dle údajů za rok 2020 patřila Kraji Vysočina (34,5 % v roce 2020 a 39,0 % za 2011–2019), druhou nejnižší rozvodovost vykázal v roce 2020 kraj Zlínský (35,1 %) a třetí kraj Moravskoslezský (36,7 %). Ke krajům s jednou z nejnižších úrovní rozvodovosti patří kromě nich v dlouhodobém pohledu i Praha (39,7 % v roce 2020; 41,6 %, druhá nejnižší hodnota, za období let 2011–2019).

²¹ Nižší úhrnná rozvodovost než v roce 2020 byla naposledy zaznamenána v roce 1999, po změně rozvodové legislativy, kdy činila 32,5 %.

²² Vzhledem k významným ziskům obyvatel migrací je však jisté, že určitá část rozvedených měla v době sňatku bydliště v jiném než Středočeském kraji, což znamená, že vstupní počet sňatků, který byl použit do jmenovatele při výpočtu rozvodovosti, je nižší, než by měl být – tím dochází k nadhodnocení intenzity rozvodovosti v daném kraji.

Obr. 3.4 Úhrnná rozvodovost (%), 2020

V průběhu desetiletého období 2011–2020 docházelo k nepravidelnému prodlužování průměrné délky trvání manželství u rozvodu (tab. 3.5). Na úrovni krajů se posunula z rozpětí 11,7–13,7 roku v roce 2011 na 12,5–14,7 roku v roce 2020. Nejvyšší nárůst mezi lety 2011 a 2020 zaznamenal kraj Středočeský (o 1,6 let) a Vysočina (o 1,5 let), naopak nejnižší Ústecký (o 0,2 let), Jihočeský a Královéhradecký (oba o 0,4 let). Přitom dlouhodobě v mezikrajském srovnání mají nejvyšší průměrnou délku trvání manželství při rozvodu (často ve spojení s nízkou úrovní rozvodovosti) moravské kraje Zlínský, Vysočina, Olomoucký a Jihomoravský (v roce 2020 v uvedeném pořadí v rozmezí 14,7–14,3 let) a nejkratší kraje Karlovarský, Ústecký a Plzeňský. V roce 2020 místo Plzeňského třetí nejkratší průměrnou délku trvání manželství při rozvodu vykázal kraj Jihočeský (první tři kraje v žebříčku průměrná délka 12,5–13,1 let).

Tab. 3.5 Rozvodovost a délka trvání manželství při rozvodu, 2011–2020

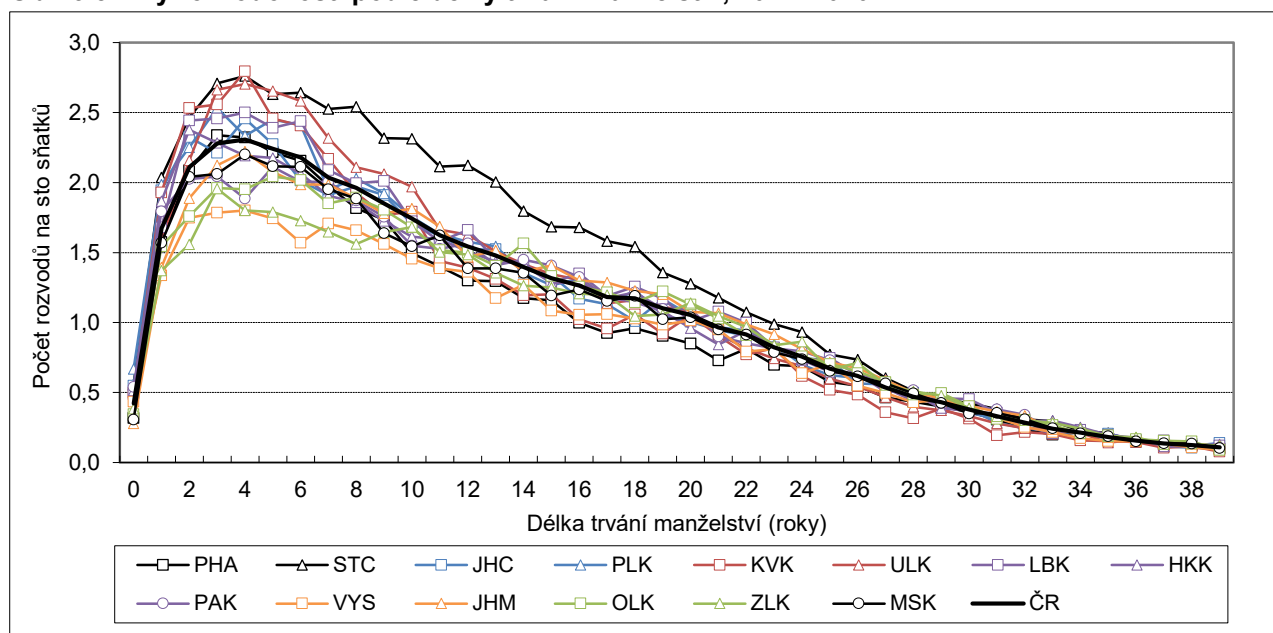
Kraj	Úhrnná rozvodovost (%)							Průměrná délka trvání manželství při rozvodu						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	43,6	43,5	40,1	42,8	41,9	41,3	39,7	12,8	12,5	12,6	12,4	12,9	13,0	13,3
Středočeský	54,4	58,1	56,3	60,6	54,8	54,7	51,8	12,2	12,9	13,1	13,2	13,5	13,7	13,8
Jihočeský	50,0	47,1	46,4	45,5	43,9	43,9	41,8	12,7	12,8	12,7	13,0	13,1	13,7	13,1
Plzeňský	50,3	48,6	46,5	45,6	47,5	44,0	41,5	12,4	12,7	12,7	13,4	12,8	12,8	13,3
Karlovarský	46,6	43,5	44,2	44,5	41,6	42,8	41,5	11,7	12,1	12,0	12,2	11,9	12,1	12,5
Ústecký	45,2	45,7	49,7	51,3	48,6	47,4	41,2	12,4	12,7	12,6	12,3	12,7	12,4	12,6
Liberecký	48,9	50,8	46,1	48,7	43,0	50,5	42,8	12,9	12,8	13,1	13,6	13,0	13,5	14,0
Královéhradecký	45,2	45,4	44,6	46,9	44,8	45,3	40,1	13,0	13,3	13,2	13,0	13,0	13,3	13,4
Pardubický	42,7	44,8	44,1	50,2	42,8	42,5	39,0	13,5	13,3	12,9	13,4	13,5	13,9	14,2
Vysočina	38,2	39,0	35,5	41,9	40,6	39,8	34,5	13,0	13,6	14,0	13,8	14,2	14,0	14,5
Jihomoravský	44,2	45,1	45,3	47,7	44,8	44,1	38,3	13,6	13,4	13,8	13,7	14,0	14,2	14,3
Olomoucký	46,6	44,9	43,2	43,3	43,3	42,9	39,0	13,7	13,4	13,5	14,0	14,1	14,0	14,3
Zlínský	42,1	42,9	40,4	41,2	42,9	43,2	35,1	13,7	13,8	14,1	14,5	14,4	14,1	14,7
Moravskoslezský	45,5	44,9	43,9	42,9	40,8	41,9	36,7	13,2	13,3	13,3	13,2	13,9	13,5	14,0
ČR	46,2	46,5	45,2	47,2	44,8	44,8	40,6	12,9	13,0	13,1	13,2	13,4	13,5	13,7

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Obecný profil rozvodovosti podle délky trvání manželství je přítom ve všech krajích shodný: míry rozvodovosti dosahují vrcholu v období 3 až 6 let od uzavření manželství, s rostoucí délkou manželství pak rozvodovost klesá (průměr za období 2011–2020 na obr. 3.5). Z měr rozvodovosti podle délky trvání manželství je zřejmé, že zatímco na vysoké rozvodovosti obyvatel Středočeského kraje se podílí vysoká rozvodovost ve všech délkách trvání manželství, u Ústeckého a Libereckého jde převážně o důsledek vyšší rozvodovosti v nejčastějších délkách trvání. Obdobně nižší rozvodovost v Kraji Vysočina, v kraji Zlínském a Moravskoslezském je spjata zejména s nízkými mírami rozvodovosti v intervalu nejčastějších délek trvání manželství při rozvodu, zatímco nízká rozvodovost obyvatel Prahy je primárně odrazem nízké rozvodovosti v delších délkách (zejména 15–20 let).

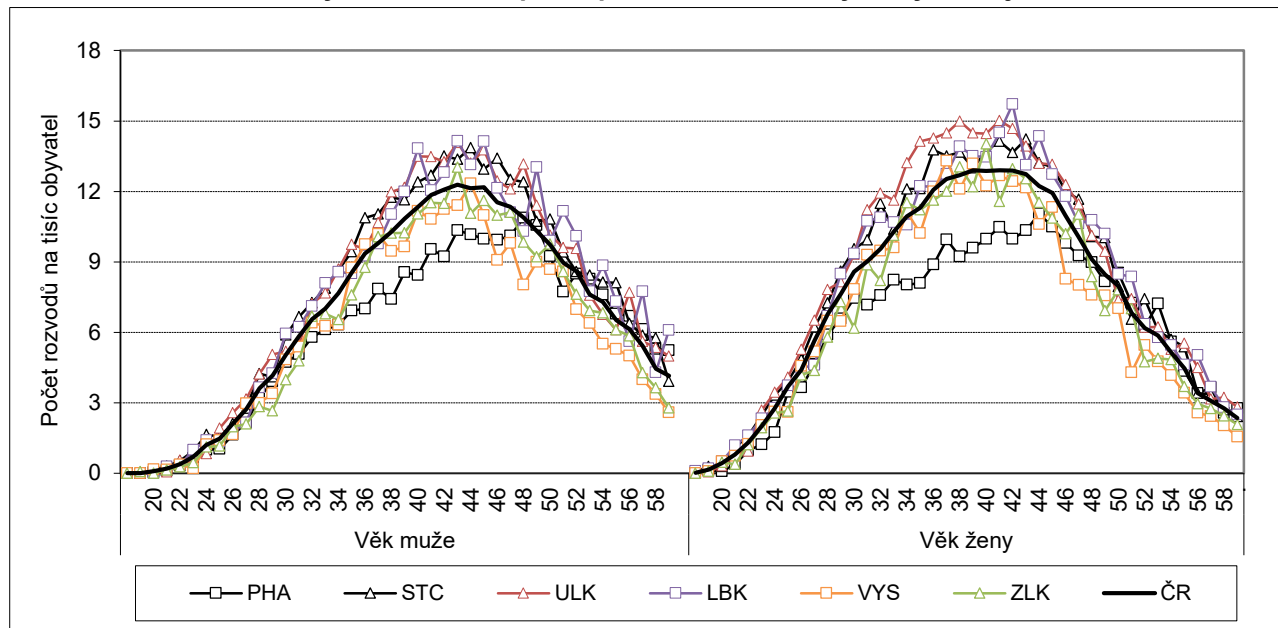
Obr. 3.5 Míry rozvodovosti podle délky trvání manželství, 2011–2020

Ke zhodnocení rozvodovosti v jednotlivých krajích je možné využít i tzv. redukované míry rozvodovosti, které jsou oproti úhrnné rozvodovosti nezávislé na vývoji počtu sňatků v daném kraji, neboť vycházejí z počtu rozvodů v daném věku muže/ženy vztáženém k celkovému počtu mužů/žen ve stejném věku v obyvatelstvu kraje²³. V posledních pěti letech, v období 2016–2020, připadlo na tisíc obyvatel ve věku 20–59 let v ČR 282 rozvodů mužů a 308 rozvodů žen, přitom z krajů nejvíce v kraji Středočeském, Ústeckém a Libereckém: u mužů 308–313, nejvyšší počet v kraji Středočeském, u žen 334–349, maximum v kraji Ústeckém. Naopak nejnižších hodnot dosahoval daný ukazatel v kraji Praha, Vysočina a Zlínském, kde náležel u mužů do intervalu 251–262, resp. 263–289 u žen (nejnižší v Praze). Z výsledků je patrné, že úhrnná redukovaná míra rozvodovosti v jednotlivých krajích ukazuje obdobné regionální rozložení jako v případě úhrnné rozvodovosti. V případě Prahy je nízká rozvodovost primárně odrazem nízkých počtů rozvodů na tisíc obyvatel cca do 45 let věku, zatímco v Kraji Vysočina a Zlínském jsou redukované míry rozvodovosti podprůměrné v celém věkovém spektru (obr. 3.6).

²³ I v jejich případě je však vypovídací schopnost o mezikrajových rozdílech omezená, neboť kraje nemají stejnou strukturu osob podle věku a rodinného stavu (nestejný podíl ženatých/vdaných z celkové populace v daném věku, kteří se reálně mohou rozvést, tak v krajích nestejnou měrou redukuje úroveň ukazatele).

Obr. 3.6 Redukované míry rozvodovosti podle pohlaví a věku ve vybraných krajích, 2016–2020

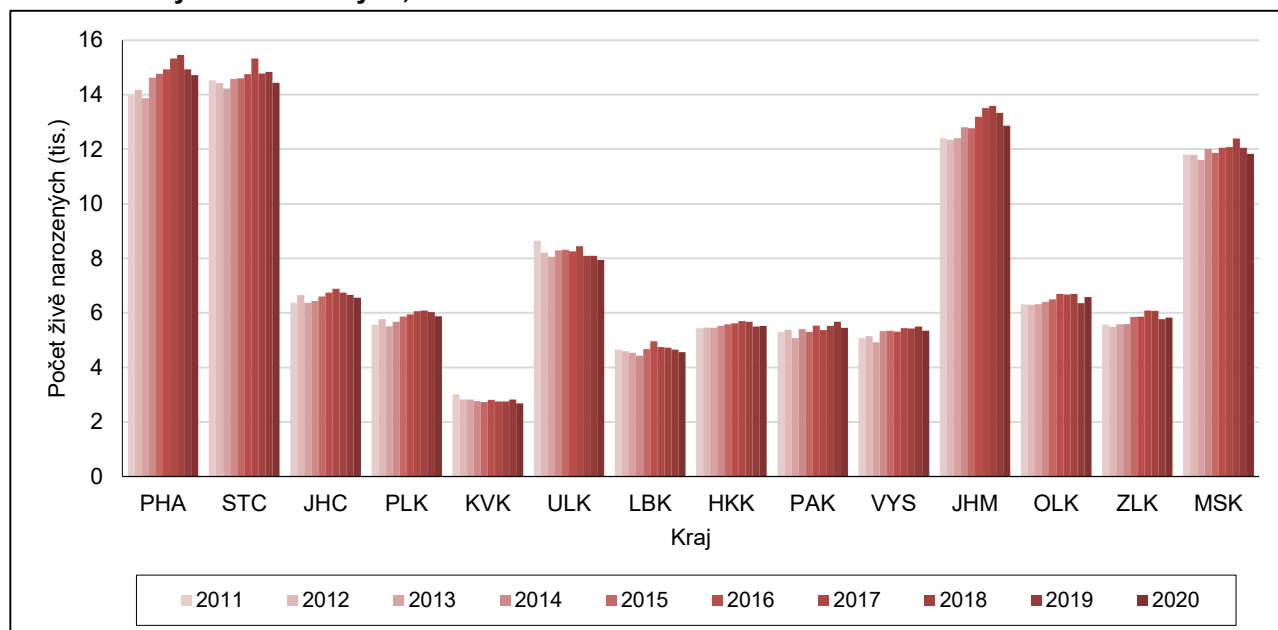

4 Porodnost

Počet živě narozených dětí v roce 2020 ve většině krajů meziročně poklesl, intenzita plodnosti však zůstala na krajské úrovni v rozpětí 1,51 až 1,80 dítěte na jednu ženu, obdobně jako minulý rok. Nejnižší plodnost opět vykazovaly ženy s bydlištěm v Praze, nejvyšší byla v roce 2020 plodnost žen z Kraje Vysočina. Charakterem porodnosti, například zastoupením dětí vyšších pořadí či dětí narozených mimo manželství, se oproti ostatním krajům nejvíce diferencuje Hlavní město Praha a kraje Karlovarský a Ústecký.

V průběhu roku 2020 se živě narodilo 110,2 tisíce dětí, obyvatel Česka. Klesající tendence počtu živě narozených dětí, která je na celorepublikové úrovni patrná v posledních třech letech (tab. 4.1), se v roce 2020 projevila také u většiny krajů. Největší absolutní úbytek narozených byl pozorován v kraji Jihomoravském (−469, což odpovídalo 4% poklesu), relativně nejvýraznější však byl v kraji Karlovarském (−5 %). Jen ve třech krajích (Královéhradecký, Olomoucký a Zlínský) byly počty živě narozených v roce 2020 naopak vyšší než o rok dříve (s přírůstkem o 22–225 narozených, relativně největším (4%) v Olomouckém kraji). Ve většině krajů byly generace narozených na sklonku druhého desetiletí 21. století početnější než generace dětí narozených na jeho počátku (posuzován průměr let 2018–2020 vs. 2011–2013), výjimku představovaly kraje Karlovarský a Ústecký, kde měl počet živě narozených dětí v průběhu desetiletí jednoznačně klesající trend. V rámci období let 2011–2020 byl v těchto dvou krajích nejsilnějším ročníkem, co se týče počtu živě narozených, hned ročník 2011, zatímco v Libereckém kraji 2016, ve Středočeském, Jihočeském, Královéhradeckém a Zlínském (stejně jako v republice jako celku) 2017, v Praze, v Plzeňském, Jihomoravském, Olomouckém a Moravskoslezském 2018 a v kraji Pardubickém a Vysočina až ročník 2019.

Obr. 4.1 Počty živě narozených, 2011–2020

Prvenství v počtu narozených dětí si posledních pět let z krajů drží Praha (14,7 tisíce v roce 2020; maximum 15,5 tisíce v roce 2018), oproti tomu v první polovině druhého desetiletí 21. století tato pozici připadla Středočeskému kraji (14,4 tisíce v roce 2020; maximum 15,3 tisíce v roce 2017). Třetí nejvyšší byl pravidelně počet narozených v obyvatelstvu Jihomoravského kraje (poslední údaj 12,9 tisíce), čtvrtý v kraji Moravskoslezském (11,8 tisíce) a pátý v kraji Ústeckém (7,9 tisíce). Pořadí dalších krajů se v časovém období 2011–2020 měnilo jen v rámci dvou skupin krajů s podobnou velikostí populace žen – potenciálních rodiček (první skupina s počtem 15–49letých žen 123–138 tisíc v roce 2020: Jihočeský, Plzeňský, Olomoucký a Zlínský kraj; druhá skupina s počtem žen 108–116 tisíc: Královéhradecký, Pardubický kraj a Kraj Vysočina). Na konci žebříčku byly tradičně počty živě narozených ve dvou nejmenších krajích – druhý nejnižší v Libereckém kraji a vůbec nejnižší v kraji Karlovarském (2,7 tisíce v roce 2020).

Tab. 4.1 Narození, 2011–2020

Kraj	Živě narození							Mrtvě nar. (2020)		sima* 2011–20
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	abs.	na tis. nar.	
Hl. město Praha	13 968	14 759	14 929	15 324	15 460	14 933	14 713	67	4,5	105,3
Středočeský	14 531	14 602	14 748	15 323	14 776	14 836	14 437	41	2,8	105,0
Jihočeský	6 379	6 600	6 747	6 880	6 748	6 665	6 552	20	3,0	104,8
Plzeňský	5 566	5 861	5 940	6 066	6 082	6 027	5 876	17	2,9	104,1
Karlovarský	3 014	2 731	2 815	2 753	2 755	2 827	2 682	6	2,2	104,9
Ústecký	8 645	8 313	8 263	8 442	8 099	8 094	7 947	49	6,1	104,5
Liberecký	4 654	4 683	4 960	4 753	4 725	4 659	4 557	17	3,7	105,5
Královéhradecký	5 437	5 582	5 616	5 702	5 677	5 504	5 526	33	5,9	106,1
Pardubický	5 312	5 302	5 533	5 372	5 526	5 672	5 454	16	2,9	105,1
Vysočina	5 075	5 349	5 307	5 440	5 430	5 497	5 349	23	4,3	105,6
Jihomoravský	12 404	12 771	13 193	13 509	13 594	13 328	12 859	48	3,7	105,3
Olomoucký	6 311	6 498	6 697	6 679	6 699	6 359	6 584	21	3,2	104,9
Zlínský	5 570	5 847	5 863	6 084	6 078	5 774	5 834	21	3,6	104,5
Moravskoslezský	11 807	11 866	12 052	12 078	12 387	12 056	11 830	52	4,4	105,0
ČR	108 673	110 764	112 663	114 405	114 036	112 231	110 200	431	3,9	105,1

* Sekundární index maskulinity (sima) udává počet chlapců na sto dívek u živě narozených.

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Počet mrtvě narozených dětí je v Česku dlouhodobě nízký. V absolutním počtu se v roce 2020 u nás narodilo mrtvě 431 dětí, což představovalo 3,9 ‰ ze všech narozených (tab. 4.1). V rámci časové řady od roku 2013, kdy jsou údaje metodicky srovnatelné²⁴, jde o údaj nejvyšší (průměr 3,6 ‰, minimum 3,3 ‰). Na krajské úrovni byly meziroční výkyvy v hodnotách ukazatele větší (malý počet událostí silněji kolísá), mrtvorozenost se v daném období v krajích pohybovala v mnohem širším rozpětí od 2 do 7 ‰. V roce 2020 se nejnižší hodnoty ukázaly v kraji Karlovarském (2,2 ‰) a nejvyšší v kraji Ústeckém (6,1 ‰). Z pohledu úhrnu za období 2013–2020 byla suverénně nejvyšší mrtvorozenost v kraji Ústeckém (z tisíce narozených mrtvě narozených 4,7), dále v Královéhradeckém (4,1 ‰) a Libereckém kraji (4,0 ‰), naopak nižší v kraji Plzeňském a Jihomoravském (oba 3,1 ‰).

Tab. 4.2 Živě narození podle pořadí, 2011 a 2020

Kraj	Živě narození 2020 podle pořadí				Podíl pořadí (%) roku 2011			Podíl pořadí (%) roku 2020		
	1.	2.	3.	4.+	1.	2.	3.+	1.	2.	3.+
Hl. město Praha	7 672	5 467	1 281	293	52,9	38,4	8,7	52,1	37,2	10,7
Středočeský	6 684	5 632	1 642	479	46,0	40,8	13,2	46,3	39,0	14,7
Jihočeský	3 055	2 506	722	269	46,0	38,7	15,3	46,6	38,2	15,1
Plzeňský	2 761	2 275	606	234	47,0	39,6	13,3	47,0	38,7	14,3
Karlovarský	1 238	909	324	211	47,2	36,8	16,0	46,2	33,9	19,9
Ústecký	3 691	2 731	892	633	45,3	37,1	17,6	46,4	34,4	19,2
Liberecký	2 067	1 774	495	221	46,2	37,3	16,5	45,4	38,9	15,7
Královéhradecký	2 679	2 059	564	224	44,7	39,8	15,4	48,5	37,3	14,3
Pardubický	2 551	2 072	608	223	45,6	38,7	15,7	46,8	38,0	15,2
Vysočina	2 441	2 076	602	230	43,7	39,7	16,6	45,6	38,8	15,6
Jihomoravský	6 137	4 902	1 363	457	47,1	39,3	13,5	47,7	38,1	14,2
Olomoucký	3 146	2 446	668	324	46,6	39,1	14,3	47,8	37,2	15,1
Zlínský	2 774	2 216	625	219	45,5	39,6	14,9	47,5	38,0	14,5
Moravskoslezský	5 518	4 367	1 282	663	46,4	36,8	16,7	46,6	36,9	16,4
ČR	52 414	41 432	11 674	4 680	46,9	38,8	14,3	47,6	37,6	14,8

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

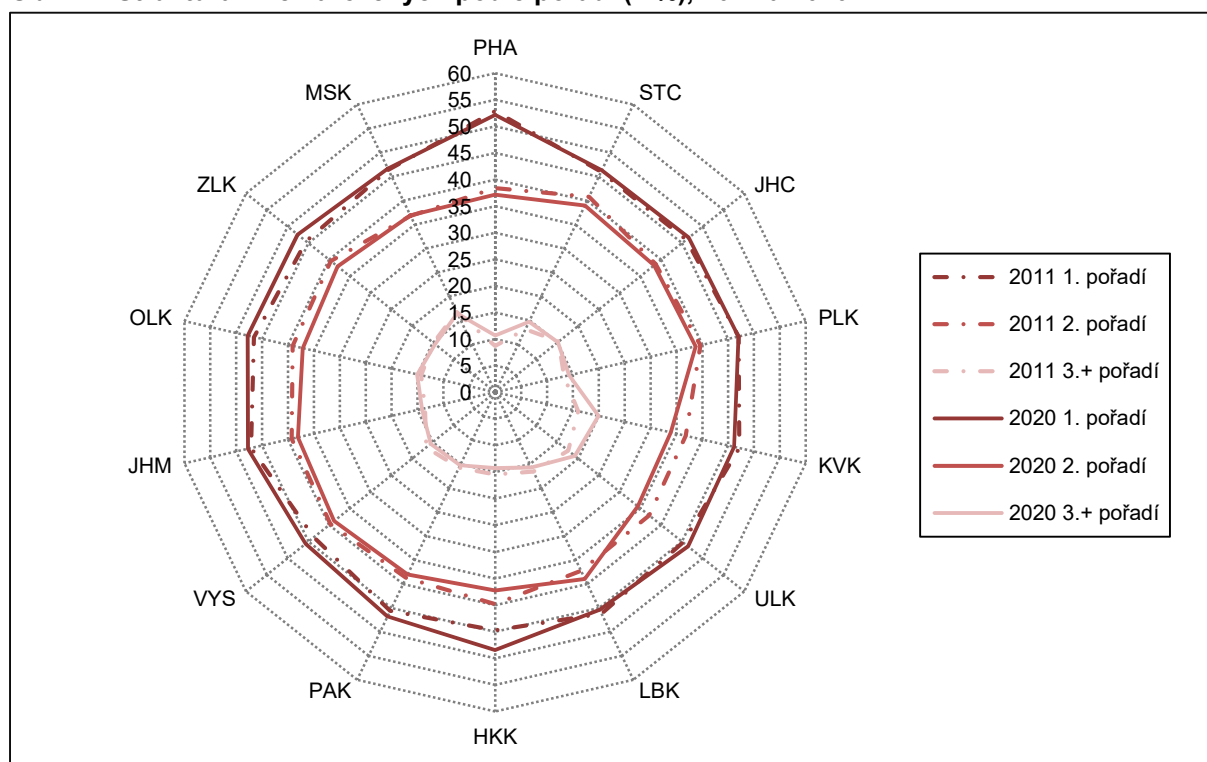
²⁴ Z důvodu změny definice mrtvě narozeného dítěte k 1. 4. 2012.

Struktura živě narozených podle pořadí se v Česku v čase příliš nemění. Na prvorozené děti připadá téměř polovina živě narozených dětí (48 % v roce 2020, v roce 2011 to bylo 47 %), na druhorozené více než jedna třetina (38 % resp. 39 % před deseti lety) a na živě narozené ve třetím a vyšším pořadí kolem jedné sedminy (14–15 %). Převaha dětí prvního pořadí nad dětmi narozenými v pořadí druhém a převaha druhorozených nad počtem dětí ještě vyššího pořadí narození je dodržena i na krajské úrovni, přesné zastoupení dětí jednotlivých pořadí se však přeci jen částečně diferencuje (tab. a obr. 4.2). Největší je na krajské úrovni rozpětí v podílu dětí třetího a vyššího pořadí (10,7–19,9 % v roce 2020, tj. rozpětí 9 p. b.), naopak nejmenší v podílu dětí narozených ženám ve druhém pořadí (33,9–39,0 %, tj. o 5 p. b.); zastoupení prvorozených dětí se u krajů odlišuje mírně více než u druhorozených (45,4–52,1 % v roce 2020, tj. rozpětí necelých 7 p. b.).

Hlavní příčinou krajské diference podílu prvorozených dětí měřené rozpětím mezi minimální a maximální hodnotou byla po celé desetiletí jeho vysoká hodnota v Praze, přesahující stabilně 50 %, resp. v průměru o 5 p. b. vyšší než ČR jako celek, zatímco ostatní kraje se vzhledem k celorepublikové hodnotě již příliš neodlišovaly, maximálně v průměru o 2 p. b. V roce 2020 byla váha prvorozených nejnižší (45,4%) v kraji Libereckém, druhá nejvyšší po Praze v kraji Královéhradeckém (48,5 %, tj. rozpětí podílu bez započtení Prahy pouze o 3 p. b.). V případě relativní váhy narozených druhého pořadí se v dekadě 2011–2020 kraje odchylovaly od hodnot za celé Česko v průměru o 3 p. b. Od roku 2012 se přitom od ostatních krajů začal vyčleňovat kraj Ústecký, v některých letech společně s Karlovarským, s nižším podílem druhorozených (v roce 2020 pod 35 %, zatímco ostatní kraje minimálně 36,9 %) a naopak vyšším podílem dětí narozených ve třetím a vyšším pořadí (19–20 %, ostatní kraje maximálně 16,4 %). U třetího a vyššího pořadí je od většinové skupiny vzdálena také extrémní hodnota na druhé straně spektra – nejnižší podíl v Praze byl v průměru posledního desetiletí nižší než republiková hodnota o 4 p. b. (poslední údaj 10,7 %; druhý nejnižší podíl v Jihomoravském kraji činil 14,2 %).

Obr. 4.2 Struktura živě narozených podle pořadí (v %), 2011 a 2020

Na snížení celkového počtu živě narozených v roce 2020 se podílela všechna pořadí, nicméně zatímco u dětí prvního a druhého pořadí byl meziroční úbytek 2%, u dětí vyšších pořadí byl jen nepatrný (o 0,3 %). Počet dětí narozených ženám jako první ve srovnání s rokem 2019 relativně nejvíce poklesl v kraji Karlovarském a Libereckém (o 7 %), u druhorozených se úbytek nejvýrazněji projevil v kraji Karlovarském (o 9 %) a dále v Plzeňském, Pardubickém a Jihomoravském (o 5 %). Počty živě narozených ve třetím a

vyšším pořadí se s obdobnou intenzitou (o 5–6 %) snížily pouze v kraji Královéhradeckém a Vysočina. Co se týče tří krajů, které jako jediné v roce 2020 zaznamenaly nárůst celkového počtu živě narozených, v kraji Olomouckém vzrostl počet narozených ve všech pořadích (nejvýrazněji u prvorozených), zatímco v mírněji přírůstkových krajích Královéhradeckém a Zlínském pouze u dětí prvního a druhého pořadí (dětí vyšších pořadí naopak ubylo).

Z rozložení narozených podle rodinného stavu ženy (tab. 4.3) je zřejmé, že vliv žen rozvedených a ovdovělých na celkovou porodnost je marginální (4–5 %). V rámci celého Česka dlouhodobě převažují děti narozené vdaným ženám, ovšem jejich podíl (po tři desetiletí) až do roku 2017 klesal (od roku 2011 z 58 % na 51 %), v posledních třech letech pak v podstatě stagnoval na úrovni necelých 52 %. Podíl živě narozených mimo manželství se na regionální úrovni poměrně značně liší. Rozpětí hodnot přesahovalo pravidelně v jednotlivých letech období 2011–2020 na krajské úrovni 20 p. b. (40,5–62,8 % v roce 2020). Trendy vývoje podílu dětí narozených mimo manželství na krajské úrovni kopírovaly ty celorepublikové – v posledních letech kolísaly, ve srovnání s počátkem desetiletí jsou ve všech krajích vyšší (cca o 4–10 p. b.).

Tab. 4.3 Živě narození podle rodinného stavu matky a podíl (%) živě narozených mimo manželství, 2011–2020

Kraj	Rodinný stav matky živě narozených roku 2020			Podíl (%) živě narozených mimo manželství							v tom podle pořadí dítěte (2020)		
	vdaná	nevdaná		2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	1.	2.	3. +
		celkem	rozved. a ovdov.										
Hl. město Praha	8 747	5 966	583	36,6	41,2	41,0	41,3	40,7	40,3	40,5	48,3	32,3	31,4
Středočeský	7 683	6 754	633	38,0	45,7	46,0	47,8	47,0	46,8	46,8	57,8	37,1	37,7
Jihočeský	3 236	3 316	309	42,5	48,3	49,5	50,6	50,3	49,3	50,6	61,1	40,8	43,0
Plzeňský	2 985	2 891	260	43,8	49,4	50,5	50,8	51,6	48,3	49,2	59,4	39,7	41,2
Karlovarský	1 000	1 682	128	58,3	62,6	64,4	60,1	61,7	59,6	62,7	71,3	53,5	58,5
Ústecký	2 960	4 987	344	56,1	62,3	64,2	64,5	63,4	63,5	62,8	70,5	52,5	62,3
Liberecký	2 126	2 431	201	47,4	53,7	54,2	55,4	54,2	52,7	53,3	64,8	42,8	46,2
Královéhradecký	2 680	2 846	232	42,4	49,7	50,7	50,4	49,8	51,4	51,5	62,5	40,8	42,0
Pardubický	2 805	2 649	214	39,8	47,2	47,9	48,8	48,9	47,2	48,6	58,7	40,3	38,0
Vysočina	2 964	2 385	232	35,7	42,2	43,8	44,4	43,4	45,7	44,6	55,8	35,9	33,3
Jihomoravský	7 214	5 645	539	36,7	43,1	43,0	43,6	43,8	42,7	43,9	53,3	35,0	36,2
Olomoucký	3 290	3 294	257	43,0	48,2	50,3	50,2	49,8	49,4	50,0	60,2	40,1	42,4
Zlínský	3 321	2 513	233	32,8	40,6	41,8	43,0	42,3	43,4	43,1	54,1	34,0	30,6
Moravskoslezský	5 781	6 049	444	46,5	52,2	52,8	52,7	51,9	52,2	51,1	60,6	40,6	47,9
ČR	56 792	53 408	4 609	41,8	47,8	48,6	49,0	48,5	48,2	48,5	58,1	38,9	41,9

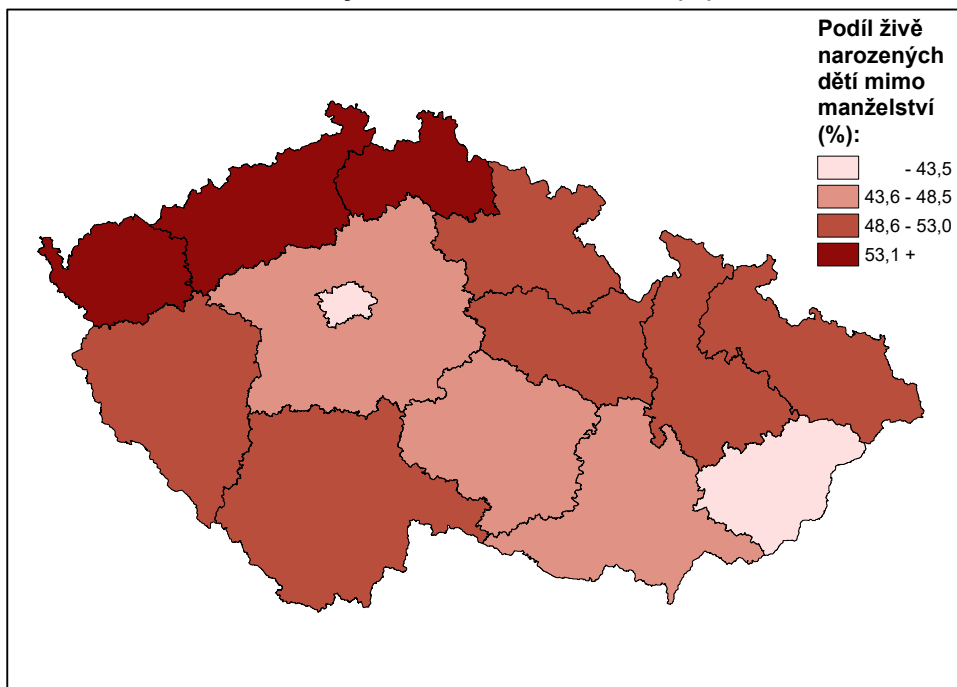
Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Rozdělení krajů podle výše podílu dětí narozených mimo manželství na podprůměrné a nadprůměrné bylo v poslední dekádě v podstatě stabilní (tab. 4.3). Pod průměrem ČR se drželo 6 krajů (seřazeny vzestupně podle průměru za celou dekádu): Hlavní město Praha, Zlínský, Jihomoravský, Vysočina, Středočeský a Pardubický (nad průměrem pouze v letech 2018 a 2020). Nejnižší zastoupení měly přitom děti narozené nevdaným ženám od roku 2016 pravidelně v Praze (40,5 % v roce 2020), v předchozích letech v kraji Zlínském. Z osmi krajů, ve kterých bylo naopak zastoupení dětí narozených mimo manželství pravidelně nadprůměrné, dosahovaly nejvyšších hodnot přesahujících 60 % kraje Ústecký a Karlovarský (62,8 resp. 62,7 % v roce 2020). V ostatních krajích této skupiny byl příslušný podíl výrazně nižší (v roce 2020 na třetím místě Liberecký kraj s 53,3% podílem). Toto rozložení krajů se až na výjimky drželo i u narozených dětí dílčích pořadí (obr. 4.4) a variabilita podílu dětí narozených mimo manželství byla vysoká i na úrovni jednotlivých pořadí. Specificky vysoké hodnoty v Karlovarském a Ústeckém kraji, které k variabilitě krajů zásadně přispívají, byly totiž pozorovány u všech pořadí (cca 70% podíl nemanželsky narozených u prvorozených, cca 50% u druhorozených a cca 60% u dětí narozených ve vyšších pořadích). Největší byla diferenciace krajů ve třetím či vyšším pořadí, kde rozpětí mezi minimální a maximální hodnotou každoročně přesahovalo 30 p. b. (v roce 2020 v intervalu 30,6–62,3 %, minimum ve Zlínském, maximum v Ústeckém

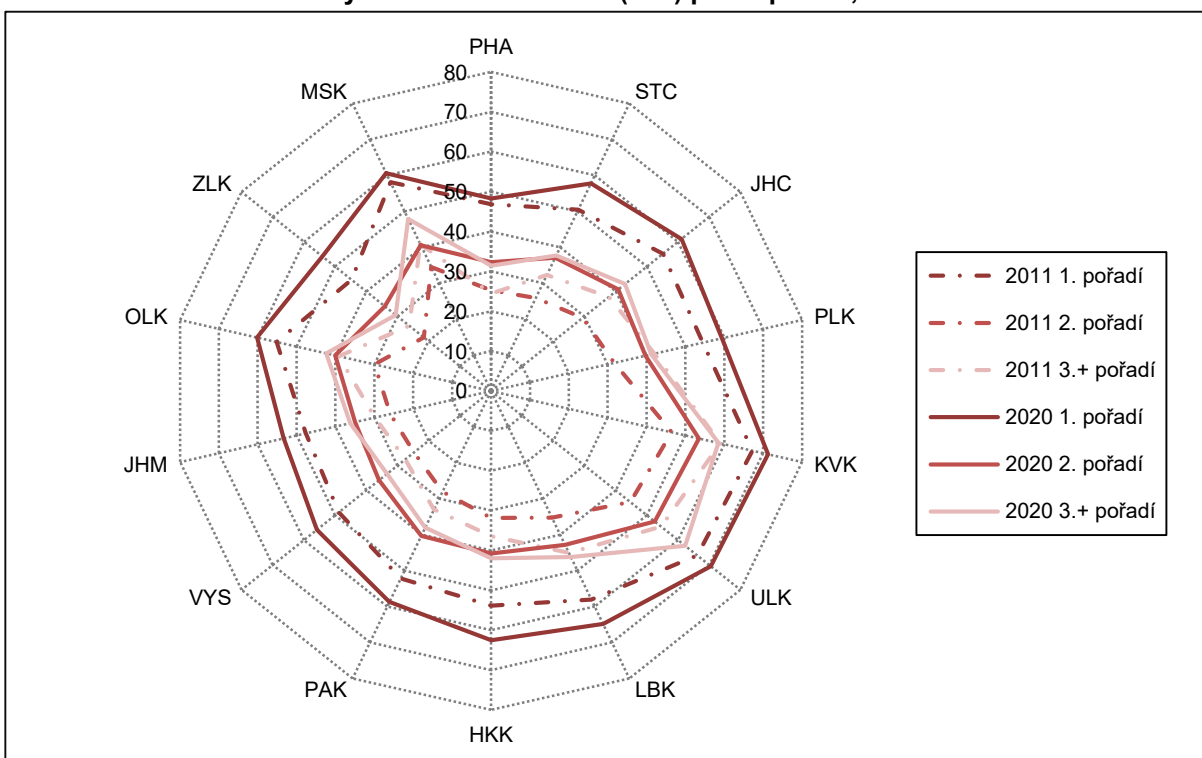

kraji). U prvorozených a druhorozených dětí byl rozdíl zastoupení nemanželsky narozených dětí napříč kraji poměrně podobný (u prvních rozpětí 48,3–71,3 %, tj. 23 p. b., u druhých 32,3–53,5 %, tj. 21 p. b., minimum v obou případech v Praze, maximum v kraji Karlovarském, viz tab. 4.3).

Obr. 4.3 Podíl živě narozených dětí mimo manželství (%), 2020

Obr. 4.4 Podíl živě narozených mimo manželství (v %) podle pořadí, 2011 a 2020

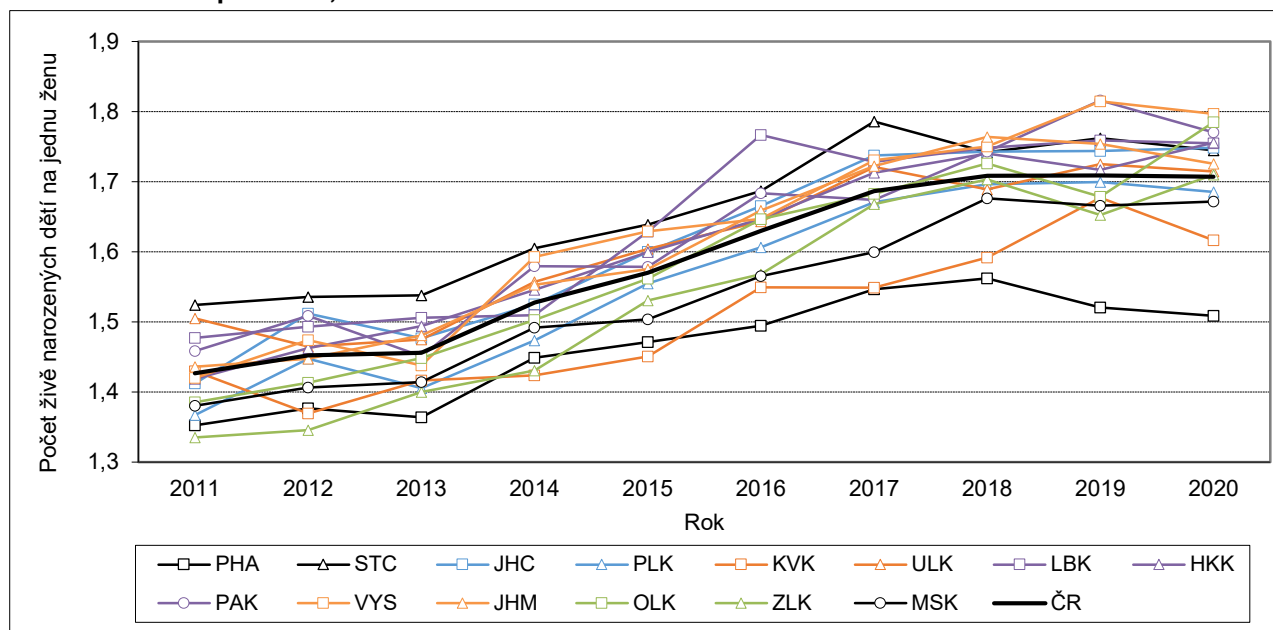
Ve všech krajích bývá zastoupení nemanželsky narozených dětí nejvyšší u prvorozených (obr. 4.4). Co se týče vztahu mezi jeho výší u druhorozených a u dětí ještě vyšších pořadí narození, na celorepublikové úrovni je vyšší u narozených ve třetím a vyšším pořadí, na krajské úrovni však existují výjimky – v kraji

Hlavní město Praha a ve Zlínském, v roce 2020 i v kraji Pardubickém a Vysočina byl naopak podíl dětí narozených nevdaným ženám vyšší u druhorozených než ve třetím a dalším pořadí.

Podíl živě narozených mimo manželství se na úrovni ČR i všech krajů mezi roky 2011 a 2020 nejvýrazněji zvýšil u druhorozených (v ČR o 9 p. b., zatímco u prvorozených i u dětí třetího a vyšších pořadí o 5 p. b.). A tak zatímco v roce 2011 byl tento podíl v průměru skoro o polovinu nižší než u prvního pořadí, v roce 2020 již dosahoval dvou třetinové úrovně podílu u prvorozených. Vymykaly se opět kraje Karlovarský a Ústecký, kde váha nevdaných žen mezi matkami druhorozených dětí dosahovala až tři čtvrtinové úrovně jejich váhy u prvorozených (dvoutřetinová byla již na počátku desetiletí) a zároveň i přesahovala 50% hranici (tj. děti narozené mimo manželství převyšovaly početně děti narozené v manželství). Tempo růstu podílu dětí narozených mimo manželství ale bylo právě u druhého pořadí při srovnání jednotlivých krajů nejvyrovnanější (nárůst o 6,1–12,5 p. b.). V případě prvorozených kraji s nejmenším navýšením podílu nemanželských dětí byly Praha a Moravskoslezský kraj (o 1,5 resp. 2,5 p. b. mezi lety 2011 a 2020) a krajem s největším nárůstem se stal Zlínský kraj (o 9,4 p. b.), u dětí třetího a vyššího pořadí byl naopak v Praze a současně v Moravskoslezském kraji nárůst nejvyšší (shodně o 7,0 p. b.). V případě krajů Plzeňského a Karlovarského (obr. 4.4) byl oproti tomu podíl dětí narozených nevdaným ženám u 3. a vyššího pořadí v roce 2020 dokonce mírně nižší než v roce 2011 (o 0,8 resp. 0,5 p. b.).

Intenzita plodnosti zůstala v roce 2020 v Česku třetím rokem v řadě na úrovni 1,71 dítěte na jednu ženu, když předtím od roku 2012 nepřetržitě rostla²⁵ (oproti hodnotě 1,43 z roku 2011 stoupla o 0,28 dítěte na jednu ženu). Na krajské úrovni nebyl vývoj úhrnné plodnosti tak plynulý a jednoznačný²⁶, přesto ho lze v celkovém desetiletém pohledu popsat jako rostoucí.

Obr. 4.5 Úhrnná plodnost, 2011–2020

Ve většině krajů se rostoucí trend zastavil v roce 2019 či dříve²⁷, pouze v kraji Olomouckém, Královéhradeckém, Zlínském a Jihočeském byla z celého desetiletí vůbec nejvyšší intenzita plodnosti až

²⁵ Po prudkém propadu plodnosti v 90. letech 20. století úhrnná plodnost od roku 2000 rostla, mezi lety 1999 a 2008 se zvýšila z 1,13 na 1,50 dítěte na jednu ženu. Přerušeni pozitivního trendu vývoje plodnosti přišlo v době ekonomické krize: v letech 2009 a 2010 úhrnná plodnost stagnovala na 1,49, roku 2011 se snížila na 1,43 dítěte na jednu ženu.

²⁶ Ve všech čtrnácti krajích zároveň rostla úhrnná plodnost pouze v letech 2014 až 2016, v následujících dvou letech v 11, resp. 12 krajích, v roce 2019 již jen v 8.

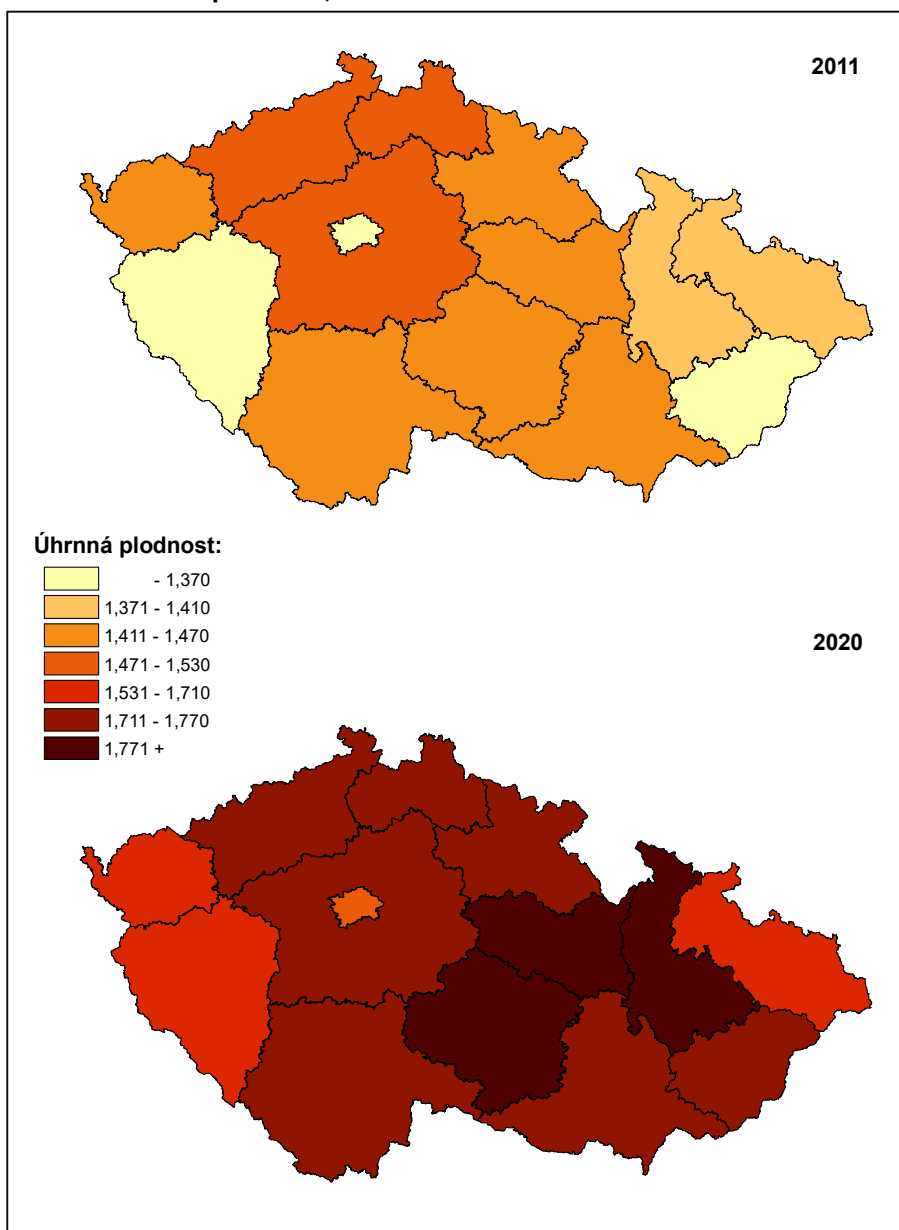
²⁷ V rámci dekady 2011–2020 byla nejvyšší úroveň plodnosti zaznamenána v Libereckém kraji v roce 2016, ve Středočeském kraji v roce 2017, v Praze, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji v roce 2018, v Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém, Pardubickém a Vysočina v roce 2019.

v roce 2020, přičemž nejvýraznější byl poslední meziroční nárůst v Olomouckém a Zlínském kraji (o 0,11, resp. 0,06 dítěte na jednu ženu); mírný vzestup byl v roce 2020 zaznamenán také v kraji Moravskoslezském (tab. 4.4). Jako stagnaci lze popsat vývoj plodnosti mezi roky 2019 a 2020 v kraji Libereckém, ve zbylých osmi krajích pak úhrnná plodnost klesla (nejvíce v kraji Karlovarském a Pardubickém, a to o 0,06 resp. 0,05 dítěte na jednu ženu).

Porovnáme-li intenzitu plodnosti v jednotlivých krajích na počátku a na konci desetiletí, k největšímu zvýšení (o 0,4 dítěte na jednu ženu) došlo v kraji Olomouckém, dále v Kraji Vysočina a ve Zlínském, naopak k nejmenšímu (na úrovni 0,2 dítěte na jednu ženu) v Praze a v kraji Ústeckém. To vedlo v čase k částečné změně regionálního rozložení plodnosti a její větší variabilitě na konci desetiletí (obr. 4.6). Olomoucký kraj a Kraj Vysočina, které v předchozích letech patřily mezi kraje z pohledu plodnosti průměrné, se v roce 2020 zařadily mezi nadprůměrné, kraj Zlínský si polepšil z podprůměrného na průměrný, naopak kraje západních Čech si v žebříčku v čase pohoršily (kraj Karlovarský z průměrného na podprůměrný a kraj Ústecký z nadprůměrného na průměrný).

Obr. 4.6 Úhrnná plodnost, 2011 a 2020

V roce 2020 se úhrnná plodnost v jednotlivých krajích pohybovala mezi hodnotou 1,51 až 1,80 dítěte na jednu ženu (tab. 4.4). Nejvyšší byla plodnost žen z Kraje Vysočina, která jako jediná dosáhla na hranici 1,8 dítěte na jednu ženu. Z ostatních krajů se v roce 2020 této hranici nejvíce blížily kraje Olomoucký (1,79) a Pardubický (1,77). Nadprůměrná byla úroveň plodnosti ještě v dalších sedmi krajích, naopak pod hodnotou za Česko jako celek byla ve čtyřech krajích – v Hlavním městě Praha, Karlovarském, Moravskoslezském a Plzeňském – s poměrně velkým rozpětím (1,51–1,69 dítěte na ženu). Od roku 2016 příčku kraje s nejnižší úrovní plodnosti zaujímá Praha (drží se blízko hranice 1,5 dítěte na jednu ženu, která je považována za hranici nízké plodnosti, nejvýše činila 1,56 v roce 2018), v předchozích letech se na této pozici střídala s krajem Zlínským a Karlovarským.

O zvýšení celkové plodnosti v průběhu druhého desetiletí 21. století se zasloužil především nárůst plodnosti v prvním pořadí (tedy u žen bezdětných)²⁸, dále pak plodnosti druhého pořadí²⁹. Nárůst intenzity plodnosti třetího a vyššího pořadí byl ve většině krajů nejmenší³⁰. Z regionálního hlediska se od tohoto trendu odchýlily kraje Karlovarský a Ústecký, jejichž přírůstky u intenzity plodnosti třetího a vyššího pořadí přesáhly přírůstky u druhého pořadí. Na základě průměrné intenzity v posledních pěti letech (konkrétní údaj za rok 2020 viz tab. 4.4, regionální rozložení v obr. 4.7) lze mezi kraje s nejvyšší plodností 1. pořadí zařadit kraje Jihomoravský, Středočeský a Liberecký (průměr 0,87 dítěte na jednu ženu), naopak ke krajům s nejnižší plodností 1. pořadí Karlovarský a Moravskoslezský (průměr 0,78 resp. 0,79 za období 2016–2020). Úhrnná plodnost 2. pořadí v období let 2016–2020 dosahovala v průměru nejvýše (0,65 dítěte na jednu ženu) v kraji Středočeském a Vysočina, nejnižší v Praze (0,53), v Karlovarském (0,55) a Ústeckém (0,57) kraji. Úhrnná plodnost žen ve třetím či vyšším pořadí byla specificky nízká u žen v Praze (0,15 v průměru za 2016–2020), naopak nejvyšší u žen v Ústeckém kraji (0,31), ostatní kraje si byly její intenzitou poměrně blízké (0,21–0,27 dítěte na jednu ženu).

Tab. 4.4 Úhrnná plodnost podle pořadí, 2011–2020

Kraj	Celkem							1. pořadí			2. pořadí			3.+ pořadí		
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
Hl. město Praha	1,35	1,47	1,49	1,55	1,56	1,52	1,51	0,74	0,81	0,83	0,50	0,51	0,53	0,11	0,15	0,15
Středočeský	1,52	1,64	1,69	1,79	1,74	1,76	1,74	0,75	0,82	0,86	0,59	0,61	0,65	0,18	0,21	0,23
Jihočeský	1,41	1,60	1,67	1,74	1,74	1,74	1,75	0,68	0,78	0,85	0,53	0,61	0,65	0,20	0,21	0,25
Plzeňský	1,37	1,55	1,61	1,67	1,70	1,70	1,69	0,67	0,80	0,84	0,52	0,57	0,63	0,17	0,19	0,22
Karlovarský	1,43	1,45	1,55	1,55	1,59	1,68	1,62	0,70	0,71	0,78	0,51	0,52	0,53	0,22	0,22	0,30
Ústecký	1,51	1,60	1,64	1,72	1,69	1,73	1,72	0,71	0,78	0,82	0,54	0,54	0,58	0,25	0,28	0,31
Liberecký	1,48	1,63	1,77	1,73	1,75	1,76	1,76	0,71	0,80	0,83	0,53	0,59	0,67	0,23	0,24	0,26
Královéhradecký	1,42	1,60	1,65	1,71	1,74	1,72	1,76	0,66	0,78	0,88	0,55	0,59	0,64	0,21	0,23	0,24
Pardubický	1,46	1,58	1,68	1,67	1,74	1,82	1,77	0,69	0,75	0,86	0,55	0,59	0,66	0,21	0,24	0,25
Vysočina	1,42	1,63	1,65	1,73	1,75	1,81	1,80	0,64	0,78	0,85	0,56	0,61	0,69	0,22	0,24	0,26
Jihomoravský	1,44	1,58	1,66	1,72	1,76	1,75	1,73	0,71	0,80	0,87	0,55	0,58	0,64	0,18	0,20	0,22
Olomoucký	1,39	1,56	1,65	1,68	1,73	1,68	1,79	0,67	0,79	0,88	0,53	0,57	0,65	0,19	0,21	0,25
Zlínský	1,34	1,53	1,57	1,67	1,70	1,65	1,71	0,63	0,75	0,84	0,52	0,57	0,64	0,19	0,22	0,23
Moravskoslezský	1,38	1,50	1,57	1,60	1,68	1,67	1,67	0,66	0,73	0,81	0,50	0,54	0,60	0,22	0,23	0,27
ČR	1,43	1,57	1,63	1,69	1,71	1,71	1,71	0,70	0,79	0,85	0,54	0,57	0,62	0,19	0,21	0,24

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

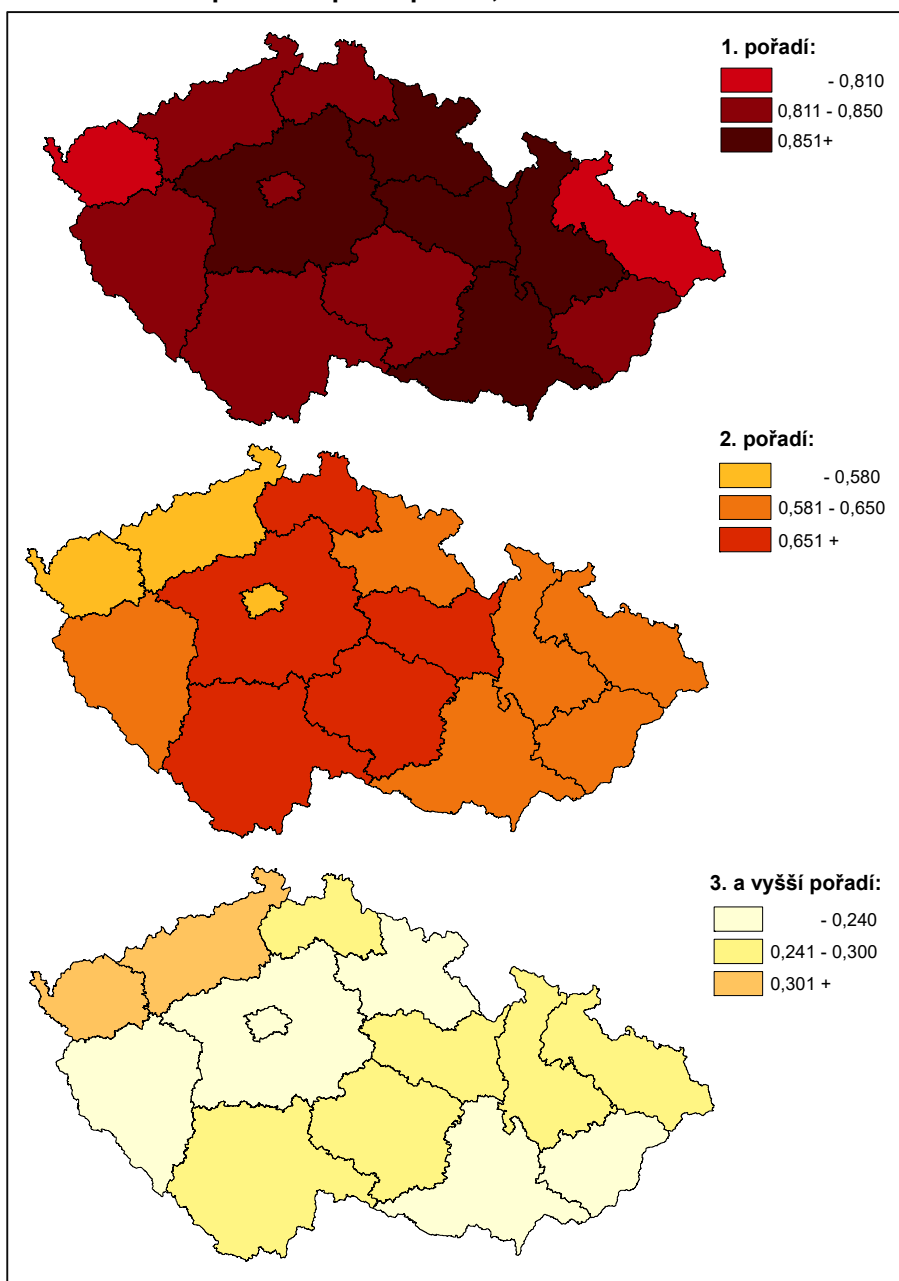
²⁸ Mezi roky 2011 a 2020 byl nárůst plodnosti prvního pořadí nejvyšší (o více než 0,2 dítěte na jednu ženu) v kraji Královéhradeckém, Vysočina, Olomouckém a Zlínském, naopak nejnižší (o méně než 0,1 dítěte) v Karlovarském kraji a v Praze.

²⁹ Úhrnná plodnost 2. pořadí byla v jednotlivých krajích v roce 2020 o 0,02–0,13 dítěte vyšší než v roce 2011. Nejmenší nárůst (o méně než 0,05) zaznamenaly kraje Karlovarský, Praha a Ústecký, největší kraje Liberecký a Vysočina.

³⁰ Plodnost 3.+ pořadí se mezi lety 2011 a 2020 v krajích zvýšila o 0,03–0,09 dítěte na jednu ženu. Nejnižší nárůst byl v Praze, Libereckém a Královéhradeckém kraji, nejvyšší v Karlovarském kraji (v ostatních krajích do 0,7).

Obr. 4.7 Úhrnná plodnost podle pořadí, 2020

Z pohledu věkově specifických měř³¹, jejichž součet tvoří úhrnnou plodnost, se zhruba dvě třetiny plodnosti odehrávaly jak v roce 2011, tak i v roce 2020, ve věkových skupinách žen 25–29 a 30–34 let. V roce 2020 byl profil měř plodnosti podle věku ženy v podstatě totožný s celorepublikovým v kraji Středočeském, dále bylo identifikováno pět typů odlišných věkových profilů plodnosti (obr. 4.8):

1. Kraje Karlovarský a Ústecký – vyznačovaly se vyššími mírami plodnosti v nejmladších věkových skupinách 15–24 a zároveň nižšími mírami plodnosti žen ve věku 30–49, v případě Karlovarského kraje nižšími i ve věku 25–29 let.
2. Kraje Olomoucký, Plzeňský, Moravskoslezský a Liberecký – vyčleňovaly se díky vyšším míram plodnosti ve věkové skupině 20–24 let (Moravskoslezský a Liberecký kraj i mírně vyššími ve věkové skupině 15–19 let) s lehce podprůměrnými mírami ve věku 30–44 let.

³¹ Počet živě narozených ženám daného věku na tisíc žen daného věku.

3. Kraje Vysočina, Pardubický, Královéhradecký a Jihočeský – vykazovaly nadprůměrné hodnoty měr plodnosti ve věku nejvyšší plodnosti 25–34 let, zatímco u ostatních věkových skupin se od průměru za Česko příliš neodchylovaly.
4. Kraje Zlínský a Jihomoravský – charakterizovala nižší intenzita plodnosti žen ve věku 15–24 let, kompenzovaná vyšší plodností ve věkové skupině 30–34 let.
5. Kraj Hlavní město Praha – od všech ostatních krajů se odlišoval velmi nízkou plodností žen ve věku do 29 let a vyšší plodností u žen ve věku nad 35 let.

Ve všech pětiletých věkových skupinách nad 20 let věku a ve všech krajích byla plodnost žen v roce 2020 vyšší než v roce 2011, pouze u žen 15–19letých míry plodnosti v čase poklesly či kolísaly na obdobné úrovni (tab. 4.5). V roce 2020 vrcholila v deseti krajích plodnost u žen ve věkové kategorii 25–29 let, ve čtyřech krajích (Praha, Královéhradecký, Jihomoravský, Zlínský) ve věkové kategorii 30–34 let, nicméně v některých případech (Středočeský, Královéhradecký, Zlínský kraj) si byly míry plodnosti těchto dvou skupin velmi blízké. Výrazněji než ve věku 20–24 vzrostla mezi lety 2011 a 2020 plodnost žen ve věku 35–39 let. Počet krajů, u kterých byla plodnost 35–39letých žen vyšší než plodnost žen 20–24letých, se tak zvýšil ze dvou v roce 2011 (Hl. m. Praha a Zlínský kraj) na šest (v roce 2020 také kraje Středočeský, Královéhradecký, Pardubický a Jihomoravský). Obdobně při porovnání plodnosti ve věkových skupinách 15–19 a 40–44 let se počet krajů s vyšší plodností u žen starších rozrostl ze dvou na osm (v roce 2020 se jednalo o stejné kraje jako v předchozím porovnání, navíc sem patřily i kraje Vysočina a Olomoucký).

Tab. 4.5 Míry plodnosti v pětiletých věkových skupinách, 2011 a 2020

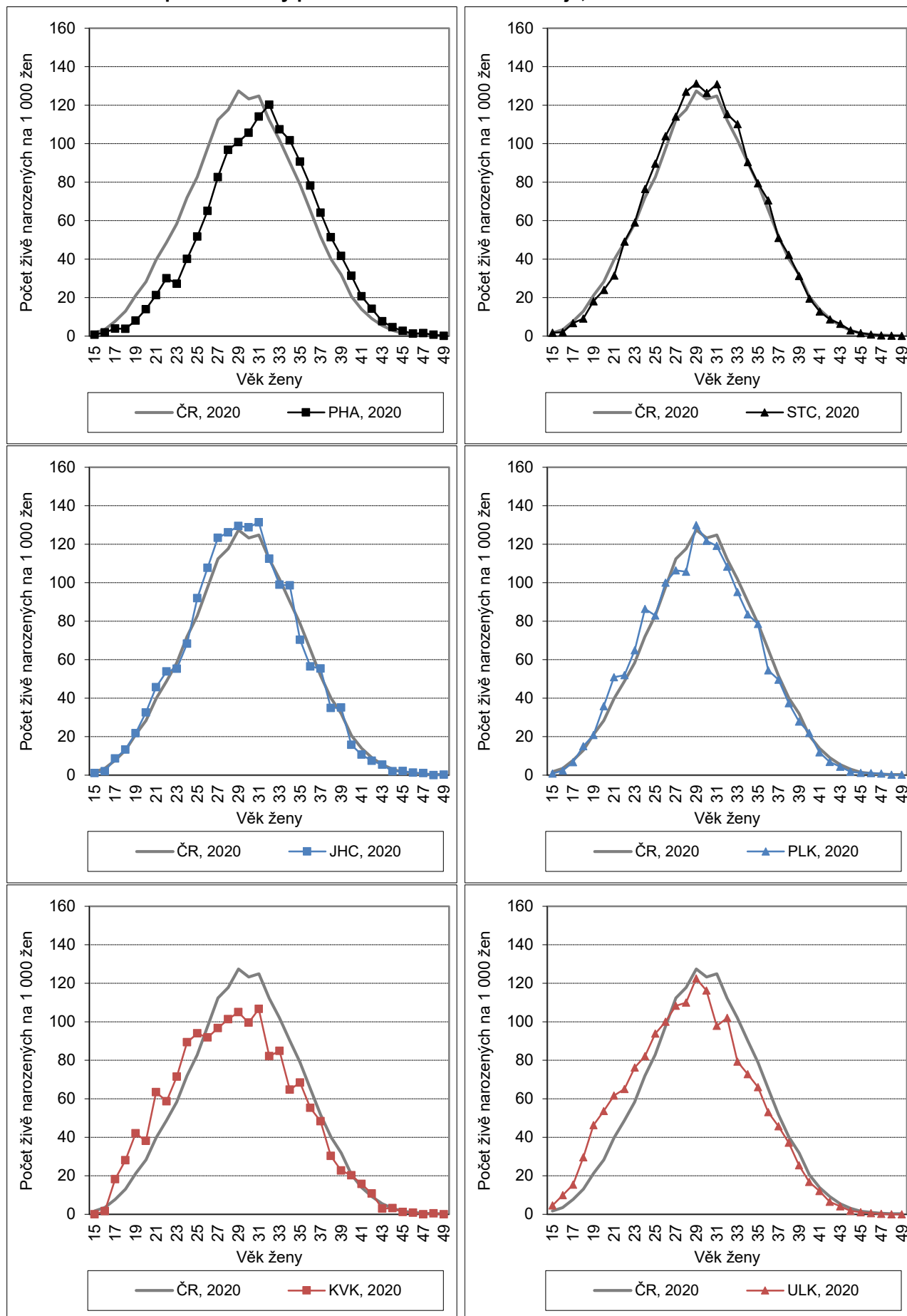
Kraj	2011							2020						
	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49
Hl. město Praha	6,4	26,0	72,1	108,1	51,6	9,7	0,5	3,7	27,0	81,9	109,8	65,3	15,7	1,4
Středočeský	9,8	43,2	101,5	105,1	39,8	6,8	0,2	7,3	48,4	114,5	114,2	54,2	9,8	0,7
Jihočeský	9,7	42,0	94,1	97,3	34,4	5,4	0,2	9,2	51,3	116,7	114,0	50,1	8,0	1,0
Plzeňský	13,5	43,3	91,8	86,1	34,3	5,4	0,2	9,1	58,5	106,1	105,4	49,4	9,0	0,7
Karlovarský	22,0	60,5	85,9	80,3	33,6	4,9	0,0	18,1	64,2	97,9	87,4	44,8	10,0	0,5
Ústecký	23,3	64,4	94,9	81,6	32,5	5,3	0,2	20,7	67,8	107,3	93,5	45,1	7,9	0,4
Liberecký	12,7	50,4	95,4	92,3	38,0	7,3	0,4	11,8	55,1	112,7	108,0	52,7	10,6	0,7
Královéhradecký	8,5	40,4	95,9	97,2	35,7	5,7	0,3	9,2	47,2	117,4	117,5	50,5	9,8	0,3
Pardubický	10,9	39,7	105,1	94,6	36,2	5,4	0,2	8,3	49,4	120,4	116,4	49,9	9,5	0,8
Vysočina	7,1	36,9	103,5	98,1	33,4	4,4	0,3	6,5	50,2	128,0	117,1	49,6	8,3	0,8
Jihomoravský	8,2	37,8	98,6	100,3	37,5	6,4	0,2	6,2	45,0	110,9	119,1	54,3	10,7	0,7
Olomoucký	10,9	41,2	95,5	92,4	32,5	5,3	0,1	9,3	58,1	116,6	109,5	53,5	10,1	0,5
Zlínský	5,1	32,0	93,3	94,5	35,5	6,0	0,5	5,4	41,5	115,7	116,1	54,1	9,6	0,7
Moravskoslezský	14,1	48,0	94,7	84,0	30,6	4,4	0,3	11,6	55,8	106,8	104,8	48,8	7,4	0,6
ČR	11,3	42,4	93,6	95,7	37,2	6,1	0,3	9,3	49,7	108,8	110,4	53,3	10,2	0,7

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

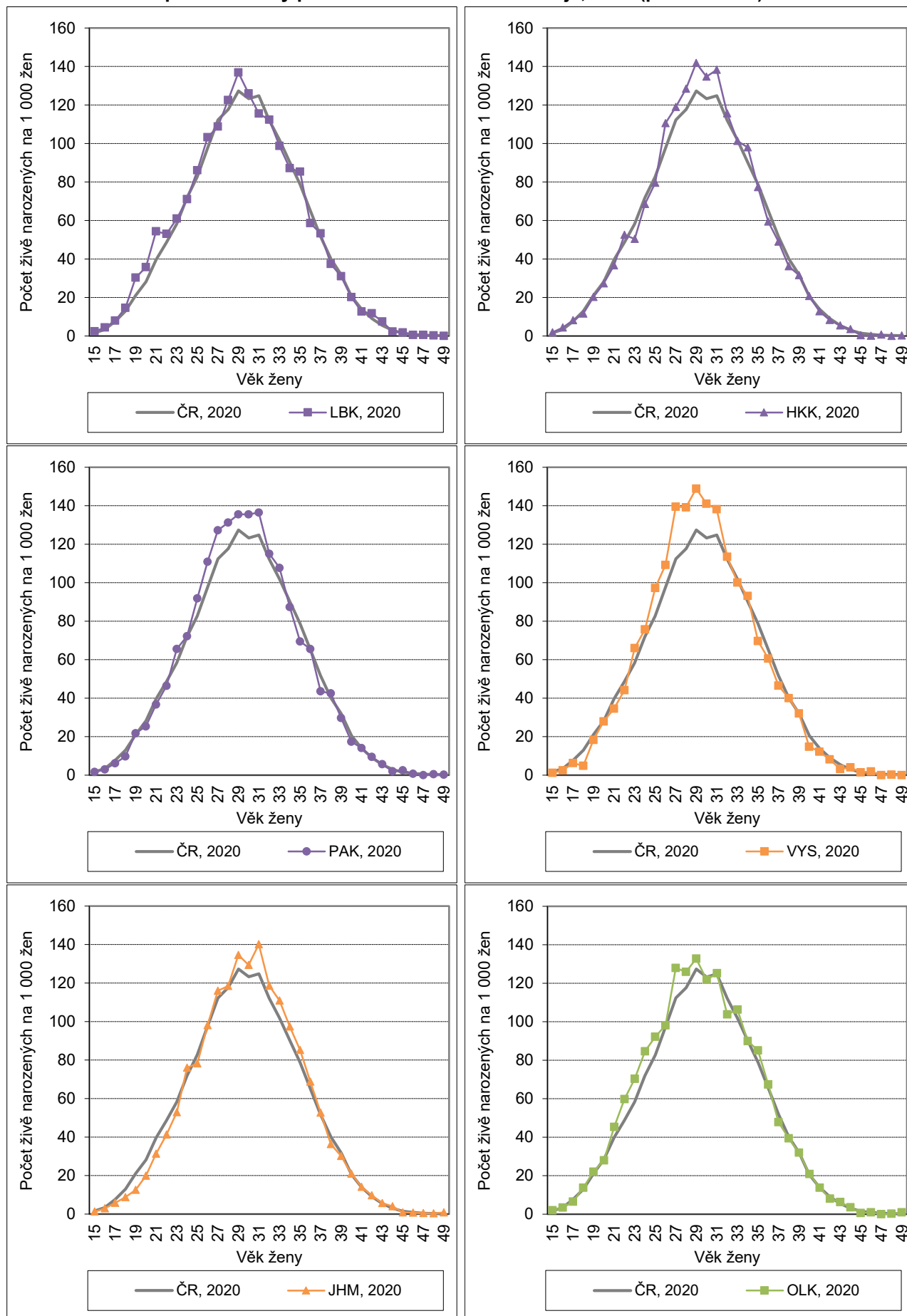
Změny v rozložení a úrovni plodnosti podle věku doprovázel ve všech krajích mezi lety 2011 a 2020 nárůst průměrného věku žen při narození dítěte, a to o 0,3 (Vysočina, Zlínský kraj) až 0,7 (Moravskoslezský kraj) roku (tab. 4.6). Zvýšení průměrného věku žen při narození dítěte bylo primárně vedeno růstem průměrného věku u prvorodiček. Navýšení průměrného věku žen při narození druhého dítěte v průběhu desetiletí bylo nižší (s výjimkou Prahy a Zlínského kraje, kde bylo v podstatě shodné jako u prvorodiček) a vývoj průměrného věku žen při narození dítěte ve třetím či vyšším pořadí lze popsat spíše jako kolísavý. Regionální rozložení se v čase nijak zásadně nezměnilo (celkem i ve všech dílčích pořadích). Nejvyšší průměrný věk mají pravidelně při narození dítěte ženy v Praze (31,8 let v roce 2020), tento věk zároveň věky z ostatních krajů poměrně značně převyšuje. V roce 2020 byl druhý nejvyšší průměrný věk rodiček nižší o 1,3 roku, když činil shodně v kraji Zlínském a Jihomoravském 30,5 let. Na druhé straně žebříčku se stabilně nachází kraje Ústecký (průměrný věk žen při narození dítěte 29,0 let v roce 2020), Karlovarský (29,2 let) a Moravskoslezský (29,7 let).

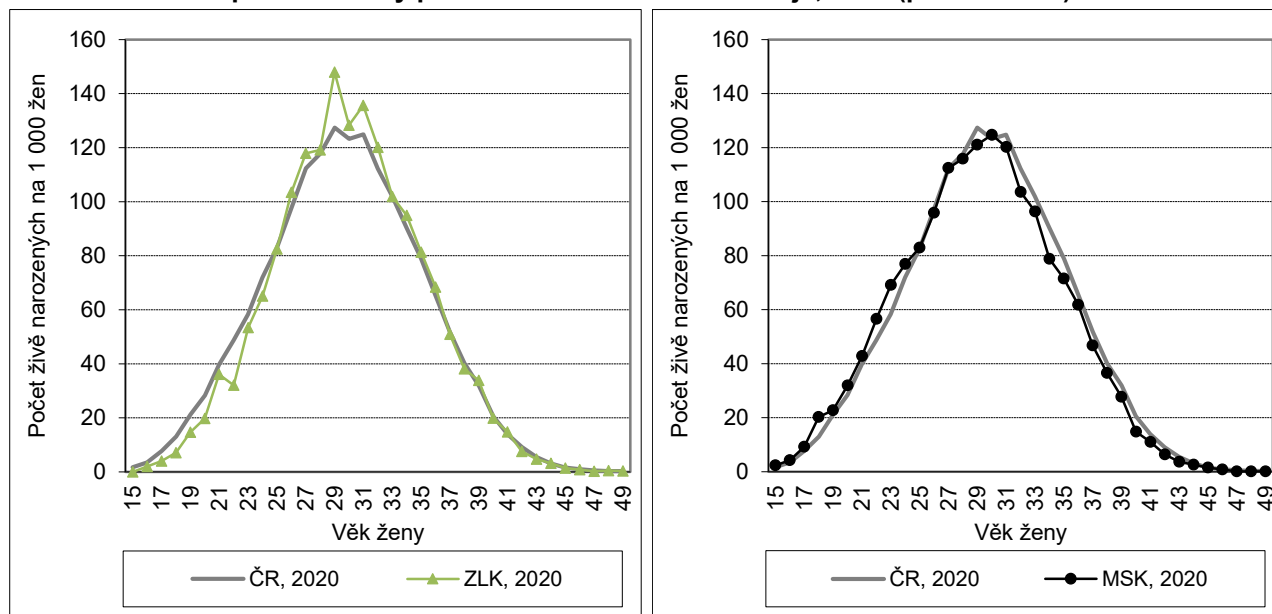

Obr. 4.8 Věkově specifické míry plodnosti – srovnání ČR a kraje, 2020

Obr. 4.8 Věkově specifické míry plodnosti – srovnání ČR a kraje, 2020 (pokračování)

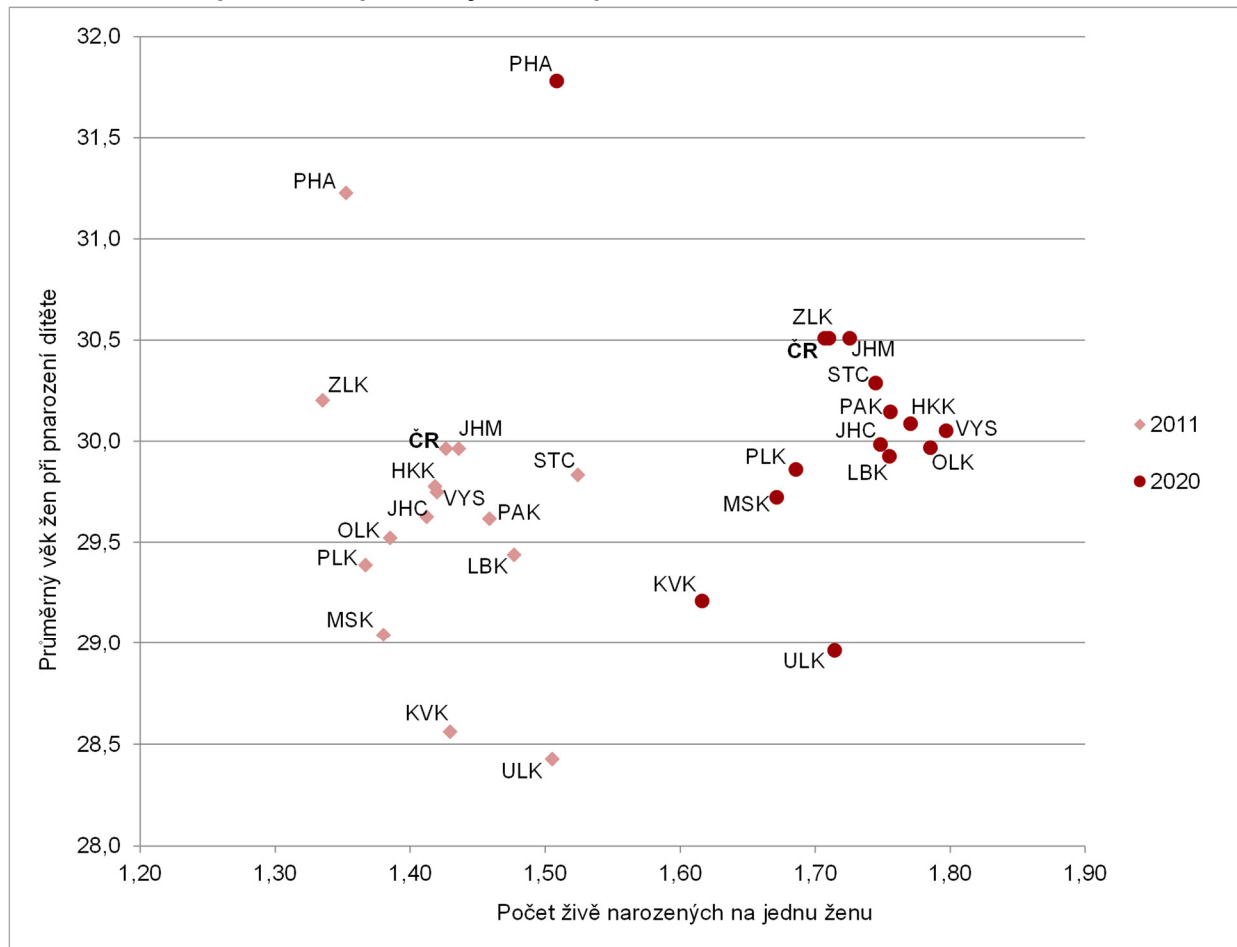
Obr. 4.8 Věkově specifické míry plodnosti – srovnání ČR a kraje, 2020 (pokračování)

Tab. 4.6 Průměrný věk žen při narození dítěte, 2011–2020

Kraj	Celkem								1. pořadí			2. pořadí			3.+ pořadí		
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	
Hl. město Praha	31,2	31,6	31,7	31,5	31,7	31,7	31,8	29,7	30,2	30,3	32,5	32,8	33,1	35,2	35,1	35,2	
Středočeský	29,8	30,1	30,1	30,1	30,2	30,3	30,3	27,8	28,3	28,5	31,1	31,3	31,4	33,7	33,7	33,6	
Jihočeský	29,6	29,8	29,9	29,9	29,8	30,0	30,0	27,6	27,8	28,2	30,8	31,0	31,0	33,4	33,6	33,6	
Plzeňský	29,4	29,6	29,6	29,8	29,9	29,9	29,9	27,3	28,0	28,0	30,8	30,9	31,1	33,0	32,9	33,2	
Karlovarský	28,6	29,0	28,6	29,0	29,0	28,9	29,2	26,5	27,1	27,3	30,0	30,0	30,4	31,8	32,4	32,2	
Ústecký	28,4	28,7	28,5	28,7	28,7	28,7	29,0	26,3	26,7	27,1	29,8	29,9	30,2	31,6	31,7	31,6	
Liberecký	29,4	29,7	29,5	29,6	29,8	29,8	29,9	27,4	27,7	28,1	30,6	31,0	31,0	33,0	33,0	33,3	
Královéhradecký	29,8	29,9	30,0	30,0	30,1	30,2	30,1	27,8	27,9	28,5	30,8	31,0	31,2	33,6	34,0	33,4	
Pardubický	29,6	30,0	30,0	29,8	30,0	30,0	30,1	27,6	27,9	28,3	30,6	31,1	31,1	33,8	33,6	33,7	
Vysočina	29,7	30,0	30,1	29,9	30,2	30,0	30,1	27,6	28,2	28,2	30,6	30,9	30,8	33,7	33,9	34,0	
Jihomoravský	30,0	30,3	30,3	30,4	30,4	30,6	30,5	28,1	28,6	28,8	31,1	31,4	31,6	33,9	34,0	34,0	
Olomoucký	29,5	29,9	29,9	30,0	30,1	30,0	30,0	27,6	28,0	28,3	30,7	31,2	31,0	33,1	33,4	33,2	
Zlínský	30,2	30,4	30,4	30,4	30,5	30,6	30,5	28,3	28,6	28,7	31,1	31,5	31,5	34,1	33,9	34,4	
Moravskoslezský	29,0	29,4	29,3	29,5	29,6	29,6	29,7	27,0	27,6	28,0	30,1	30,5	30,8	32,8	32,7	32,4	
ČR	29,7	30,0	30,0	30,0	30,1	30,2	30,2	27,8	28,2	28,5	30,9	31,2	31,3	33,3	33,4	33,3	

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Ze souhrnného pohledu na kraje podle výše ukazatele úhrnné plodnosti i průměrného věku žen při narození dítěte zároveň (obr. 4.9) byla mezikrajská variabilita v roce 2020 nižší než v roce 2011. Většina krajů se v roce 2020 nacházela v pásmu úhrnné plodnosti 1,67–1,78 dítěte na jednu ženu a průměrného věku žen při narození dítěte 29,7–30,5 let. Mimo tuto hlavní skupinu zůstaly pouze kraje Hlavní město Praha, Karlovarský a Ústecký. V roce 2011 mezní hranice hlavní skupiny představovaly hodnoty 1,37–1,48 resp. 29,0–30,0 let, mimo tyto intervaly se kromě krajů, které se odlišovaly v roce 2020, nacházel také kraj Zlínský. Hlavním diferenciálním aspektem byl přitom v roce 2011 průměrný věk: kraj Hlavní město Praha se v roce 2011 odlišoval vyšším průměrným věkem, ale podobnou intenzitu plodnosti měly i kraje Zlínský, Plzeňský a Moravskoslezský. Oproti tomu v roce 2020 se Praha vylučuje jak vysokým průměrným věkem, tak i nižší úrovní plodnosti, a zároveň Karlovarský kraj se diferencuje jak nižším průměrným věkem žen při narození dítěte, tak nízkou úrovní jejich plodnosti (v případě Ústeckého kraje je průměrný věk žen také nízký, intenzita plodnosti však průměrná).

Obr. 4.9 Úhrnná plodnost a průměrný věk žen při narození dítěte, 2011 a 2020

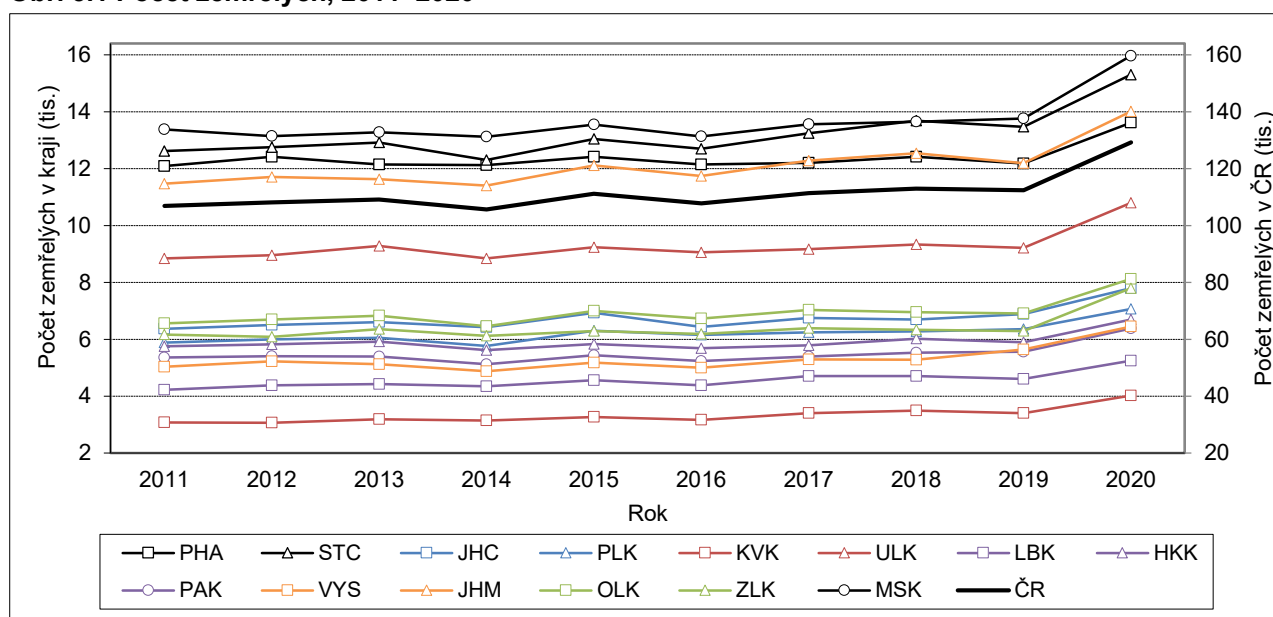

5 Úmrtnost

Na úrovni a statistice úmrtnosti se v roce 2020 podepsala epidemie onemocnění covid-19. Počet zemřelých ve všech krajích meziročně výrazně (o 11–24 %) vzrostl, dlouhodobý trend rostoucí naděje dožití při narození byl přerušen. Stejně jako v předchozích letech byly celkové úmrtnostní poměry nejhorší v Ústeckém, Karlovarském a Moravskoslezském kraji a nejpříznivější v Praze, v kraji Královéhradeckém, Vysočina a Jihomoravském. Nejčastějšími příčinami smrti jsou dlouhodobě ve všech krajích onemocnění oběhové soustavy a novotvary, v roce 2020 se na třetí příčku (s výjimkou Jihočeského kraje) dostal covid-19, který odsunul nemoci dýchací soustavy na místo čtvrté.

Počet obyvatel Česka, kteří zemřeli v průběhu roku 2020, dosáhl 129,3 tisíce a byl nejvyšší od roku 1987. Ve srovnání s rokem 2019 vzrostl o 15 % (absolutně o 16,9 tisíce). Výrazný nárůst počtu zemřelých byl v roce 2020 zaznamenán ve všech krajích a to o 11–24 % (zatímco v předchozích letech druhého desetiletí 21. století se meziroční změny i na úrovni krajů držely v rozmezí +-5 %). Nejmenší bylo navýšení v kraji Plzeňském (o 11 %, resp. o 0,7 tisíce zemřelých) a v Praze (o 12 %, resp. o 1,4 tisíce), naopak nejvyšší v kraji Zlínském (o 24 %, resp. o 1,5 tisíce), Karlovarském (o 18 %, resp. o 0,6 tisíce) a Olomouckém (o necelých 18 %, resp. o 1,2 tisíce). Mírný rostoucí trend měl přitom počet zemřelých v Česku a ve většině krajů v důsledku stárnutí obyvatelstva i v průběhu let 2011–2019, pouze v Praze, v Královéhradeckém a Zlínském kraji spíše kolísala.

Obr. 5.1 Počet zemřelých, 2011–2020

Ve všech krajích představoval počet zemřelých v roce 2020 vůbec nejvyšší roční úhrn od roku 2000, kdy kraje v současné podobě vznikly. Z pohledu regionálního rozložení (tab. 5.1) byl absolutní počet zemřelých v roce 2020, stejně jako v předcházejících letech poslední dekády s výjimkou roku 2018, nejvyšší v obyvatelstvu Moravskoslezského kraje (16,0 tisíce) a druhý nejvyšší v obyvatelstvu Středočeského kraje (15,3 tisíce). Na třetí příčce je od roku 2017 v počtu zemřelých Jihomoravský kraj (14,0 tisíce v roce 2020), na čtvrté Praha (13,6 tisíce). Meziročně neměnné zůstalo i pořadí na druhém konci žebříčku, když absolutně nejméně úmrtí bylo i v roce 2020 zaznamenáno v kraji Karlovarském (4,0 tisíce), který má celkově nejméně početné obyvatelstvo, dále pak v kraji Libereckém (5,3 tisíce), Pardubickém (6,4 tisíce) a v Kraji Vysočina (6,5 tisíce).

Mezi zemřelými obyvateli České republiky je tradičně více mužů než žen, v letech 2011–2019 se podíl mužů na celkovém počtu zemřelých pohyboval v rozmezí 50,3–51,0 %. Na úrovni krajů byla variabilita pochopitelně větší, podíl mužů mezi zemřelými se obvykle pohyboval v rozmezí 50–53 %, pouze v Praze

specificky bývá cca o 1–2 p. b. nižší³² a pod 50% hranicí (tab. 5.2). V roce 2020 bylo mezi zemřelými celkem 51,5 % mužů (o 0,5 p. b. více než v roce 2019), když meziroční navýšení počtu zemřelých bylo výraznější u mužů než u žen (na úrovni republiky o 16 % vs. o 14 %). Nebylo tomu tak však ve všech krajích (tab. 5.1). V obyvatelstvu Středočeského, Jihočeského a Zlínského kraje vzrostl počet zemřelých relativně více u žen než u mužů a v Karlovarském a Ústeckém kraji byla intenzita růstu u obou pohlaví obdobná. V důsledku toho se podíl mužů na celkovém počtu zemřelých v těchto krajích mezi roky 2019 a 2020 dokonce snížil, nebo vzrostl jen nepatrně, zatímco v ostatních krajích narostl o 0,4–1,9 p. b. (nejvíce v Kraji Vysočina). Z krajů minimální byl, stejně jako v předchozích letech, v Praze (49,2 %), ve zbylých činil 50,6 % (Jihomoravský) až 53,4 % (Plzeňský).

Tab. 5.1 Zemřelí, 2011–2020

Kraj	Zemřelí celkem							2020 – meziroční nárůst v %		
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	celkem	muži	ženy
Hl. město Praha	12 092	12 420	12 141	12 199	12 417	12 178	13 621	11,8	13,6	10,2
Středočeský	12 621	13 049	12 695	13 248	13 687	13 471	15 302	13,6	12,6	14,6
Jihočeský	6 374	6 933	6 443	6 752	6 696	6 885	7 800	13,3	12,1	14,6
Plzeňský	5 888	6 307	6 153	6 242	6 276	6 356	7 066	11,2	14,3	7,8
Karlovarský	3 080	3 268	3 167	3 406	3 491	3 405	4 026	18,2	18,2	18,3
Ústecký	8 841	9 238	9 058	9 172	9 338	9 208	10 793	17,2	17,4	17,0
Liberecký	4 228	4 558	4 385	4 707	4 705	4 607	5 252	14,0	16,1	11,8
Královéhradecký	5 748	5 836	5 681	5 783	6 024	5 901	6 694	13,4	15,1	11,7
Pardubický	5 365	5 440	5 234	5 389	5 528	5 558	6 383	14,8	17,6	12,0
Vysočina	5 031	5 178	4 997	5 288	5 277	5 636	6 450	14,4	18,8	10,0
Jihomoravský	11 466	12 106	11 738	12 275	12 542	12 190	14 015	15,0	15,9	14,0
Olomoucký	6 559	7 000	6 731	7 033	6 952	6 914	8 126	17,5	20,4	14,6
Zlínský	6 171	6 290	6 194	6 389	6 338	6 291	7 794	23,9	22,8	25,1
Moravskoslezský	13 384	13 550	13 133	13 560	13 649	13 762	15 967	16,0	17,1	14,8
ČR	106 848	111 173	107 750	111 443	112 920	112 362	129 289	15,1	16,1	13,9

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Tab. 5.2 Zemřelí podle pohlaví, 2011–2020

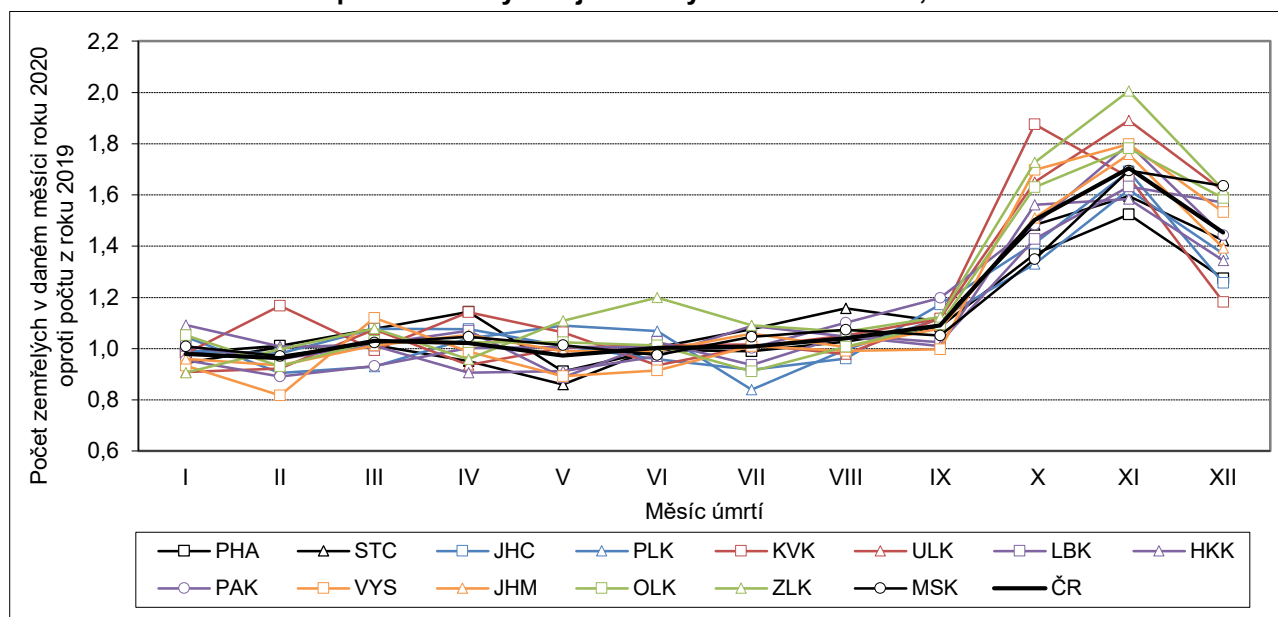
Kraj	Zemřelí muži				Zemřelé ženy				Podíl mužů mezi zemřelými (%)			
	2011	2015	2019	2020	2011	2015	2019	2020	2011	2015	2019	2020
Hl. město Praha	5 803	5 976	5 901	6 701	6 289	6 444	6 277	6 920	48,0	48,1	48,5	49,2
Středočeský	6 417	6 595	6 958	7 836	6 204	6 454	6 513	7 466	50,8	50,5	51,7	51,2
Jihočeský	3 280	3 519	3 574	4 006	3 094	3 414	3 311	3 794	51,5	50,8	51,9	51,4
Plzeňský	2 979	3 176	3 301	3 774	2 909	3 131	3 055	3 292	50,6	50,4	51,9	53,4
Karlovarský	1 574	1 664	1 762	2 083	1 506	1 604	1 643	1 943	51,1	50,9	51,7	51,7
Ústecký	4 474	4 712	4 760	5 590	4 367	4 526	4 448	5 203	50,6	51,0	51,7	51,8
Liberecký	2 129	2 289	2 322	2 697	2 099	2 269	2 285	2 555	50,4	50,2	50,4	51,4
Královéhradecký	2 920	2 924	2 995	3 448	2 828	2 912	2 906	3 246	50,8	50,1	50,8	51,5
Pardubický	2 723	2 775	2 805	3 299	2 642	2 665	2 753	3 084	50,8	51,0	50,5	51,7
Vysočina	2 570	2 604	2 864	3 401	2 461	2 574	2 772	3 049	51,1	50,3	50,8	52,7
Jihomoravský	5 775	5 998	6 123	7 097	5 691	6 108	6 067	6 918	50,4	49,5	50,2	50,6
Olomoucký	3 356	3 572	3 529	4 248	3 203	3 428	3 385	3 878	51,2	51,0	51,0	52,3
Zlínský	3 219	3 164	3 248	3 988	2 952	3 126	3 043	3 806	52,2	50,3	51,6	51,2
Moravskoslezský	6 922	6 966	7 197	8 431	6 462	6 584	6 565	7 536	51,7	51,4	52,3	52,8
ČR	54 141	55 934	57 339	66 599	52 707	55 239	55 023	62 690	50,7	50,3	51,0	51,5

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

³² V pozadí v Praze pravidelně vyššího počtu zemřelých žen než mužů stojí skladba populace Prahy podle pohlaví (z krajů nejvyšší zastoupení žen) a poměrně blízká úroveň úmrtnosti mužů a žen (nejnižší rozdíl naděje dožití, viz níže).

V prvních třech čtvrtletích roku 2020 se počet zemřelých (v meziročním vývoji a z hlediska řady měsíčních počtů) ještě nijak výrazně nevykročil běžnému sezónnímu kolísání. Nejméně zemřelých bylo ve většině krajů evidováno v květnu či červnu, pouze v kraji Zlínském již v dubnu a v Plzeňském a Olomouckém až v červenci (tab. 5.3). V průběhu posledního čtvrtletí roku však zemřelých výrazně přibývalo. Maxima, která obvykle připadala v rámci roku na měsíce leden až březen, se tak tentokrát přesunula na listopad (v 11 krajích), případně říjen (Karlovarský kraj) či prosinec (Liberecký a Moravskoslezský kraj) – do období, kdy v Česku probíhala podzimní vlna epidemie onemocnění covid-19. Do čtvrtého čtvrtletí roku se v jednotlivých krajích řadilo datum úmrtí až jedné třetiny všech zemřelých z roku 2020, když zvýšení počtu zemřelých v roce 2020 bylo koncentrováno právě do této části roku. Meziroční nárůst (obr. 5.1) byl ve všech krajích a ve všech třech měsících čtvrtého čtvrtletí minimálně 20%, v nejvyšších hodnotách dokonce až 100% (v listopadu 2020 v kraji Zlínském evidován dvojnásobek zemřelých oproti listopadu 2019).

Obr. 5.1 Meziroční změna počtu zemřelých v jednotlivých měsících roku, 2020

Tab. 5.3 Zemřelí podle měsíce úmrtí, 2020

Kraj	Počet zemřelých												podíl X–XII
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Hl. město Praha	1 104	1 081	1 144	1 057	936	961	986	1 050	1 019	1 420	1 519	1 344	31 %
Středočeský	1 187	1 264	1 160	1 077	975	1 077	1 169	1 145	1 153	1 630	1 798	1 667	33 %
Jihočeský	642	640	646	565	527	488	515	548	573	868	1 006	782	34 %
Plzeňský	589	564	540	518	533	514	457	504	555	740	831	721	32 %
Karlovarský	311	342	314	305	284	259	287	266	297	497	494	370	34 %
Ústecký	790	791	874	750	732	719	773	748	784	1 231	1 367	1 234	36 %
Liberecký	418	398	421	385	332	355	365	383	369	571	622	633	35 %
Královéhradecký	589	496	535	455	447	448	503	469	485	767	825	675	34 %
Pardubický	505	444	459	458	476	433	449	490	513	680	779	697	34 %
Vysočina	478	420	531	445	413	441	432	450	452	803	860	725	37 %
Jihomoravský	1 156	996	1 108	996	942	951	1 023	996	983	1 615	1 766	1 483	35 %
Olomoucký	638	593	635	573	537	570	523	601	593	895	1 039	929	35 %
Zlínský	558	566	576	512	541	572	525	547	573	898	1 001	925	36 %
Moravskoslezský	1 261	1 207	1 276	1 183	1 120	1 059	1 171	1 182	1 110	1 574	1 844	1 980	34 %
ČR	10 226	9 802	10 219	9 279	8 795	8 847	9 178	9 379	9 459	14 189	15 751	14 165	34 %

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném kraji/v ČR.

Absolutní počty zemřelých jsou ovlivněny nejen velikostí celé populace a úrovní její úmrtnosti, ale také věkovou a pohlavní strukturou dané populace a jejím vývojem v čase. Ta se mezi kraji liší, proto je třeba celkovou intenzitu úmrtnosti hodnotit pomocí ukazatelů odstraňujících vliv věkové struktury na počet zemřelých. Takovými ukazateli jsou nejběžněji naděje dožití při narození vycházející z podrobných úmrtnostních tabulek a standardizované míry úmrtnosti (viz níže). Na úrovni krajů Český statistický úřad standardně konstruuje úmrtnostní tabulky za dvouletá kalendářní období³³, s cílem eliminovat náhodné výkyvy způsobené kolísáním nízkých počtů událostí (úmrť) v některých věcích a letech.

Naděje dožití při narození měla v období let 2011–2012 až 2018–2019 ve všech krajích rostoucí trend, když případný meziroční pokles naděje dožití byl vždy jen dočasným výkyvem přerušujícím trend³⁴. Během těchto sedmi let vzrostla střední délka života u mužů v jednotlivých krajích o 2 %, což představovalo prodloužení života o 1,2 až 1,7 roku, v Karlovarském kraji pak méně – o 1 %, resp. o 0,8 roku. U žen vzrostla střední délka života za stejný časový úsek mírněji, ve většině krajů o 1 %, ve třech krajích (Pardubický, Vysočina, Moravskoslezský) o 2 %, v absolutním vyjádření v Karlovarském kraji o 0,5 roku³⁵, v ostatních krajích pak o 1,0 až 1,4 roku. U mužů k prodloužení průměrné délky života obecně přispělo zejména snížení úmrtnosti u šedesátníků a padesátníků, zatímco u žen hrálo největší roli zlepšení úmrtnostních podmínek v ještě starších věkových skupinách, u osmdesátnic, příp. žen 70–79letých³⁶. Mezi posledními dvěma obdobími let 2018–2019 a 2019–2020 byl, až na stagnaci u žen v Plzeňském kraji, u všech krajů a u obou pohlaví zaznamenán pokles naděje dožití při narození³⁷. Výsledky tak ukazují, že došlo k přerušení dlouhodobého trendu snižující se úmrtnosti, resp. rostoucí naděje dožití, a zvýšený počet zemřelých tak byl jednoznačně spjat se zhoršením úmrtnostních podmínek.

Naděje dožití mužů při narození dosahovala v období 2019–2020 v jednotlivých krajích hodnoty v rozmezí 73,9–78,2 let. V porovnání s předcházejícím dvouletým obdobím 2018–2019 (kdy činila 74,4–78,4 let) tak byla o 0,1–0,8 roku nižší. K největšímu zkrácení průměrné délky života mužů došlo v Kraji Vysočina, Zlínském, Moravskoslezském a Olomouckém (o 0,8–0,6 roku), naopak k nejmenšímu v Libereckém kraji (o 0,1 roku). Regionální rozložení nadprůměrných/podprůměrných hodnot se přitom zásadně nezměnilo. Nejvyšší průměrná očekávaná délka života dlouhodobě připadá na muže-obyvatele Prahy (78,2 let podle posledních údajů), přičemž jejich naděje dožití nadále převyšuje naději dožití mužů v ostatních krajích o více než jeden rok (poslední meziroční pokles byl zde navíc výrazně podprůměrný, o 0,2 roku). Druhou nejvyšší naději dožití při narození si stejně jako v letech 2016–2017 až 2018–2019 i v období 2019–2020 podrželi muži z Královéhradeckého kraje (76,8 let). Třetí příčka, kterou mezi lety 2011 a 2019 střídavě s Královéhradeckým krajem (a druhou příčkou) obsazoval Kraj Vysočina, tentokrát připadla kraji Jihomoravskému (76,3 let). Kraj Vysočina (s nadějí dožití mužů 75,9 let) sice ve skupině krajů s nadprůměrnou nadějí dožití mužů zůstal, propadl se však tentokrát až na 9. místo. Mezi kraje s vyšší střední délkou života mužů, než jakou vykazala Česká republika jako celek, se zařadily také kraje Jihočeský (76,2 let; 4. místo), Středočeský, Pardubický, Liberecký a Plzeňský. Zbylých pět krajů na tom bylo ve srovnání s celorepublikovou úrovní úmrtnosti pro období 2019–2020 naopak hůře. Vůbec nejhorší úmrtnostní poměry panovaly u mužů v Moravskoslezském a Ústeckém kraji (oba shodně 73,9 let), dále v kraji Karlovarském (74,5 let), Olomouckém a Zlínském (oba shodně 75,1 let). Podprůměrná byla jejich naděje dožití při narození i ve všech předcházejících letech sledované dekády, nejnižší z nich v Ústeckém.

³³ Úmrtnostní tabulky za ČR, kraje, i další územní jednotky jsou dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/obyvut_cr.

³⁴ Meziroční snížení naděje dožití při narození bylo mezi kraji čtenější pouze v období 2015–2016 u žen, kdy se týkalo pěti krajů, a 2017–2018 u mužů i u žen, kdy bylo evidováno u šesti krajů u každého pohlaví. Jinak byly meziroční úbytky výjimečné, týkající se v daném roce maximálně tří krajů (pro dané pohlaví).

³⁵ Nízký přírůstek byl odrazem zejména výrazného snížení naděje dožití žen v Karlovarském kraji pro období 2017–2018 (o 0,6 roku ve srovnání s obdobím 2016–2017). Přírůstek v následujícím období 2018–2019 vrátil naději dožití zpět pouze na hodnotu zaznamenanou již v období 2013–2014 a 2014–2015.

³⁶ Blíže viz publikace Vývoj obyvatelstva v krajích České republiky – 2019 (dostupná na <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2019>).

³⁷ V celorepublikovém pohledu se mezi obdobími let 2018–2019 a 2019–2020 (pro srovnatelnost vypočteny i na úrovni ČR dvouleté úmrtnostní tabulky) naděje dožití při narození snížila mužům o 0,4 roku a ženám o 0,3 roku.

Tab. 5.4 Naděje dožití při narození, 2011–2020 (dvouletá období)

Kraj	2011– 2012	2012– 2013	2013– 2014	2014– 2015	2015– 2016	2016– 2017	2017– 2018	2018– 2019	2019– 2020	- pořadí (1. = max)
Muži										
Hl. město Praha	76,9	77,2	77,4	77,5	77,7	78,1	78,3	78,4	78,2	1.
Středočeský	74,9	75,1	75,6	76,0	76,1	76,3	76,1	76,3	76,2	5.
Jihočeský	75,0	75,3	75,6	75,6	76,0	76,4	76,3	76,6	76,2	4.
Plzeňský	75,2	75,6	76,1	76,1	76,0	76,2	76,2	76,4	76,0	8.
Karlovarský	74,1	74,3	74,2	74,4	74,6	74,4	74,5	74,9	74,5	12.
Ústecký	73,0	72,9	73,4	73,8	73,8	74,1	74,2	74,4	73,9	13.
Liberecký	74,9	74,9	75,2	75,4	75,7	75,7	75,4	76,1	76,0	7.
Královéhradecký	75,6	75,9	76,2	76,5	76,8	77,2	77,2	77,2	76,8	2.
Pardubický	74,8	75,2	75,9	76,2	76,3	76,6	76,5	76,6	76,1	6.
Vysočina	75,5	75,8	76,2	76,5	77,0	77,0	76,9	76,7	75,9	9.
Jihomoravský	75,3	75,5	75,9	76,3	76,4	76,5	76,3	76,6	76,3	3.
Olomoucký	74,4	74,4	74,8	75,1	75,2	75,5	75,6	75,7	75,1	11.
Zlínský	74,3	74,7	75,0	75,4	75,4	75,5	75,8	75,9	75,1	10.
Moravskoslezský	73,3	73,7	73,9	74,1	74,2	74,5	74,5	74,5	73,9	14.
ČR ¹⁾	74,8	75,1	75,4	75,7	75,8	76,0	76,1	76,2	75,8	x
Ženy										
Hl. město Praha	81,9	82,0	82,3	82,4	82,5	82,7	83,0	83,0	82,9	1.
Středočeský	80,7	80,9	81,5	81,5	81,5	81,6	81,6	81,9	81,6	10.
Jihočeský	81,1	81,0	81,4	81,5	81,6	82,1	82,0	82,1	81,9	5.
Plzeňský	80,9	81,1	81,4	81,4	81,4	81,7	81,6	81,9	81,9	7.
Karlovarský	79,7	79,9	80,2	80,2	80,5	80,5	79,9	80,2	80,0	13.
Ústecký	79,1	79,2	79,4	79,7	79,7	79,8	80,0	80,2	79,9	14.
Liberecký	80,8	81,0	81,5	81,4	81,5	81,7	81,7	81,7	81,5	11.
Královéhradecký	81,4	81,4	81,9	82,2	82,0	82,4	82,6	82,5	82,4	2.
Pardubický	80,8	81,1	81,6	82,1	82,1	82,2	82,3	82,2	81,9	8.
Vysočina	81,4	81,8	82,5	82,6	82,4	82,7	83,0	82,7	82,3	4.
Jihomoravský	81,8	82,0	82,3	82,4	82,4	82,7	82,7	82,8	82,4	3.
Olomoucký	81,1	81,2	81,8	81,7	81,5	81,8	81,9	82,1	81,7	9.
Zlínský	81,5	81,5	81,5	81,8	82,2	82,3	82,4	82,6	81,9	6.
Moravskoslezský	79,9	80,1	80,5	80,8	81,0	81,1	81,1	81,2	80,9	12.
ČR ¹⁾	80,9	81,1	81,4	81,6	81,6	81,8	81,9	82,0	81,7	x

¹⁾ Pro srovnatelnost jsou hodnoty za ČR vypočteny stejně jako v případě krajů za dvouleté kalendářní období.

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném období pro dané pohlaví, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném období pro dané pohlaví.

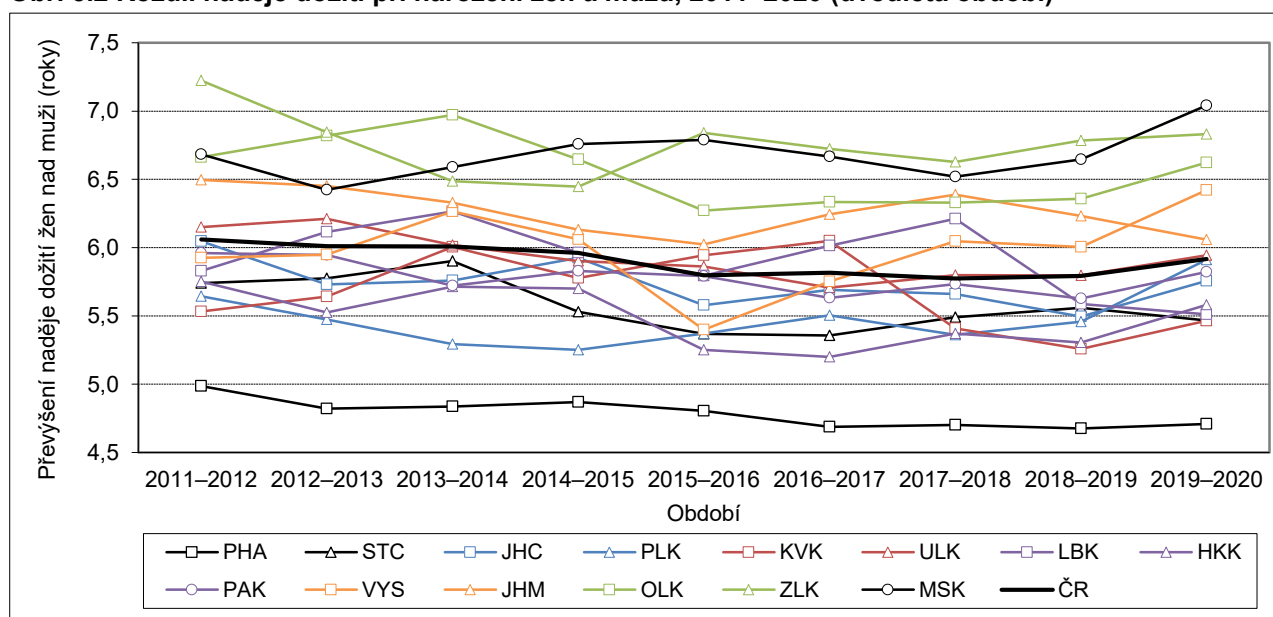
Také na straně žen patří Praha v mezikrajském srovnání ke krajům s dlouhodobě nejlepšími úmrtnostními poměry (tab. 5.4), i když v jejich případě nemá tak „mimořádné“ postavení jako u mužů. Obdobnou výši naděje dožití při narození jako v Praze totiž dlouhodobě zaznamenávají také ženy v Kraji Vysočina a v Jihomoravském kraji – na prvních místech se tyto kraje během poslední dekády střídaly. V období 2019–2020 dosáhla naděje dožití žen při narození, stejně jako v předešlém dvouletém období, nejvýše v Praze (82,9 let), a to tentokrát s nezvyklým odstupem od ostatních krajů (o 0,4 roku). Druhá nejvyšší (82,4 let) byla v Královéhradeckém kraji. Jihomoravský kraj se z dříve druhého místa posunul na třetí (82,4 let) a Kraj Vysočina na čtvrté (82,3 let), když v těchto dvou krajích se střední délka života žen meziročně o 0,4 roku snížila, zatímco v kraji Královéhradeckém v podstatě stagnovala (stejně jako v Praze). Pozici kraje s dlouhodobě (ne málo) nadprůměrnou nadějí dožití žen si udržel také Zlínský kraj (81,9 let), a to i přes její největší meziroční zkrácení (o 0,7 roku; další kraje maximálně o 0,4 roku).

Nejkratší průměrná délka života žen za období let 2019–2020 byla zaznamenána v Ústeckém kraji (79,9 let), v závěsu za ním pak v kraji Karlovarském (80,0 let). Tyto dva kraje byly na posledních dvou příčkách pravidelně v celém uplynulém desetiletí. Třetí nejkratší, ale s odstupem od dvou zmiňovaných krajů i od zbytku ostatních, pak byla pravidelně střední délka života žen v Moravskoslezském kraji (80,9 let v období

2019–2020). Ostatní kraje si byly z pohledu střední délky života žen poměrně blízké a to jak vzájemně, tak ve vztahu k průměru (naděje dožití při narození podle posledních údajů 81,5–81,9 let, tj. minimálně o 0,6 let výše než v Moravskoslezském kraji; pod průměrem kraj Liberecký a Středočeský, nad průměrem Olomoucký, Pardubický, Plzeňský, Zlínský a Jihočeský). Nejmenší změnu střední délky života žen mezi obdobími 2018–2019 a 2019–2020 zaznamenal kraj Plzeňský (stagnace), Královéhradecký (pokles v řádu setin roku) a Jihočeský (pokles o 0,1 roku).

Naděje dožití mužů při narození je pravidelně nižší než naděje dožití při narození žen. Největší rozdíl středních délek života mezi muži a ženami je dle výsledků úmrtnostních tabulek dlouhodobě v krajích na Moravě, a to obvykle důsledkem relativně horších úmrtnostních podmínek mužů. V období 2019–2020 převyšovala naděje dožití žen naději dožití mužů nejvíce, o 7,0 roku, v kraji Moravskoslezském. Sedmiletý rozdíl byl přitom naposledy zaznamenán před sedmi lety, v období 2013–2014 v kraji Olomouckém, zatímco v mezidobí se maxima držela nejvýše na 6,8 roku. Druhý nejvyšší byl rozdíl v naději dožití žen a mužů v období 2019–2020 v kraji Zlínském (o 6,8 roku), více než šestiletý ještě v kraji Olomouckém (6,6 roku), Vysočina (6,4 roku) a Jihomoravském (6,1 roku). Naopak nejbližší si byly naděje dožití žen a mužů, stejně jako v předchozích obdobích, v Hlavním městě Praze. V období 2019–2020 zde rozdíl činil 4,7 let, stejně jako o rok dříve, a pod hranici pěti let byl již osmým rokem. Žádný jiný kraj se pod tuto hladinu nedostal. V mezikrajském srovnání nižší nadúmrtnost mužů na úrovni 5,5–5,6 let vykazovaly dále kraje Karlovarský, Středočeský, Liberecký a Královéhradecký.

Obr. 5.2 Rozdíl naděje dožití při narození žen a mužů, 2011–2020 (dvouletá období)

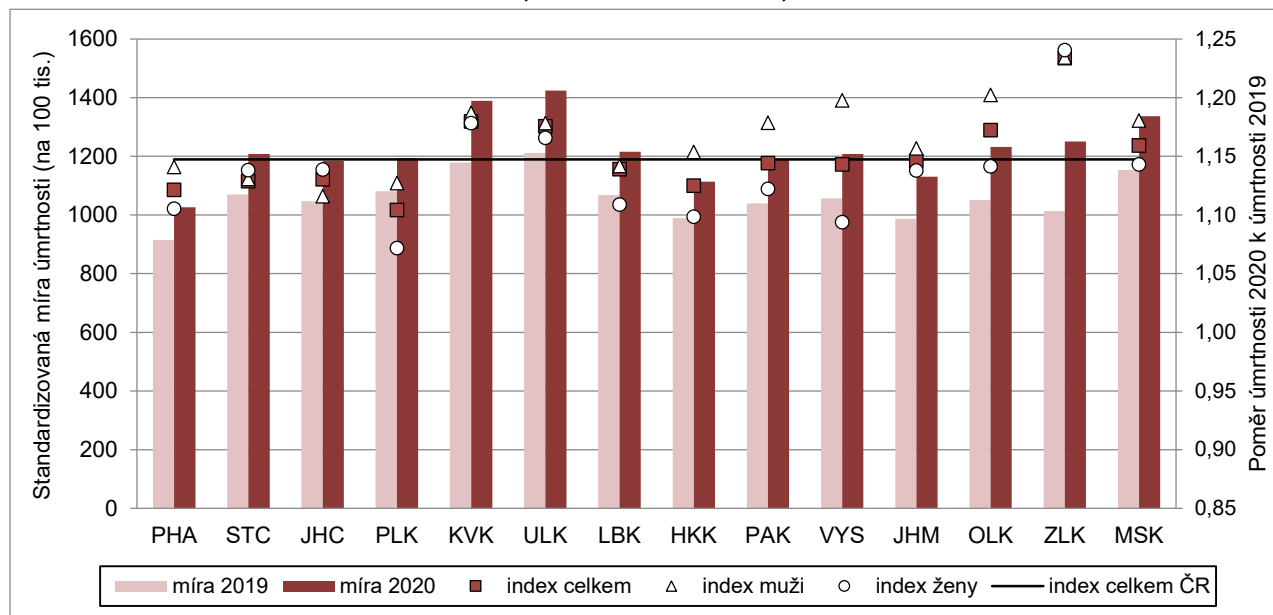
K rozdílu naděje dožití při narození mužů a žen přispívá nejvíce vyšší úmrtnost mužů-šedesátníků a sedmdesátníků. V období 2019–2020 se rozdílná úmrtnost mužů a žen ve věku 60–69 let podílela na celkovém rozdílu naděje dožití v jednotlivých krajích z 23–28 %, úmrtnost ve věku 70–79 let pak z dalších 24–30 %. V některých krajích se obdobnou měrou na nadúmrtnosti podílela i horší úmrtnost mužů ve věku 40–59 let (až 25% příspěvek v kraji Moravskoslezském, resp. 24% v Karlovarském a Vysočina a 23% v Olomouckém). Poměrně specificky v Ústeckém kraji ve srovnání s ostatními přispívala k rozdílu více (ze 16 % oproti průměrným 10 %) horší úmrtnost mužů než žen mladších 40 let a naopak méně (z 11 % oproti průměrným 14 %) úmrtnosti osob nad 80 let věku.

Meziroční změnu úrovně úmrtnosti mezi lety 2019 a 2020 mohou lépe než naděje dožití při narození z dvouletých obdobími zhodnotit standardizované míry úmrtnosti (a jejich vzájemné porovnání). V této publikaci byla za standard zvolena věková struktura obyvatelstva České republiky jako celku (mužů a žen dohromady) v daném roce v pětiletých věkových skupinách (resp. v intervalech 0, 1–4, 5–9, ..., 95+ let). V souladu

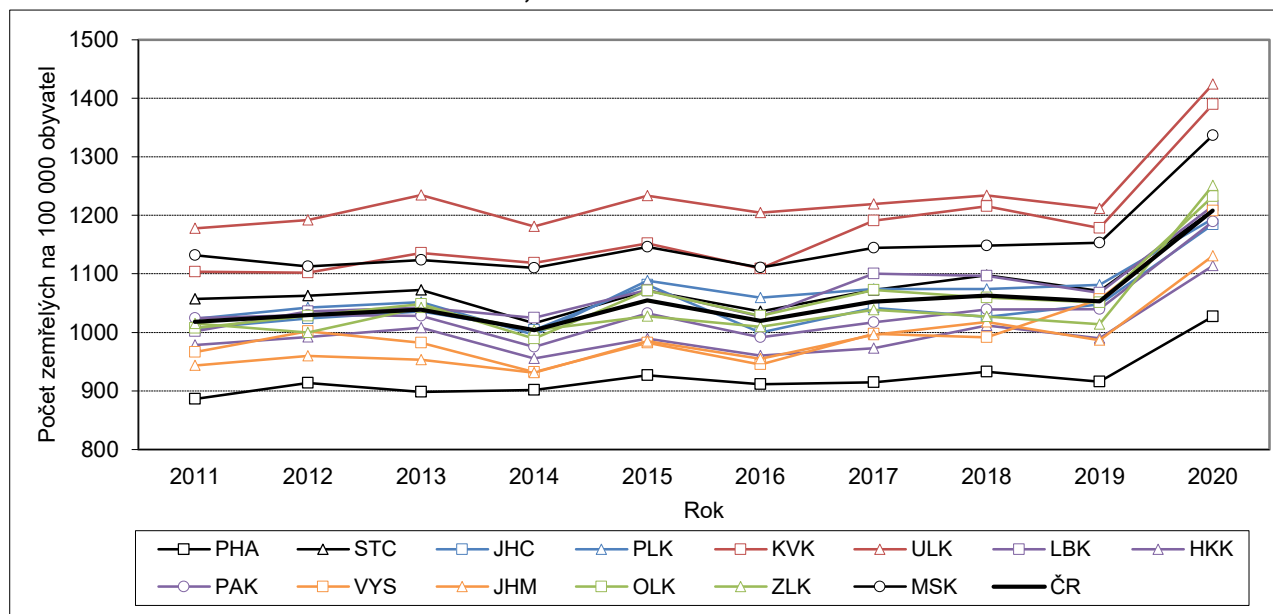

s vývojem absolutních počtů zemřelých ukázalo srovnání na největší meziroční nárůst úmrtnosti v kraji Zlínském, dále pak v Karlovarském, Ústeckém a Olomouckém, naopak nejmírnější bylo zhoršení úmrtnosti v Plzeňském kraji (a dále v Praze a Královéhradeckém kraji).

Obr. 5.3 Standardizovaná míra úmrtnosti, meziroční srovnání, 2019 a 2020

Obr. 5.4 Standardizovaná míra úmrtnosti, 2011–2020

Dlouhodobě poměrně stabilní **strukturu zemřelých podle příčin smrti** v roce 2020 výrazně ovlivnil covid-19 (v Mezinárodní klasifikaci nemocí pod kódem U07 v kapitole XXII. Kódy pro speciální účely), který byl určen jako základní příčina smrti u 10 539 zemřelých, tj. u 8,2 % úmrtí v roce 2020. Mírně vyšší bylo zastoupení zemřelých na covid-19 u mužů, když 5 938 zemřelých představovalo 8,9 % všech úmrtí mužů, zatímco u žen 4 601 zemřelých na covid-19 odpovídalo 7,3 % celku. V rámci jednotlivých krajů měl covid-19 jako základní příčina smrti největší váhu v Kraji Vysočina (10,2 %), v Karlovarském (9,5 %) a Jihomoravském (9,3 %), naopak nejnižší byl jeho podíl mezi všemi zemřelými v kraji Plzeňském (7,2 %) a Středočeském (7,3 %). I zde však, resp. ve všech krajích vyjma Jihočeského, představoval covid-19 z pohledu jednotlivých skupin příčin smrti (vymezených kapitolami MKN-10) třetí nejčastější příčinu úmrtí v roce 2020, v Jihočeském čtvrtou. Nejčastějšími příčinami smrti, stejně jako v předchozích letech, byly i v roce 2020 nemoci oběhové

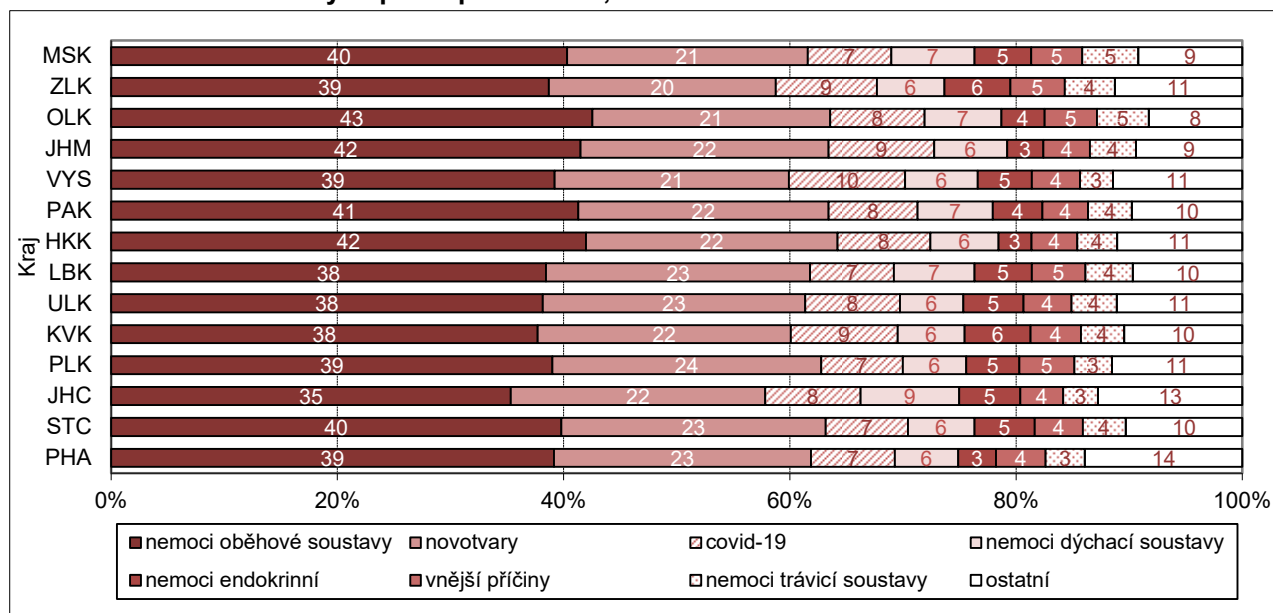
soustavy, na druhém místě pak novotvary. Ze třetího místa na čtvrté (s výjimkou Jihočeského kraje) byly covidem-19 odsunuty nemoci dýchací soustavy.

Zavedení nové příčiny do statistiky, která absorbovala až jednu desetinu úmrtí, pochopitelně ovlivnilo podíly zemřelých, které připadly na jednotlivé skupiny příčin, a které tak v meziročním srovnání valnou většinou poklesly. Nemoci oběhové soustavy v jednotlivých krajích stály v roce 2020 za 35–43 % úmrtí, zatímco o rok dříve za 38–45 % (a v roce 2011 za 45–51 %, když v průběhu desetiletí měl jejich podíl mírně klesající tendenci). Absolutní počet zemřelých na nemoci oběhové soustavy přitom mezi roky 2019 a 2020 ve všech krajích vzrostl, a to o 3 (Kraj Vysočina) až 16 % (Zlínský kraj).

Počet úmrtí na novotvary se naopak v celorepublikovém pohledu mezi roky 2019 a 2020 mírně (o 1 %) snížil, meziročně méně bylo úmrtí na novotvary také v osmi krajích (nejvíce, o 6 %, se snížil jejich počet v Praze). Naopak v šesti krajích (v Plzeňském, Královéhradeckém, Olomouckém, Středočeském, Zlínském a nejvíce, o 4 %, v Ústeckém) jich meziročně přibylo. Zastoupení novotvarů na všech příčinách smrti v roce 2020 dosáhlo v jednotlivých krajích 22–24 % a bylo tak o 2–4 p. b. nižší než v roce 2019, přičemž na obdobné úrovni se drželo i v letech předcházejících (24–28 % v roce 2011).

Další skupiny onemocnění stojí za již podstatně menším počtem zemřelých (obr. 5.5). Nemoci dýchací soustavy, které v letech 2012–2019 reprezentovaly třetí³⁸ nejčastější příčinu smrti a v roce 2020 čtvrtou (s výjimkou Jihočeského kraje), způsobily v roce 2020 v jednotlivých krajích 6–9 % úmrtí (v tomto rozmezí se jejich podíl pohyboval i v roce 2019). Porovnáme-li absolutní počet zemřelých na nemoci dýchací soustavy v posledních dvou letech, tak v úhrnu jich bylo v roce 2020 jen mírně více (o 1 %), na úrovni krajů však byl jejich meziroční vývoj poměrně různorodý. V polovině krajů úmrtí na nemoci dýchací soustavy meziročně ubylo, přičemž v Karlovarském kraji až o 20 % a v Ústeckém o 11 %. V druhé polovině krajů, kde úmrtí na nemoci dýchací soustavy meziročně přibylo, byl nárůst nejdynamičtější ve Zlínském kraji (o 16 %) a v kraji Jihočeském (o 15 %). Není však vyloučeno, že v hodnotách (a obecně ve struktuře příčin smrti) se odráží různá kódovací praxe lékařů napříč kraji, v roce 2020 zkomplikovaná novým onemocněním (covid-19) a jeho vykazováním jako příčiny smrti.

Obr. 5.5 Struktura zemřelých podle příčin smrti, 2020

³⁸ V roce 2011 byl třetí nejvyšší počet zemřelých na vnější příčiny (podíl 5,6 %), nemoci dýchací soustavy byly čtvrté (s 5,3% podílem).

K dalším skupinám příčin, které se standardně podílejí každá zhruba na 4–6 % úmrtí v kraji, patří nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (v roce 2020 v celorepublikovém pohledu na 5. místě), vnější příčiny (6. místo), tj. dopravní nehody, jiné nehody, pády, (sebe)vraždy, otravy aj., a nemoci trávicí soustavy (7. místo). Pořadí těchto čtyř posledně jmenovaných skupin není v jednotlivých krajích vždy shodné, rozdíly v procentuálním zastoupení však nejsou výrazné (tab. 5.5). V roce 2020 byly pátou nejčastější příčinou úmrtí v devíti krajích, stejně jako v republice jako celku, nemoci endokrinní, ve čtyřech krajích (Plzeňský, Královéhradecký, Jihomoravský a Olomoucký) byly na této pozici vnější příčiny a v Praze jako jediné specificky nemoci nervové soustavy (v celorepublikovém pohledu až osmá nejčastější skupina úmrtí).

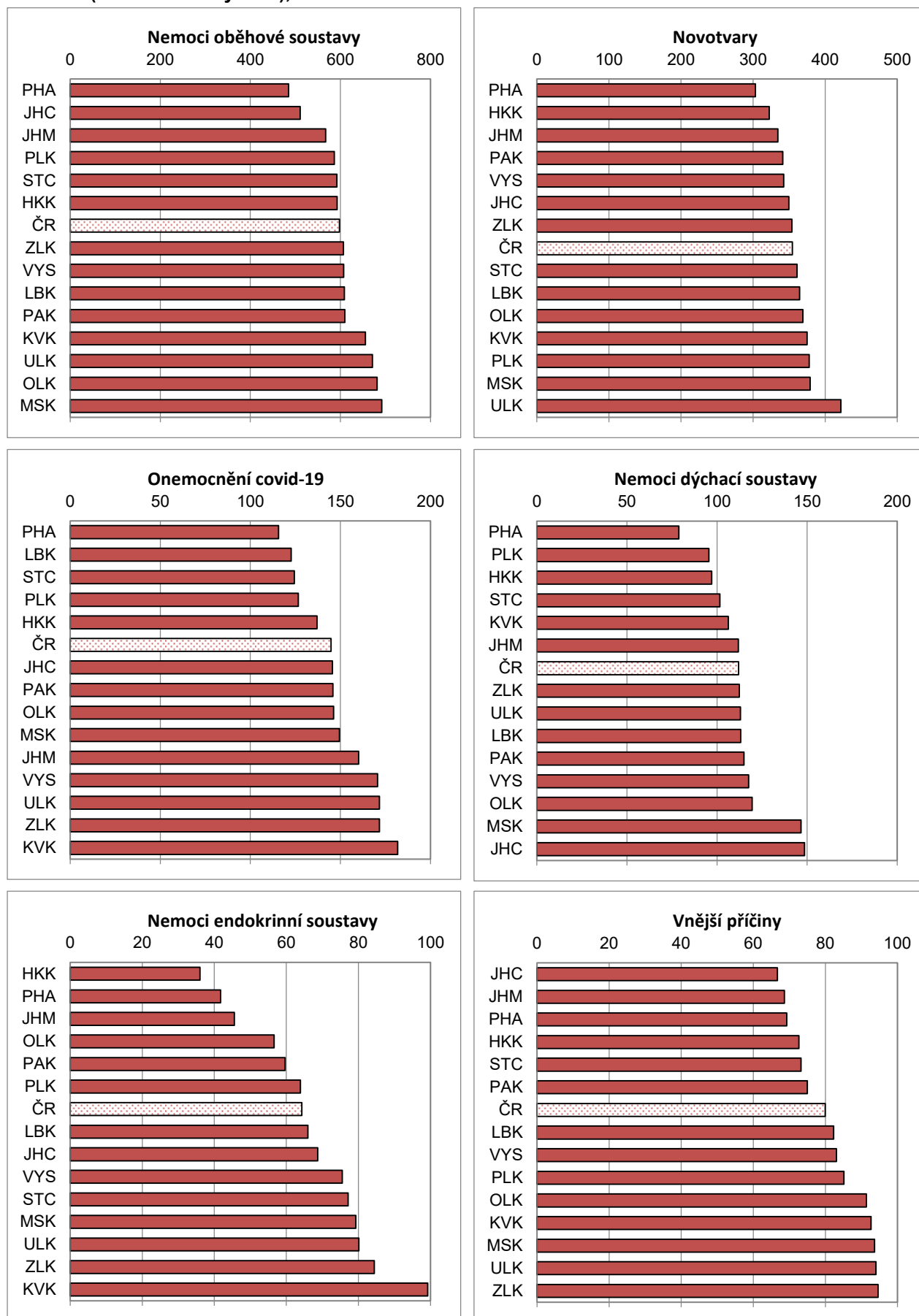
Nemoci oběhového systému a novotvary jsou zdaleka nejčastějšími základními příčinami smrti i pro samotné muže, resp. ženy, a to ve všech krajích (tab. 5.5). Dominance nemocí oběhové soustavy je přitom dlouhodobě výraznější na straně žen. V roce 2020 stály v jednotlivých krajích za 38 (Jihočeský kraj) až 46 % (Olomoucký a Jihomoravský kraj) úmrtí žen, zatímco u zemřelých mužů za 33 (Jihočeský) až 39 % (Královéhradecký a Olomoucký). Váha novotvarů jakožto druhé nejčastější příčiny úmrtí mužů i žen byla naopak, stejně jako v předchozích letech, ve všech krajích mírně vyšší u zemřelých mužů (22–26 %, minimum Zlínský kraj, maximum Plzeňský) než u žen (18–22 %, minimum Zlínský kraj, maximum Praha, obdobně i Karlovarský a Středočeský kraj). Od třetího místa se již pořadí hlavních skupin příčin smrti podle pohlaví obvykle liší. Obecně přitom bývá diference mezi pohlavími v zastoupení příčiny nejvýraznější u vnějších příčin (v úhrnu za ČR pátá nejčastější příčina úmrtí, u žen až o osmá): v roce 2020 u mužů pokrývaly 5–6 % úmrtí v kraji, zatímco u žen 2–4 %. Onemocnění covid-19 bylo, stejně jako v celorepublikovém pohledu, v roce 2020 na pozici třetí nejčastější příčiny smrti zároveň u mužů i u žen celkem ve 12 krajích. Pouze v Jihočeském kraji u zemřelých žen a v kraji Moravskoslezském u zemřelých mužů nadále uhájily třetí místo nemoci dýchací soustavy (covid-19 byl čtvrtý). V případě nemocí dýchací soustavy a jejich zastoupení mezi zemřelými muži platila čtvrtá příčka s touto jedinou výjimkou ve všech krajích. U zemřelých žen byl žebříček pestřejší, když na čtvrtém místě byly nemoci dýchací soustavy jen v polovině krajů, v dalších pěti (Středočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Zlínský) byly čtvrtou nejčastější příčinou úmrtí žen nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek, v Praze nemoci nervové soustavy a v Jihočeském již zmiňovaný covid-19. Obdobně tomu bylo s umístěním příčin na 5. místě: u mužů tuto příčku obsadily téměř jednotně vnější příčiny, výjimečný byl pouze Jihomoravský kraj s pátými nejčastějšími nemocemi trávicí soustavy, zatímco u žen byly v polovině krajů páté nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek, v pěti krajích nemoci dýchací soustavy a ve dvou nemoci nervové soustavy.

Struktura zemřelých podle příčin úmrtí se diferencuje také podle věku³⁹. Různé věkové složení krajských populací tak má vliv i na celkovou strukturu zemřelých podle příčin. Pro porovnání intenzity úmrtnosti na jednotlivé (nejčastější) skupiny příčin smrti jsou proto využívány standardizované ukazatele, které eliminují vliv rozdílného věkového složení obyvatel (v území a čase). Ve většině případů bylo výsledky v souladu se strukturou absolutních počtů událostí. Standardizované míry úmrtnosti u mužů i u žen (tab. 5.6) dosahovaly v roce 2020 ve všech krajích nejvyšších hodnot pro nemoci oběhové soustavy a (na druhém místě) novotvary. Ve 13 krajích byla třetí nejvyšší úmrtnost na covid-19, pouze v Jihočeském (u mužů i u žen) šlo o úmrtnost na nemoci dýchací soustavy. Na dalších místech byla již diference opět větší. Zatímco u mužů byla čtvrtá nejvyšší úmrtnost téměř plošně na nemoci dýchací soustavy (včetně Moravskoslezského kraje, kde z pohledu absolutních počtů byly již třetí), pouze v Jihočeském na covid-19, u žen byly nemoci dýchací soustavy na čtvrtém místě v polovině krajů (Liberecký, Královéhradecký, Pardubický, Vysočina, Jihomoravský, Olomoucký, Moravskoslezský), v dalších pěti (Středočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký a Zlínský) byla čtvrtá nejvyšší úmrtnost žen na nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek, v Praze na nemoci nervové soustavy a v Jihočeském kraji na covid-19. Obdobně tomu bylo i na 5. místě (s mírnými rozdíly oproti pořadí absolutních počtů): v 11 krajích byla pátá nejvyšší úmrtnost mužů na vnější příčiny, pouze ve Středočeském, Jihočeském a Karlovarském kraji šlo o úmrtnost na nemoci endokrinní; u žen byly páté buď nemoci dýchací soustavy (6 krajů) nebo nemoci endokrinní (4 kraje) nebo nemoci trávicí soustavy (2 kraje).

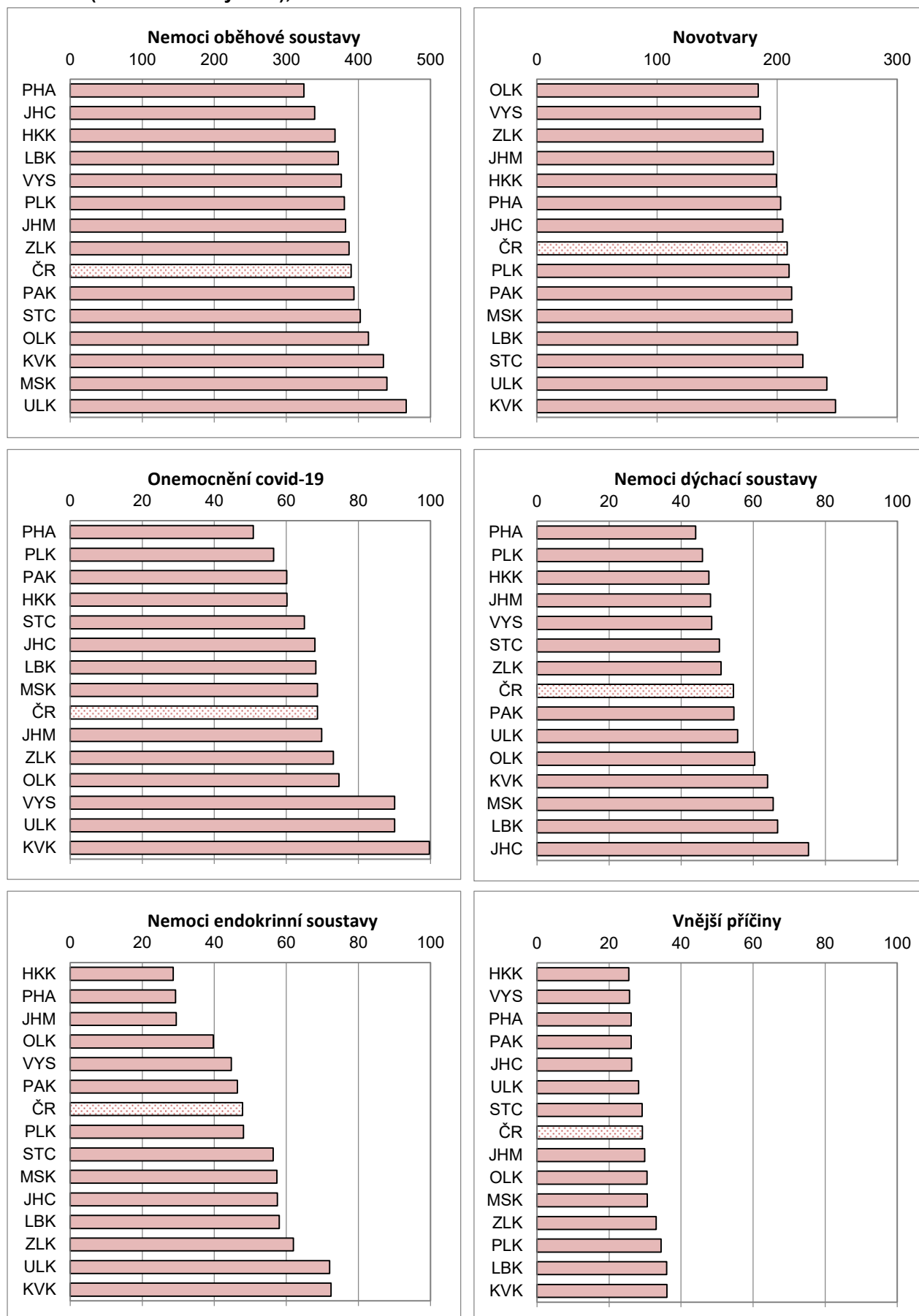
³⁹ Viz např. Vývoj obyvatelstva České republiky (<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2020>).

Obr. 5.6 Standardizované míry úmrtnosti mužů na nejčtenější skupiny příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2020

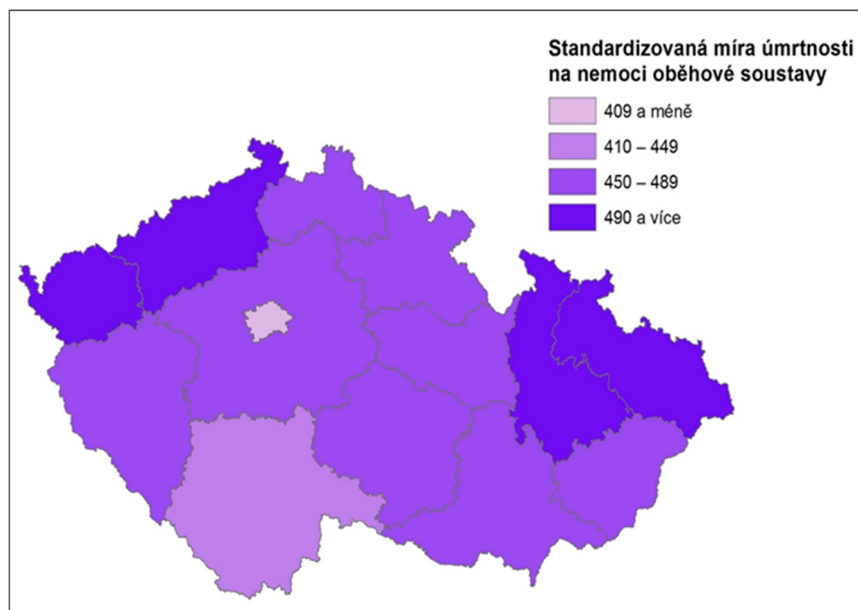
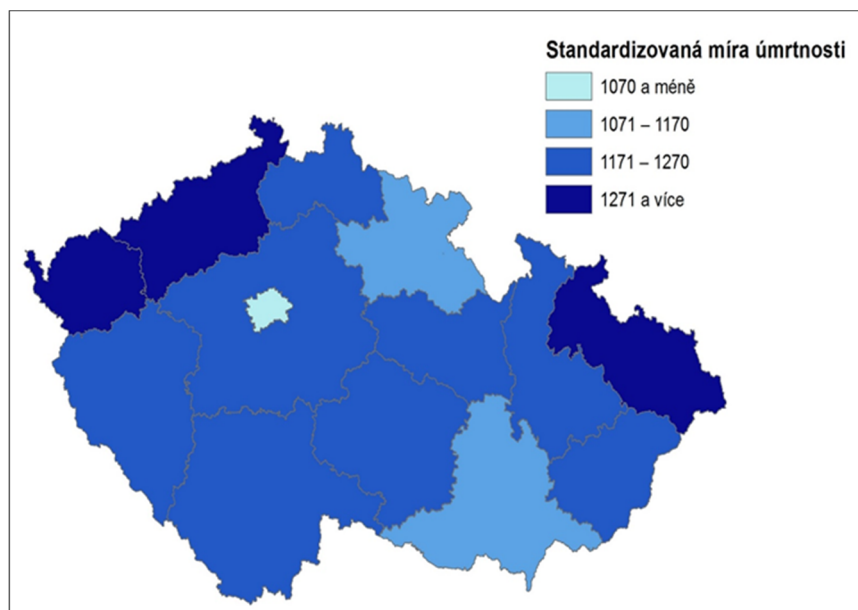

Obr. 5.7 Standardizované míry úmrtnosti žen na nejčtenější skupiny příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2020

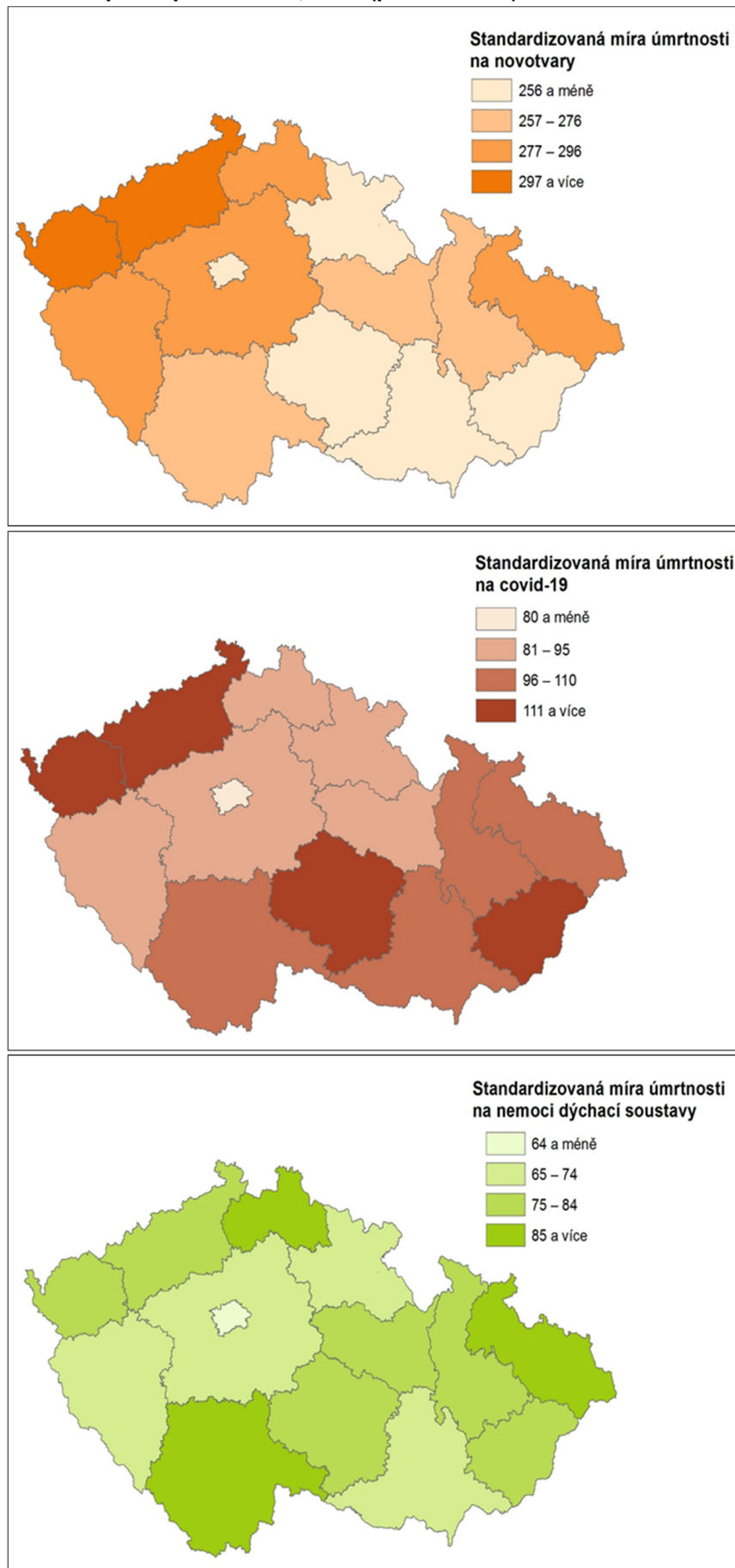

Porovnáme-li hodnoty měr úmrtnosti v jednotlivých skupinách příčin smrti napříč kraji, pozice kraje nebyla u všech sledovaných příčin úmrtí vždy stejná (tab. 5.6, obr. 5.6–5.7). Například Jihočeský kraj, který patří v celkovém pohledu ke krajům s mírně podprůměrnou úmrtností, vykazuje dlouhodobě v porovnání krajů vysokou úmrtnost na nemoci dýchací soustavy (v roce 2020 vůbec nejvyšší u mužů i u žen), Praha a Kraj Vysočina mají zase oproti jiným příčinám (a v mezikrajském srovnání) horší úmrtnost na nemoci nervové soustavy. Dle výsledných standardizovaných měr úmrtnosti pro rok 2020 si byly kraje nejbližší (stejně jako o rok dříve) v úrovni úmrtnosti na novotvary. V případě mužů dosahovala úmrtnost na novotvary v jednotlivých krajích na 86 (Praha) až 119 % (Ústecký kraj) celorepublikové hodnoty, u žen pak od 88 (Olomoucký kraj) po 119 % (Karlovarský kraj). Největší variabilita se naopak vyskytovala v případě měr úmrtnosti na nemoci endokrinní (kraje ve vztahu k ČR od 56 do 154 % u mužů a od 60 do 151 % u žen, když hranice určovaly v obou případech kraje Královéhradecký a Karlovarský), nemoci nervové soustavy, u mužů i v úmrtnosti na nemoci trávicí soustavy.

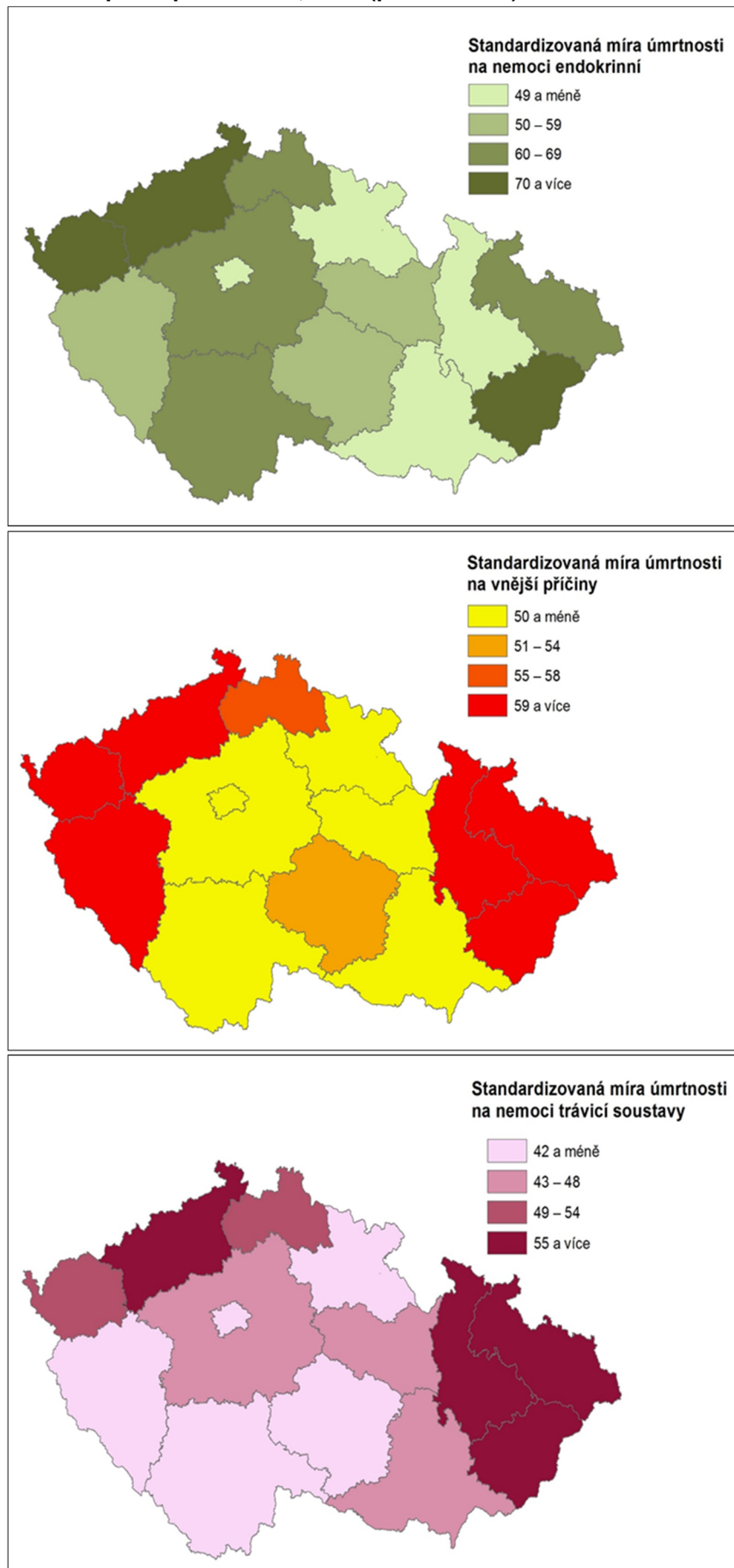
Obr. 5.8 Standardizované míry úmrtnosti (na 100 000 obyvatel) na nejčtenější skupiny příčin smrti, 2020

Obr. 5.8 Standardizované míry úmrtnosti (na 100 000 obyvatel) na nejčtenější skupiny příčin smrti podle příčin úmrtí, 2020 (pokračování)

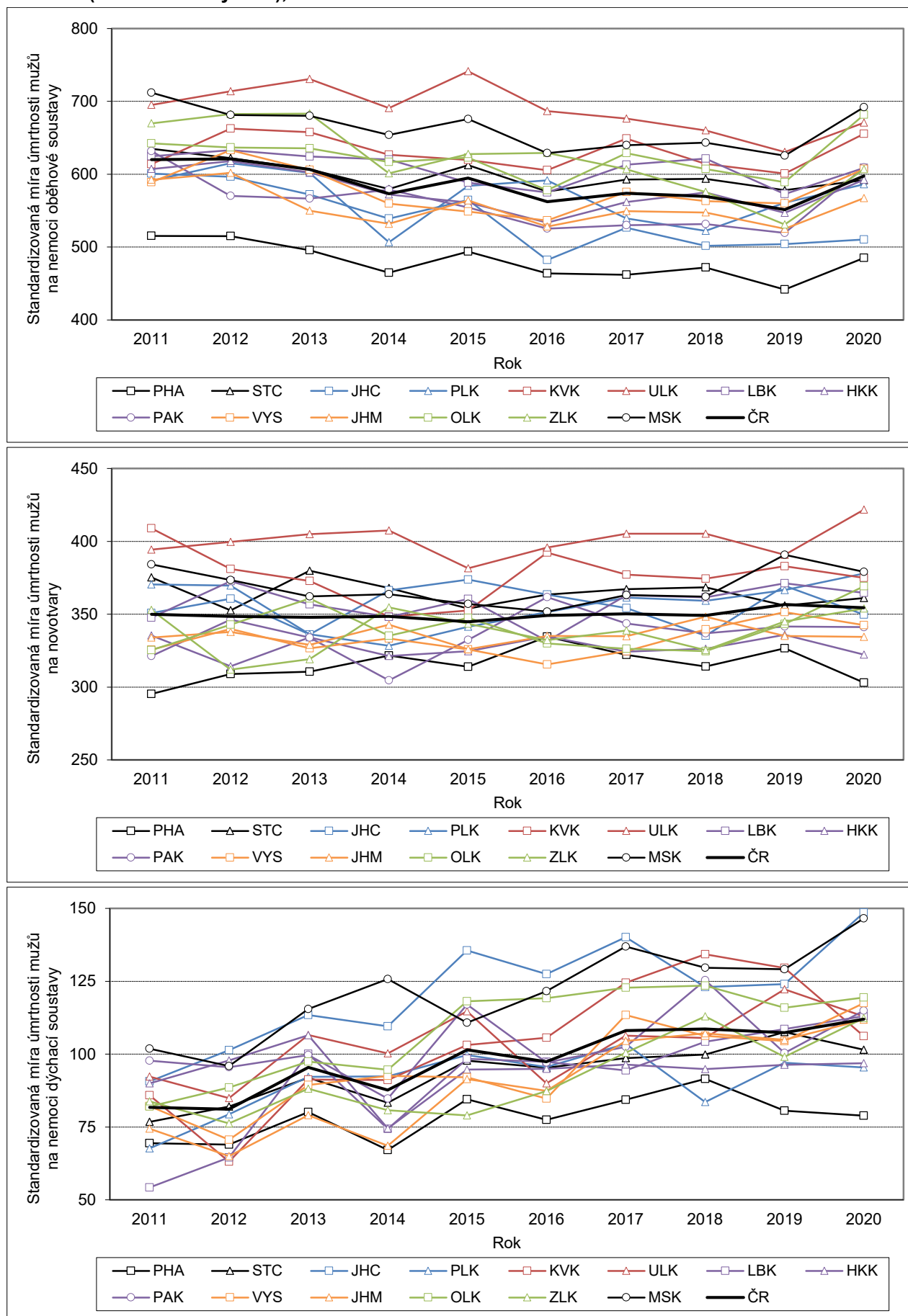

Obr. 5.8 Standardizované míry úmrtnosti (na 100 000 obyvatel) na nejčtenější skupiny příčin smrti podle příčin úmrtí, 2020 (pokračování)

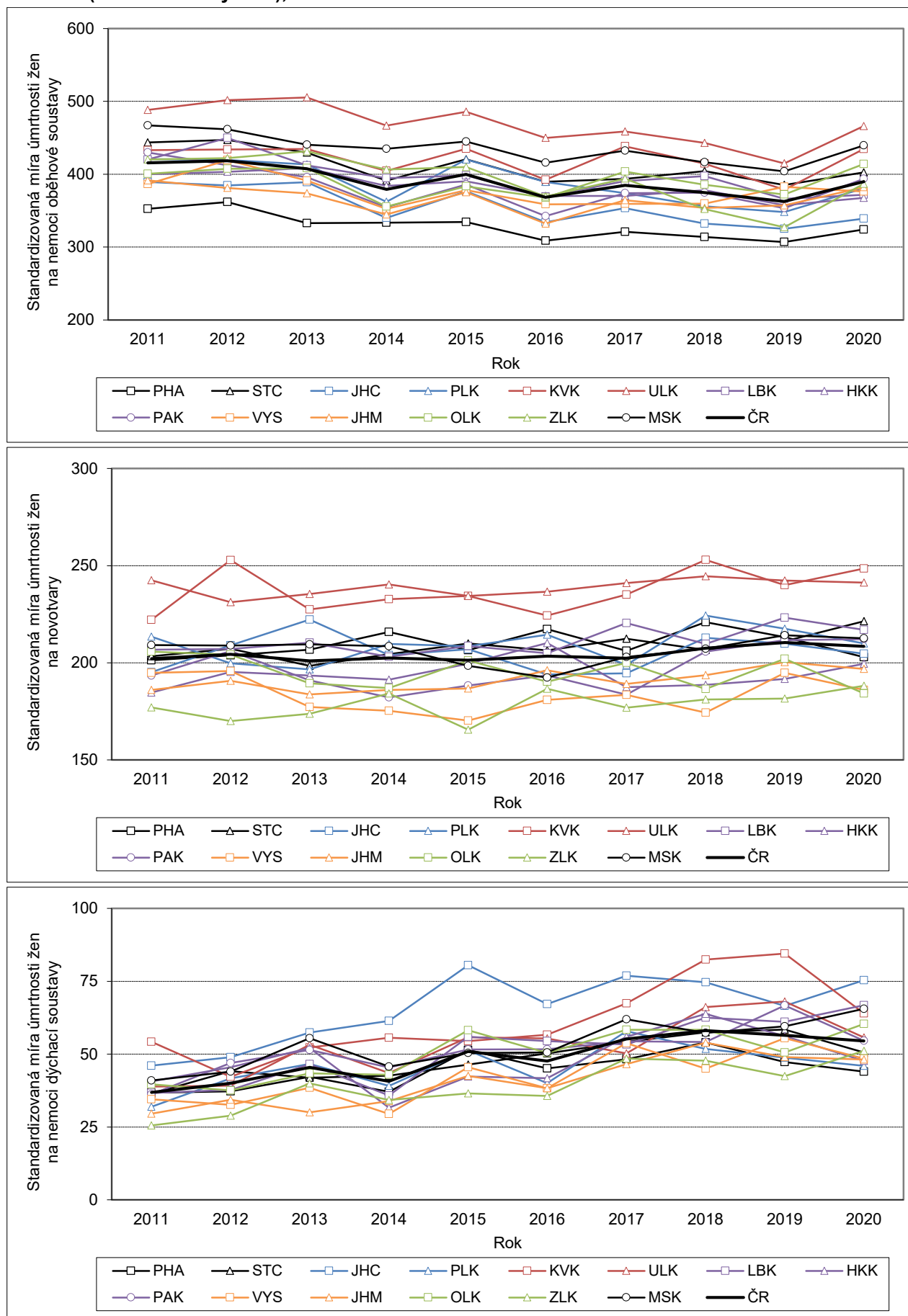

Z hlediska vývoje standardizovaných měr úmrtnosti na hlavní skupiny příčin v čase (obr. 5.9 a 5.10) byly trendy vývoje v krajích obdobné. Míra úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy měla v období 2011–2019 u mužů i u žen klesající trend, v roce 2020 se v celkovém pohledu meziročně zvýšila ve všech krajích (od 3% růstu ve Středočeském kraji a v Kraji Vysočina po 16% růst v kraji Zlínském). Míra úmrtnosti na novotvary u mužů i u žen v průběhu desetiletí 2011–2020 spíše stagnovala (příp. se zvýšila jen mírně). V případě úmrtnosti na nemoci dýchací soustavy byl obecně pozorován mírně rostoucí trend (u mužů v Královéhradeckém kraji úmrtnost na tuto příčinu spíše stagnovala).

Obr. 5.9 Standardizované míry úmrtnosti mužů na nejčtenější skupiny příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2011–2020

Obr. 5.10 Standardizované míry úmrtnosti žen na nejčtenější skupiny příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2011–2020

6 Migrace

Migrační pohyb hraje ve vývoji počtu obyvatel kraje důležitou roli. Větší váhu má přitom většinou migrační pohyb přes hranice republiky než po území republiky. Specifický je v tomto směru Středočeský kraj, jenž významně roste zejména vnitřní migrací, přesněji zejména stěhováním obyvatel z Prahy. Hlavní město Praha zase dominuje nad ostatními kraji přírůstkem obyvatel stěhováním ze zahraničí. V roce 2020 byla statistika zahraniční migrace ovlivněna novelizací zákona o pobytu cizinců, nejvíce se projevila v Moravskoslezském kraji.

Na úrovni jednotlivých krajů je celková migrace výsledkem dvou druhů migračního pohybu – přes hranice republiky (migrace zahraniční) a uvnitř republiky (migrace vnitřní, přes hranici daného kraje). Tyto dva typy migrace přitom mohou působit stejným směrem (ve prospěch růstu/úbytku populace) či směry opačnými (díky čemuž se absolutní hodnota výsledné bilance snižuje). V případě menší populace bilance stěhování mnohdy meziročně silně kolísá. V pozadí výkyvů i v jiných, početnějších, krajích mohou v některých případech stát i případné administrativní zásahy, aktualizace zdrojových informačních systémů⁴⁰ (zejména pokud jde o stěhování cizích státních příslušníků), či výrazná změna vnějších podmínek. V roce 2020 byla statistika migrace významně ovlivněna hned dvěma faktory – dočasným legislativním omezením možnosti migračního pohybu v rámci protiepidemických opatření (proti šíření onemocnění covid-19) a novelizací zákona o pobytu cizinců⁴¹.

Celkově kladný migrační přírůstek v roce 2020 zaznamenalo 9 ze 14 krajů. Stejně početní rozložení krajů na migračně ziskové/ztrátové bylo naposledy evidováno v roce 2017, v roce 2018 a 2019 byla převaha ziskových krajů vyšší (v roce 2018 kladný migrační přírůstek v 11 krajích, v roce 2019 ve 13 – vymyká se pouze Moravskoslezský). Vůbec největší byl přírůstek stěhováním v absolutním počtu i v relativním vyjádření (v přepočtu na tisíc obyvatel) v roce 2020, stejně jako v předchozích třech letech, ve Středočeském kraji (9,9 ‰ v roce 2020) a druhý nejvyšší v Hlavním městě Praze (7,3 ‰). Třetí nejvyšší byla míra celkového migračního přírůstku opět v kraji Plzeňském (3,9 ‰), tentokrát se však na rozdíl od předchozích dvou let (tab. a obr. 6.1) výrazně neodchylovala od ostatních krajů (čtvrtá nejvyšší v Jihomoravském kraji a to 3,8 ‰). Kladný migrační přírůstek v roce 2020 zaznamenal také kraj Pardubický (2,1 ‰), Jihočeský (1,1 ‰), Královéhradecký (0,6 ‰), Vysočina (0,3 ‰) a Olomoucký (0,1 ‰). Naopak úbytek obyvatel migrací charakterizoval demografický vývoj v kraji Moravskoslezském (-3,0 ‰, nejhorší výsledek v průběhu desetiletí 2011–2020), dále pak v kraji Ústeckém (-1,4 ‰), Libereckém (-1,2 ‰) a Zlínském (-0,8 ‰), drobný (o 9 osob) i v kraji Karlovarském.

S výjimkou kraje Jihomoravského, kde byl přírůstek obyvatel stěhováním v roce 2020 vyšší než v roce 2019 (o 1,3 tisíce), ve všech krajích celkové saldo migrace v roce 2020 meziročně kleslo. Největší snížení bylo evidováno v Plzeňském kraji (o 3,2 tisíce; o 58 % nižší oproti saldu z roku 2019) a v Praze (o necelých 3,2 tisíce, 25% meziroční pokles), dále v kraji Moravskoslezském (o 2,5 tisíce, více jak 2násobný úbytek proti roku 2019) a Ústeckém (o 2,4 tisíce, z kladných 1,3 tisíce na záporných 1,1 tisíce), naopak nejmenší meziroční změna nastala v kraji Olomouckém (o méně než 30 osob). Z pohledu vývoje míry migračního

⁴⁰ Údaje o stěhování přebírá Český statistický úřad ze dvou informačních systémů spravovaných Ministerstvem vnitra. Zdrojem dat o stěhování českých občanů je Informační systém evidence obyvatel (ISEO), pro data o stěhování cizích státních občanů pak Cizinecký informační systém (CIS). Pouze na počátku dekády, do poloviny roku 2012, byla data o stěhování za všechny osoby (bez ohledu na státní občanství) přebírána výhradně z ISEO.

⁴¹ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, byl v průběhu roku 2019 novelizován zákonem č. 176/2019 Sb., zákonem č. 255/2019 Sb. a zákonem č. 277/2019 Sb. Mimo jiné bylo ustanoveno (§87n), že potvrzení o přechodném pobytu na území ČR je vydávané s dobou platnosti na 10 let. V souvislosti s vydáváním nových průkazů tak docházelo k aktualizaci údajů v informačním systému, resp. k ukončení pobytu osob, které získaly povolení k přechodnému pobytu před více než 10 lety, a nyní jim již nový průkaz vydán nebyl. Tyto aktualizace přitom nebyly centralizované, jejich časování a intenzita se lišily regionálně. Z pohledu statistiky jsou přitom veškeré osoby, které přestanou figurovat v CIS, považovány za osoby vystěhované, i když k reálnému vystěhování mohlo dojít dříve (bez odhlášení), popř. k pohybu nedošlo vůbec (cizinec se o prodoužení povolení nepřihlásil). Dle odhadu ČSÚ šlo na vrub administrativním zásahům v roce 2020 zhruba 10 tisíc vystěhovaných zahraničním stěhováním (z celkových 28,7 tisíce).

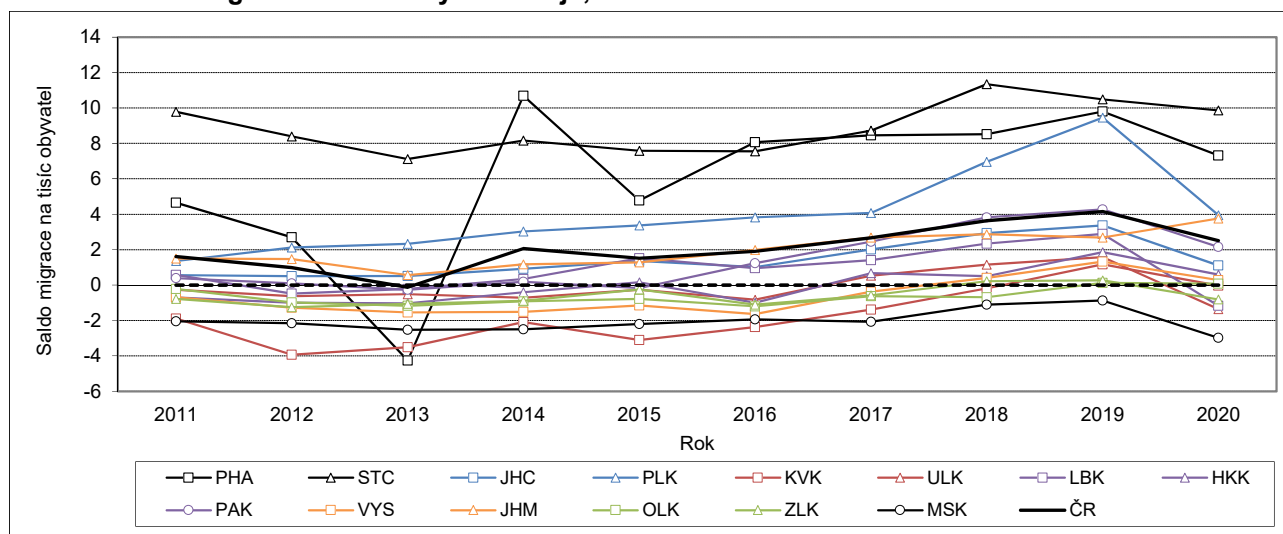
salda (saldo na tisíc obyvatel kraje) byl pokles salda migrace mezi roky 2019 a 2020 nejvýraznější v Plzeňském kraji (o 5,5 promilových bodů) a v kraji Libereckém (o 4,1 prom. b.).

Tab. 6.1 Saldo (celkové) migrace, 2011–2020

Kraj	Absolutně							Relativně (na 1 000 obyvatel)						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	5 751	6 031	10 271	10 880	11 076	12 890	9 715	4,6	4,8	8,1	8,5	8,5	9,8	7,3
Středočeský	12 449	10 024	10 072	11 738	15 448	14 444	13 721	9,8	7,6	7,6	8,7	11,4	10,5	9,9
Jihočeský	362	867	644	1 286	1 885	2 170	716	0,6	1,4	1,0	2,0	2,9	3,4	1,1
Plzeňský	775	1 939	2 207	2 363	4 050	5 556	2 332	1,4	3,4	3,8	4,1	7,0	9,5	3,9
Karlovarský	-573	-928	-703	-410	-54	346	-9	-1,9	-3,1	-2,4	-1,4	-0,2	1,2	0,0
Ústecký	-226	-221	-678	433	948	1 290	-1 115	-0,3	-0,3	-0,8	0,5	1,2	1,6	-1,4
Liberecký	254	663	422	618	1 036	1 282	-519	0,6	1,5	1,0	1,4	2,3	2,9	-1,2
Královéhradecký	-388	85	-552	366	279	1 023	324	-0,7	0,2	-1,0	0,7	0,5	1,9	0,6
Pardubický	204	-85	639	1 267	1 981	2 232	1 123	0,4	-0,2	1,2	2,4	3,8	4,3	2,1
Vysočina	-352	-591	-833	-188	205	678	140	-0,7	-1,2	-1,6	-0,4	0,4	1,3	0,3
Jihomoravský	1 748	1 507	2 334	3 161	3 408	3 184	4 494	1,5	1,3	2,0	2,7	2,9	2,7	3,8
Olomoucký	-144	-491	-761	-393	-433	78	49	-0,2	-0,8	-1,2	-0,6	-0,7	0,1	0,1
Zlínský	-456	-142	-647	-337	125	151	-476	-0,8	-0,2	-1,1	-0,6	0,2	0,3	-0,8
Moravskoslezský	-2 515	-2 681	-2 351	-2 511	-1 325	-1 054	-3 568	-2,0	-2,2	-1,9	-2,1	-1,1	-0,9	-3,0
ČR	16 889	15 977	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927	1,6	1,5	1,9	2,7	3,6	4,1	2,5

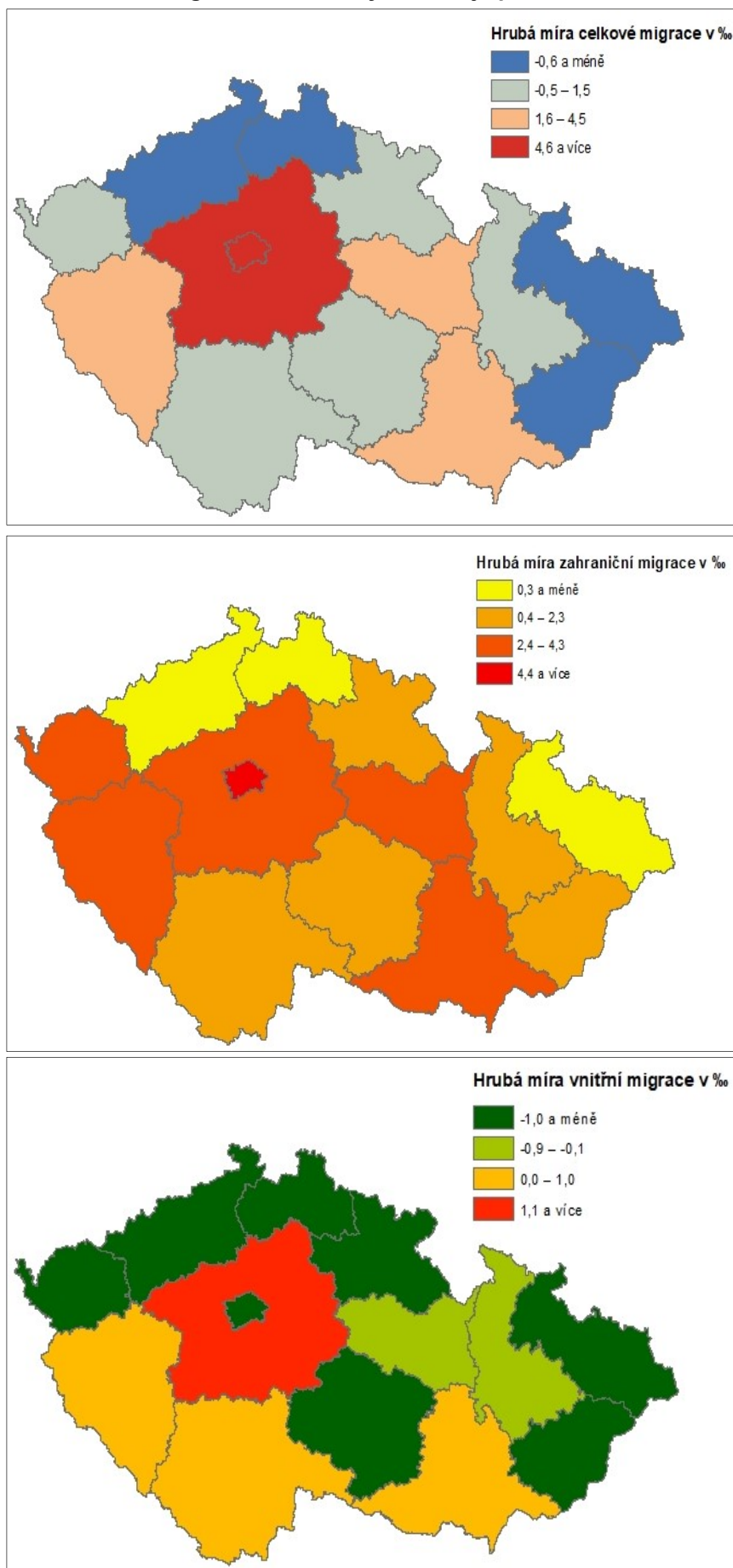
Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

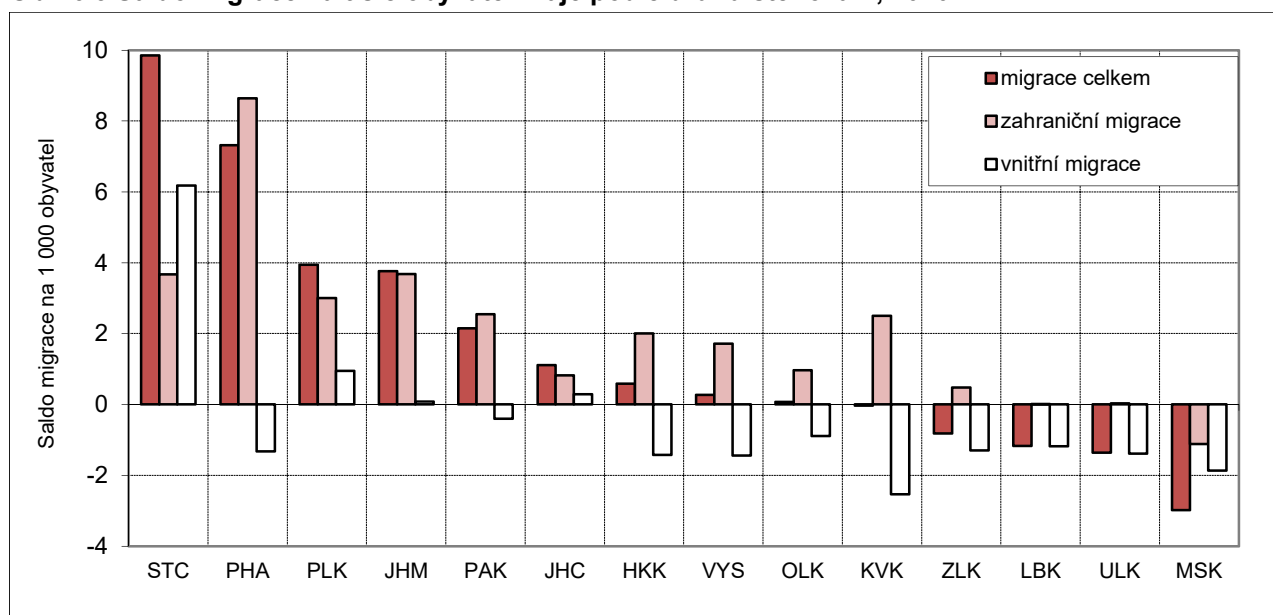
Obr. 6.1 Saldo migrace na tisíc obyvatel kraje, 2011–2020

Pouze ve čtyřech krajích – ve Středočeském, Plzeňském, Jihomoravském a Jihočeském – byl v roce 2020 celkový přírůstek stěhováním vytvořen jak zisky z migrace zahraniční, tak z migrace vnitřní (obr. 6.3). Ve Středočeském kraji byla specificky tou převažující hybnou silnou vnitřní migrace (přírůstek stěhováním vnitřní migrací 8,6 tisíce osob proti přírůstku 5,1 tisíce osob zahraniční migrací), zatímco u Plzeňského, Jihomoravského a Jihočeského kraje hrála větší roli migrace zahraniční (u Jihomoravského představovala až 98 % přírůstku, u Plzeňského a Jihočeského zhruba tři čtvrtiny). Obdobně v Moravskoslezském kraji na úbytku obyvatel stěhováním participovala jak vnitřní, tak zahraniční migrace. V ostatních krajích se v roce 2020 výsledná bilance zahraničního stěhování na straně jedné a mezikrajských migračních proudů na straně druhé svým směrem lišila, když zahraniční migrace počet obyvatel v těchto krajích navyšovala (i když v Ústeckém a Libereckém kraji pouze nepatrně), zatímco vnitřní migrace jej snižovala. V případě Prahy, Pardubického, Královéhradeckého a Olomouckého kraje byl přitom přírůstek zahraniční migrací na takové výši, že úbytek vnitřním stěhováním vykompenzoval, resp. převýšil, a celkové saldo migrace tak bylo v těchto krajích kladné.

Obr. 6.2 Saldo migrace na tisíc obyvatel kraje podle druhu stěhování, 2020

Obr. 6.3 Saldo migrace na tisíc obyvatel kraje podle druhu stěhování, 2020

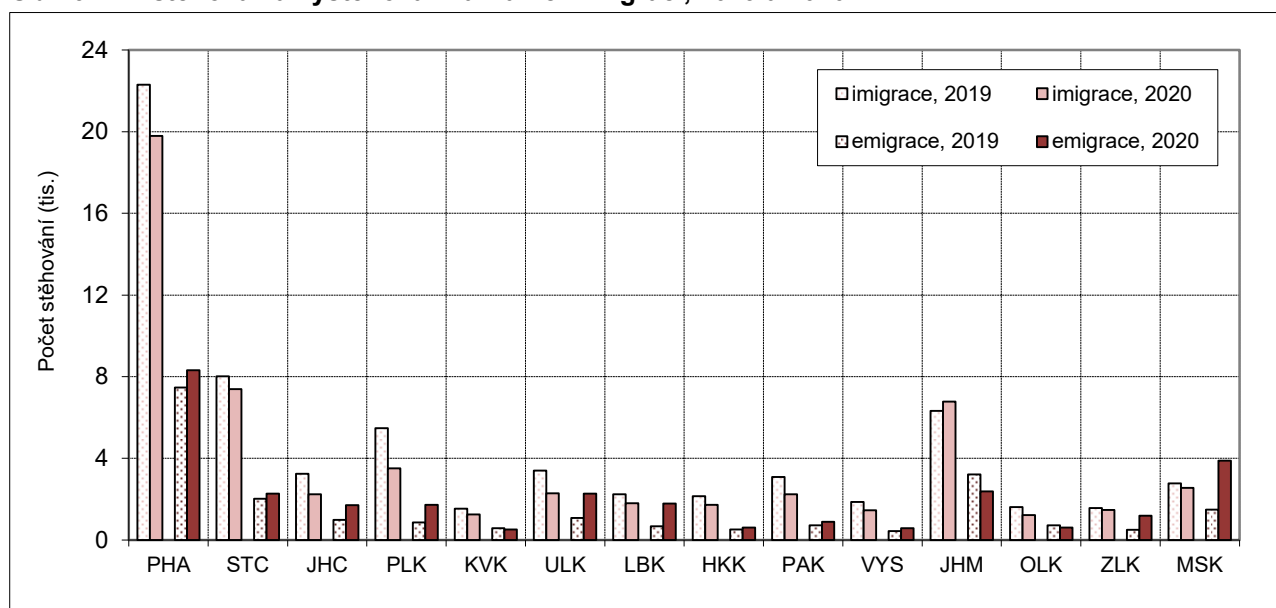
Pozn.: Kraje seřazeny podle hrubé míry salda migrace od nejvyšší po nejnižší.

Saldo **zahraniční migrace** bylo v uplynulém desetiletí 2011–2020 téměř ve všech letech ve všech krajích kladné (tab. 6.2). Výjimečný byl v tomto směru pouze rok 2013, kdy bylo saldo zahraničního stěhování záporné na úrovni celé republiky a u čtyř krajů (Praha, Královéhradecký, Vysočina, Zlínský)⁴², a pak rok 2020, kdy bylo záporné v jediném, a to v Moravskoslezském kraji (-1,1 ‰). Ve zbylých krajích dosahovala míra přírůstku obyvatel zahraniční migrací kladných hodnot, i když v případě Ústeckého a Libereckého kraje zanedbatelných (0,0 ‰). V deseti krajích bylo v roce 2020 saldo zahraniční migrace na tisíc obyvatel kraje na úrovni 0,5–3,7 ‰, nejvyšší hodnota patřící Praze se podobně jako v předchozích letech nacházela mnohem výše, když činila 8,6 ‰. Druhý, resp. třetí nejvyšší relativní přírůstek zahraniční migrací příslušel v roce 2020 Středočeskému a Jihomoravskému kraji (oba shodně 3,7 ‰), zatímco v předchozích pěti letech tuto pozici držel kraj Plzeňský (v roce 2020 čtvrtá nejvyšší míra 3,0 ‰). Pro 11 ze 14 krajů byla přítomná míra přírůstku zahraniční migrace v roce 2019 vůbec nejvyšší od roku 2011, ve dvou krajích (Liberecký, Moravskoslezský) připadlo maximum na rok 2018 (a v Jihomoravském nově na rok 2020).

Pouze v Jihomoravském kraji došlo k meziročnímu zvýšení zisku obyvatel zahraniční migrací, ve všech ostatních krajích bylo saldo zahraniční migrace v roce 2020 oproti roku 2019 nižší. Z pohledu změny absolutního počtu osob byl pokles salda zahraniční migrace největší v Praze (o 3,4 tisíce), v Plzeňském (o 2,8 tisíce), Moravskoslezském (o 2,6 tisíce) a Ústeckém (o 2,3 tisíce) kraji. Snížení hrubé míry salda zahraniční migrace však ukazovalo na mírně odlišné pořadí, když v přepočtu na tisíc obyvatel kraje saldo nejvíce pokleslo v kraji Plzeňském (ze 7,3 na 3,0 ‰) a Libereckém (z 3,6 na 0,0 ‰), dále pak v Ústeckém (z 2,8 na 0,0 ‰), Jihočeském (z 3,5 na 0,8 ‰) a v Praze (z 11,3 na 8,6 ‰).

Z vývoje objemu jednotlivých směrů zahraniční migrace (obr. 6.4) je zřejmé, že na poklesu salda zahraniční migrace se ve všech krajích podílel meziročně nižší počet přistěhovalých ze zahraničí a zároveň (ve většině krajů s výjimkou Karlovarského a Olomouckého) vyšší počet vystěhovalých do zahraničí. Z kraje Ústeckého, Libereckého, Zlínského a Moravskoslezského se dle údajů přebíraných z CIS v roce 2020 do zahraničí vystěhovalo více jak dvojnásobek osob co v roce 2019 (v Moravskoslezském kraji to představovalo navýšení vystěhovalých o 2,4 tisíce osob, nejvyšší rozdíl ze všech krajů).

⁴² Záporné saldo zahraničního stěhování pro ČR jako celek bylo zejména odrazem záporné bilance zahraničního stěhování právě pro Hlavní město Prahu. Úbytky obyvatel zahraniční migrací v krajích Královéhradecký, Vysočina a Zlínský byly nízké.

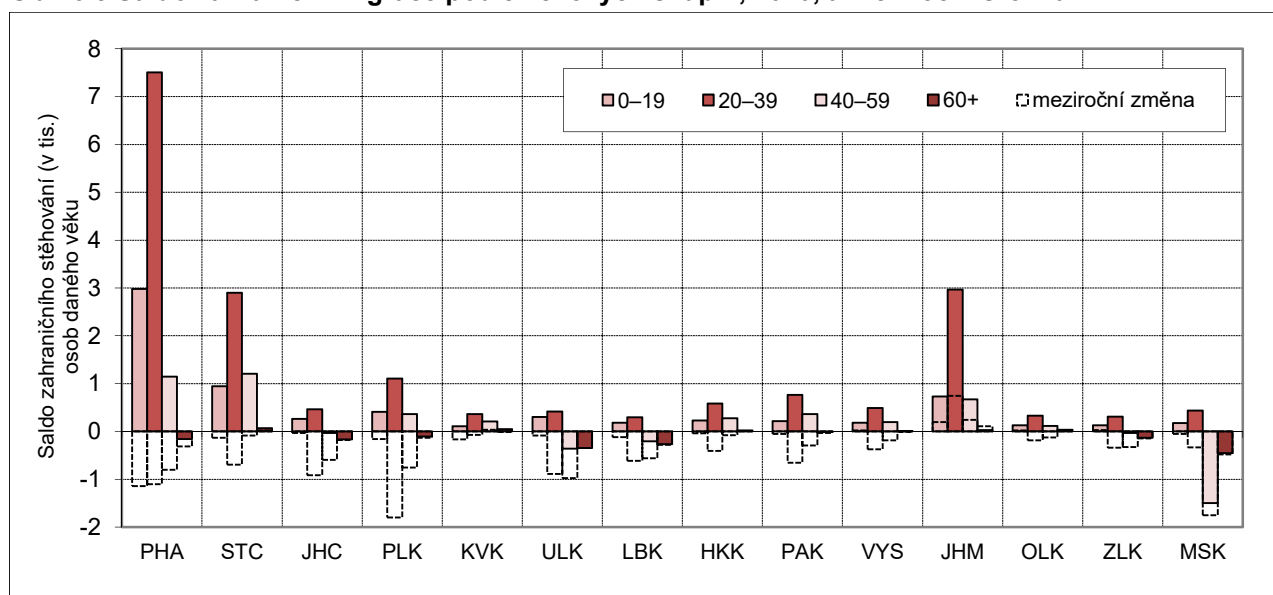
Obr. 6.4 Přistěhovalí a vystěhovalí zahraniční migrací, 2019 a 2020

Tab. 6.2 Saldo zahraniční migrace, 2011–2020

Kraj	Absolutně							Relativně (na 1 000 obyvatel)						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	8 584	6 104	7 971	10 689	12 534	14 827	11 472	6,9	4,8	6,3	8,3	9,6	11,3	8,6
Středočeský	2 135	1 898	2 388	3 421	5 677	6 003	5 119	1,7	1,4	1,8	2,5	4,2	4,4	3,7
Jihočeský	258	657	891	1 474	1 997	2 253	530	0,4	1,0	1,4	2,3	3,1	3,5	0,8
Plzeňský	520	1 167	1 622	1 904	3 401	4 617	1 774	0,9	2,0	2,8	3,3	5,8	7,9	3,0
Karlovarský	544	368	561	690	806	942	735	1,8	1,2	1,9	2,3	2,7	3,2	2,5
Ústecký	1 185	1 176	942	1 249	1 962	2 313	22	1,4	1,4	1,1	1,5	2,4	2,8	0,0
Liberecký	437	865	837	1 023	1 635	1 576	6	1,0	2,0	1,9	2,3	3,7	3,6	0,0
Královéhradecký	242	412	517	924	1 122	1 625	1 108	0,4	0,7	0,9	1,7	2,0	2,9	2,0
Pardubický	320	500	861	1 451	2 140	2 365	1 333	0,6	1,0	1,7	2,8	4,1	4,5	2,5
Vysočina	215	183	337	760	1 152	1 422	875	0,4	0,4	0,7	1,5	2,3	2,8	1,7
Jihomoravský	1 580	1 415	1 914	2 922	3 215	3 107	4 397	1,4	1,2	1,6	2,5	2,7	2,6	3,7
Olomoucký	204	335	285	530	712	885	613	0,3	0,5	0,4	0,8	1,1	1,4	1,0
Zlínský	189	375	277	527	948	1 054	278	0,3	0,6	0,5	0,9	1,6	1,8	0,5
Moravskoslezský	476	522	661	709	1 328	1 281	-1 335	0,4	0,4	0,5	0,6	1,1	1,1	-1,1
ČR	16 889	15 977	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927	1,6	1,5	1,9	2,7	3,6	4,1	2,5

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Rozložení salda zahraničního stěhování do čtyř širších věkových skupin (0–19, 20–39, 40–59, 60+ let, viz obr. 6.5) ukazuje, že ve všech krajích zahraničním stěhováním přibývají v obyvatelstvu zejména osoby mladšího produktivního věku 20–39 let. Srovnání s daty za rok 2019 pak naznačuje, že meziroční pokles salda zahraniční migrace byl zaznamenán v podstatě ve všech těchto čtyřech dvacetiletých věkových skupinách. Nejvíce se saldo zahraniční migrace snížilo pro 20–39leté obyvatele Plzeňského kraje a 30–59leté obyvatele kraje Moravskoslezského. V případě bilance zahraničního stěhování pro Prahu byl zhruba stejný pokles evidován jak u věkové skupiny 20–39 let, tak u mladších osob ve věku 0–19 let.

Obr. 6.5 Saldo zahraniční migrace podle věkových skupin, 2020, a meziroční srovnání

Na rozdíl od salda zahraniční migrace byla bilance **vnitřního stěhování** ve všech letech posledního desetiletí u většiny krajů záporná (tab. 6.3). V roce 2020 převažovali vystěhovalí z kraje nad přistěhovalými do kraje v 10 ze 14 krajů (více o mezikrajských tocích viz dále), když oproti předchozímu roku 2019 došlo ke změně jen u Jihočeského kraje, který byl mezikrajským stěhováním nově přírůstkový. Nejvyšší relativní ztráty svých obyvatel vnitřní migrací zaznamenaly kraje Karlovarský (-2,5 ‰, absolutně -744 osob v roce 2020) a Moravskoslezský (-1,9 ‰, resp. -2 233 osob). Naopak suverénně nejvyšší byl zisk obyvatel vnitřní migrací v populaci Středočeského kraje (6,2 ‰, resp. 8 602 osob), druhý nejvyšší (ale o poznání nižší) pak v kraji Plzeňském (0,9 ‰, resp. 558 osob). Kladná míra přírůstku vnitřní migrací byla v roce 2020 pak již jen v kraji Jihočeském (0,3 ‰, resp. 186 osob) a Jihomoravském (0,1 ‰, resp. 97 osob). Umístění krajů na dvou krajních místech žebříčku (shora i zdola) se oproti předchozím letům dekády 2011–2020 nijak nelišilo, pouze v roce 2016 byl relativní přírůstek vnitřní migrací Plzeňského kraje až třetí, neboť tento rok měla výjimečně kladný přírůstek vnitřní migrací i Praha, dokonce po Středočeském druhý nejvyšší. Ani meziroční změny měř přírůstku vnitřní migrací nebyly v roce 2020 (na rozdíl od zahraniční migrace) nikterak významné.

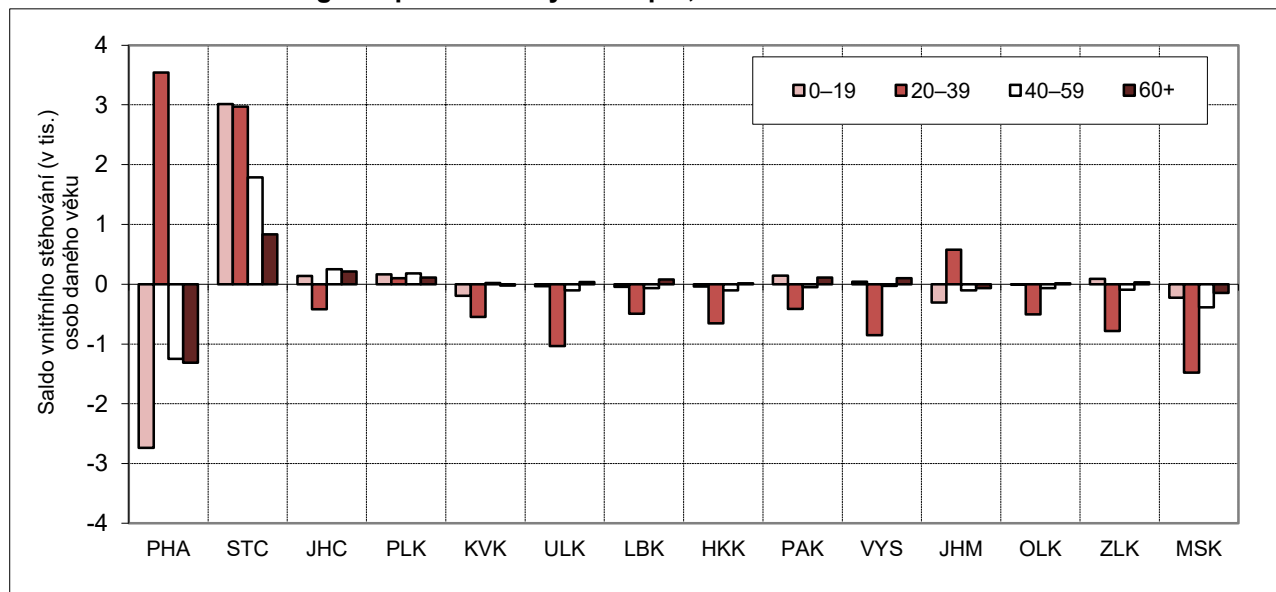
Tab. 6.3 Saldo vnitřní migrace, 2011–2020

Kraj	Absolutně							Relativně (na 1 000 obyvatel)						
	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hl. město Praha	-2 833	-73	2 300	191	-1 458	-1 937	-1 757	-2,3	-0,1	1,8	0,1	-1,1	-1,5	-1,3
Středočeský	10 314	8 126	7 684	8 317	9 771	8 441	8 602	8,1	6,2	5,8	6,2	7,2	6,1	6,2
Jihočeský	104	210	-247	-188	-112	-83	186	0,2	0,3	-0,4	-0,3	-0,2	-0,1	0,3
Plzeňský	255	772	585	459	649	939	558	0,4	1,3	1,0	0,8	1,1	1,6	0,9
Karlovarský	-1 117	-1 296	-1 264	-1 100	-860	-596	-744	-3,7	-4,3	-4,3	-3,7	-2,9	-2,0	-2,5
Ústecký	-1 411	-1 397	-1 620	-816	-1 014	-1 023	-1 137	-1,7	-1,7	-2,0	-1,0	-1,2	-1,2	-1,4
Liberecký	-183	-202	-415	-405	-599	-294	-525	-0,4	-0,5	-0,9	-0,9	-1,4	-0,7	-1,2
Královéhradecký	-630	-327	-1 069	-558	-843	-602	-784	-1,1	-0,6	-1,9	-1,0	-1,5	-1,1	-1,4
Pardubický	-116	-585	-222	-184	-159	-133	-210	-0,2	-1,1	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,4
Vysočina	-567	-774	-1 170	-948	-947	-744	-735	-1,1	-1,5	-2,3	-1,9	-1,9	-1,5	-1,4
Jihomoravský	168	92	420	239	193	77	97	0,1	0,1	0,4	0,2	0,2	0,1	0,1
Olomoucký	-348	-826	-1 046	-923	-1 145	-807	-564	-0,5	-1,3	-1,6	-1,5	-1,8	-1,3	-0,9
Zlínský	-645	-517	-924	-864	-823	-903	-754	-1,1	-0,9	-1,6	-1,5	-1,4	-1,5	-1,3
Moravskoslezský	-2 991	-3 203	-3 012	-3 220	-2 653	-2 335	-2 233	-2,4	-2,6	-2,5	-2,7	-2,2	-1,9	-1,9
ČR	0	0	0	0	0	0	0	x	x	x	x	x	x	x

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

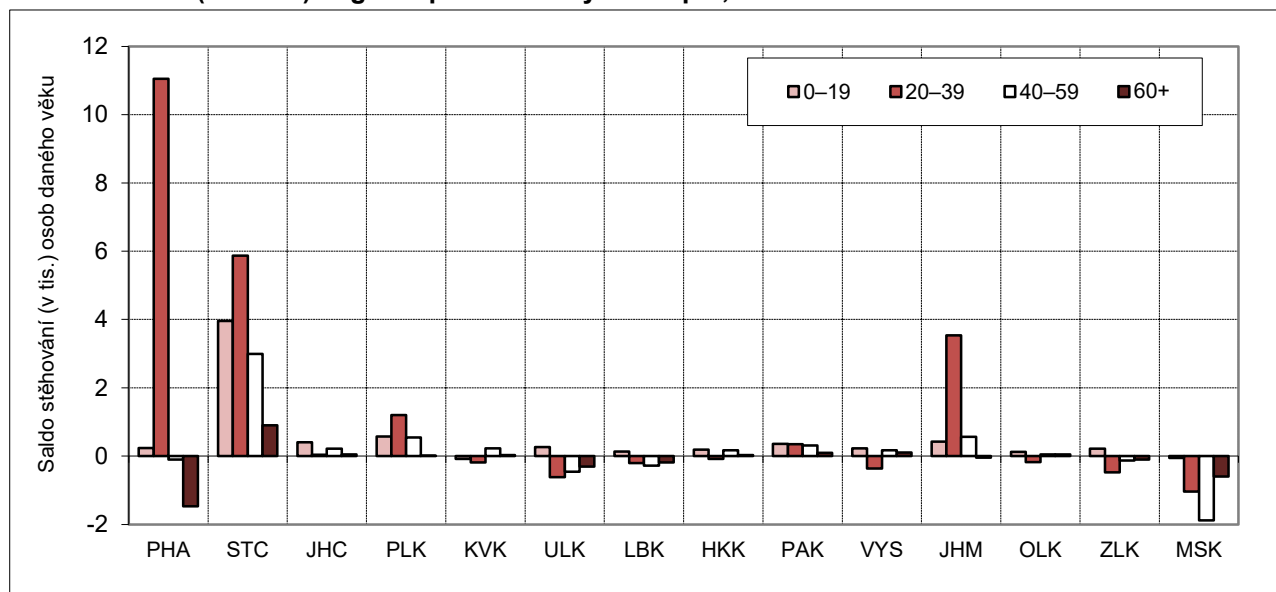
U vnitřní migrace se taktéž pohyb nejčastěji týká osob ve věku 20–39 let, nicméně ve struktuře přírůstků (úbytků) vnitřní migrací jednotlivých krajů dle širokých věkových skupin (0–19, 20–39, 40–59, 60+ let) lze vidět několik profilů (obr. 6.6). V Praze a v kraji Jihomoravském bylo saldo vnitřní migrace v roce 2020 (stejně jako v roce 2019) pro věkovou skupinu 20–39 let kladné, zatímco ve věkových skupinách 0–19, 40–59 a 60+ let bylo záporné. Ve Středočeském a Plzeňském kraji převažovali přistěhovalí nad vystěhovalými ve všech čtyřech věkových skupinách. Ve Středočeském kraji zaznamenala nejvyšší přírůstek věková skupina 0–19 let (o rok bylo saldo nejvyšší u 20–39letých), v Plzeňském kraji bylo saldo všech věkových kategorií poměrně vyrovnané. Ve zbylých krajích byla ztráta obyvatel vnitřní migrací výrazně nejvyšší právě u 20–39letých, zatímco v ostatních skupinách byla nižší, příp. byl zaznamenán mírný přírůstek.

Obr. 6.6 Saldo vnitřní migrace podle věkových skupin, 2020

Sečteme-li dohromady vnitřní i zahraniční migraci (obr. 6.7), je zřejmé, že za současné situace, kdy v mnohých krajích pozitivní saldo zahraničního stěhování kompenzuje ztráty způsobené vnitřním stěhováním obyvatel do jiných krajů republiky, skupina 20–39 let často ztrácí své dominantní postavení. Pouze v Praze, Středočeském, Plzeňském a Jihomoravském kraji i v úhrnném pohledu suverénně převažovaly populační zisky stěhováním obyvatel ve věku 20–39 let nad zisky (resp. saldy) v ostatních věcích.

Obr. 6.7 Saldo (celkové) migrace podle věkových skupin, 2020

Specifickou roli v migračním pohybu obyvatel mezi jednotlivými kraji mají Hlavní město Praha a Středočeský kraj. Změna bydliště z Prahy do Středočeského kraje a obráceně představuje až jednu čtvrtinu všech případů mezikrajského stěhování (tab. 6.4). V roce 2020 do celkového počtu 88 066 změn adresy pobytu přes hranici kraje patřilo 15 071 (17 %) případů stěhování z Prahy do Středočeského kraje a 7 637 (9 %) pohybů v opačném směru ze Středočeského kraje do Prahy. Další proudy mezikrajského stěhování byly významně menší a opět se dotýkaly hlavního města: 1,9 tisíce obyvatel se v roce 2020 do Prahy přestěhovalo z Ústeckého kraje, 1,5 tisíce z kraje Jihomoravského a také z Moravskoslezského a 1,3 tisíce z kraje Jihočeského, dalších 1,3 tisíce osob se stěhovalo naopak z Prahy do Ústeckého kraje. Stranou Prahy byl s těmito migračními proudy objemově srovnatelný jen tok z Ústeckého do Středočeského kraje, který čítal 1,4 tisíce osob, a tok opačným směrem se 1,3 tisíce případů stěhování. Více jak tisícové byly dále již jen tyto migrační mezikrajské pohyby: z Prahy do Jihočeského kraje, z Královéhradeckého do Prahy a Pardubického kraje a ze Zlínského kraje do kraje Jihomoravského⁴³. Nejméně časté obecně bývají z pochopitelných důvodů změny bydliště mezi kraji geograficky vzdálenými a zároveň populačně malými. V roce 2020 bylo nejvzácnější stěhování z kraje Zlínského a Olomouckého směrem do Karlovarského (v každém toku méně než 20 případů).

Tab. 6.4 Vnitřní stěhování podle kraje vystěhování a přistěhování, 2020

Kraj vystěhování	Vystěhovalí celkem	Kraj přistěhování													
		PHA	STC	JHC	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK
Hl. město Praha	22 550	x	15071	1 073	747	328	1 272	665	635	496	491	596	338	283	555
Středočeský	14 207	7 637	x	851	662	257	1 328	731	722	524	444	397	241	118	295
Jihočeský	3 865	1 323	674	x	432	98	184	68	84	89	422	283	71	61	76
Plzeňský	3 184	926	625	408	x	420	279	79	71	62	68	84	45	42	75
Karlovarský	2 498	722	307	126	661	x	280	50	42	50	28	103	47	33	49
Ústecký	6 108	1 916	1 429	299	465	329	x	685	212	139	95	233	83	58	165
Liberecký	3 649	985	882	93	90	41	651	x	408	121	64	150	58	35	71
Královéhradecký	4 419	1 175	797	107	94	54	198	381	x	1 049	71	236	122	55	80
Pardubický	4 003	870	662	90	92	30	149	114	860	x	206	445	243	58	184
Vysočina	3 740	841	555	433	81	31	110	59	92	291	x	992	98	52	105
Jihomoravský	6 359	1 498	558	229	157	63	175	98	161	419	864	x	793	810	534
Olomoucký	4 252	720	362	84	81	23	83	51	121	304	89	920	x	666	748
Zlínský	3 562	722	255	81	44	19	51	36	68	70	54	1 063	599	x	500
Moravskoslezský	5 670	1 458	632	177	136	61	211	107	159	179	109	954	950	537	x
Přistěhovalí celkem		20027	20793	22809	4 051	3 742	1 754	4 971	3 124	3 635	3 793	3 005	6 456	3 688	2 808

Pozn.: Barvou a tučně označena nejvyšší hodnota v rámci vystěhovaných z daného kraje, pouze barvou nejnižší hodnota.

Přestože Praha zaujímá v objemu vnitřní (mezikrajské) migrace významnou roli a se všemi kraji kromě Středočeského migrační výměnou obyvatel početně nabývá, od roku 2011 zaznamenala přírůstek obyvatel vnitřním stěhování pouze třikrát (v roce 2014, 2016 a 2017). Přírůstek obyvatel vnitřním stěhování z ostatních krajů totiž většinou nezvládá kompenzovat úbytek stěhování se Středočeským krajem. Nejinak tomu bylo i v roce 2020, kdy bilance vnitřní migrace Prahy skončila se ztrátou (-1 757 osob). Větší absolutní úbytek obyvatel vnitřním stěhování zaznamenal pouze Moravskoslezský kraj (-2 233 osob), přičemž největší podíl na úbytku obyvatel severomoravského kraje mělo právě stěhování jeho obyvatel do Prahy (saldo -903, viz tab. 6.5). Z pohledu jednotlivých krajů (s výjimkou Středočeského) bývá právě přestěhování se do Prahy primárním důvodem celkově záporné bilance vnitřního stěhování.

⁴³ Jihomoravský kraj bývá majoritně cílovým krajem pro vystěhované z geograficky blízkých krajů – z Kraje Vysočina, Olomouckého a Zlínského.

Tab. 6.5 Saldo vnitřního stěhování mezi kraji, 2020

Kraj	Saldo celkem	Saldo s krajem													
		PHA	STC	JHC	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK
Hl. město Praha	-1 757	x	-7 434	250	179	394	644	320	540	374	350	902	382	439	903
Středočeský	8 602	7 434	x	-177	-37	50	101	151	75	138	111	161	121	137	337
Jihočeský	186	-250	177	x	-24	28	115	25	23	1	11	-54	13	20	101
Plzeňský	558	-179	37	24	x	241	186	11	23	30	13	73	36	2	61
Karlovarský	-744	-394	-50	-28	-241	x	49	-9	12	-20	3	-40	-24	-14	12
Ústecký	-1 137	-644	-101	-115	-186	-49	x	-34	-14	10	15	-58	0	-7	46
Liberecký	-525	-320	-151	-25	-11	9	34	x	-27	-7	-5	-52	-7	1	36
Královéhradecký	-784	-540	-75	-23	-23	-12	14	27	x	-189	21	-75	-1	13	79
Pardubický	-210	-374	-138	-1	-30	20	-10	7	189	x	85	-26	61	12	-5
Vysočina	-735	-350	-111	-11	-13	-3	-15	5	-21	-85	x	-128	-9	2	4
Jihomoravský	97	-902	-161	54	-73	40	58	52	75	26	128	x	127	253	420
Olomoucký	-564	-382	-121	-13	-36	24	0	7	1	-61	9	-127	x	-67	202
Zlínský	-754	-439	-137	-20	-2	14	7	-1	-13	-12	-2	-253	67	x	37
Moravskoslezský	-2 233	-903	-337	-101	-61	-12	-46	-36	-79	5	-4	-420	-202	-37	x

Pozn.: Barvou a tučně označena nejvyšší hodnota salda daného kraje (z pohledu řádku tabulky), pouze barvou nejnižší hodnota salda daného kraje.

Příloha

Tab. 1 Počet a pohyb obyvatelstva, 2020

Kraj	Počet obyvatel k 1. 7.	Živé narození	Zemřelí	Sňatky	Rozvody	Přistěhovali	Vystěhovali	Přirozený přírůstek	Přrůstek stěhováním	Celkový přírůstek
Hl. město Praha	1 327 272	14 713	13 621	5 455	2 633	40 582	30 867	1 092	9 715	10 807
Středočeský	1 392 407	14 437	15 302	5 631	3 209	30 195	16 474	-865	13 721	12 856
Jihočeský	643 759	6 552	7 800	2 792	1 345	6 294	5 578	-1248	716	-532
Plzeňský	590 889	5 876	7 066	2 479	1 207	7 243	4 911	-1190	2 332	1 142
Karlovarský	294 187	2 682	4 026	1 232	672	3 002	3 011	-1344	-9	-1353
Ústecký	819 476	7 947	10 793	3 508	1 745	7 255	8 370	-2 846	-1115	-3961
Liberecký	443 161	4 557	5 252	1 906	991	4 922	5 441	-695	-519	-1 214
Královéhradecký	551 605	5 526	6 694	2 228	1 124	5 359	5 035	-1168	324	-844
Pardubický	523 350	5 454	6 383	2 184	1 012	6 024	4 901	-929	1 123	194
Vysočina	509 855	5 349	6 450	2 154	890	4 456	4 316	-1101	140	-961
Jihomoravský	1 193 984	12 859	14 015	5 272	2 266	13 232	8 738	-1 156	4 494	3 338
Olomoucký	631 767	6 584	8 126	2 665	1 255	4 907	4 858	-1542	49	-1493
Zlínský	581 374	5 834	7 794	2 513	1 033	4 273	4 749	-1960	-476	-2436
Moravskoslezský	1 197 069	11 830	15 967	5 396	2 352	5 983	9 551	-4 137	-3 568	-7 705
ČR	10700155	110 200	129 289	45 415	21 734	55 661	28 734	-19089	26 927	7 838

Tab. 2 Základní relativní a analytické ukazatele věkového složení a demografického vývoje, 2020

Kraj	Průměrný věk obyvatel	Index stáří	Podíl osob (%) ve věku 0–14 let	Podíl osob (%) ve věku 15–64 let	Podíl osob (%) ve věku 65+ let	Úhrnná plodnost	Prům. věk žen při naroz. dítěte	Podíl živě nar. mimo manž. (%)	Naděje dožití mužů při narození	Naděje dožití žen při narození
Hl. město Praha	42,0	118,9	15,9	65,1	19,0	1,51	31,8	40,5	78,2	82,9
Středočeský	41,4	104,4	17,8	63,6	18,6	1,74	30,3	46,8	76,2	81,6
Jihočeský	43,0	130,8	15,9	63,2	20,8	1,75	30,0	50,6	76,2	81,9
Plzeňský	42,9	131,8	15,6	63,8	20,6	1,69	29,9	49,2	76,0	81,9
Karlovarský	43,3	136,5	15,2	64,1	20,7	1,62	29,2	62,7	74,5	80,0
Ústecký	42,4	124,2	16,1	64,0	19,9	1,72	29,0	62,8	73,9	79,9
Liberecký	42,4	124,9	16,4	63,0	20,5	1,76	29,9	53,3	76,0	81,5
Královéhradecký	43,4	140,7	15,6	62,4	22,0	1,76	30,1	51,5	76,8	82,4
Pardubický	42,7	128,7	16,0	63,4	20,6	1,77	30,1	48,6	76,1	81,9
Vysočina	43,0	132,8	15,7	63,6	20,8	1,80	30,1	44,6	75,9	82,3
Jihomoravský	42,6	125,1	16,2	63,6	20,2	1,73	30,5	43,9	76,3	82,4
Olomoucký	43,1	133,7	15,7	63,2	21,0	1,79	30,0	50,0	75,1	81,7
Zlínský	43,4	138,2	15,3	63,6	21,1	1,71	30,5	43,1	75,1	81,9
Moravskoslezský	43,0	132,3	15,4	64,2	20,4	1,67	29,7	51,1	73,9	80,9
ČR	42,6	125,5	16,1	63,8	20,2	1,71	30,2	48,5	75,8	81,7

Pozn.: Údaje o věkovém složení k 31. 12. 2020. Naděje dožití (i pro ČR) vychází z úmrtnostních tabulek za období let 2019–2020.

Zdroje dat

Demografická statistika – výsledky zpracování statistických hlášení řady Obyv (Hlášení o uzavření manželství, narození, úmrtí a rozvodu).

Stěhování – Informační systém evidence obyvatel (Ministerstvo vnitra ČR), Cizinecký informační systém (Ředitelství služby cizinecké policie).

Veškeré údaje se týkají občanů České republiky a cizinců s trvalým pobytem v České republice, občanů třetích zemí s přechodným pobytem na území České republiky na základě dlouhodobého víza (nad 90 dnů) nebo povolení k dlouhodobému pobytu, občanů zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu, Lichtenštejnska a jejich rodinných příslušníků s hlášeným přechodným pobytem na území České republiky a cizinců s platným azylem v České republice.

Údaje zohledňují rovněž události (sňatky, narození a úmrtí) českých občanů s trvalým pobytem na území ČR, ke kterým došlo v cizině, a byly zaregistrovány v ČR v termínu, který umožňuje jejich zařazení do statistiky.

Další statistické údaje o obyvatelstvu naleznete na následujících internetových stránkách ČSÚ:

Rozcestník – Obyvatelstvo	http://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide
Publikace o obyvatelstvu	http://www.czso.cz/csu/czso/publikace-o-obyvatelstvu
Čtvrtletní Rychlé informace	http://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-obyvatelstva
Demografické ročenky od roku 1919	http://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie
Časové řady – Obyvatelstvo	http://www.czso.cz/csu/czso/oby_cr
Veřejná databáze	https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf

